

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Možnosti ochrany před domácím násilím v ČR

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
JUDr. Miroslava Kejdová, CSc.

Vypracoval:
Bc. Kateřina Slezáková

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Možnosti ochrany před domácím násilím v ČR“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Brno 27. 02. 2010

.....
Bc. Kateřina Slezáková

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Miroslavě Kejdové, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Velké díky patří také mé rodině za obrovskou podporu a pomoc.

Bc. Kateřina Slezáková

OBSAH

Úvod	2
1. Domácí násilí	5
1.1 Současné pojetí domácího násilí	5
1.2 Příčiny vzniku, formy a identifikace domácího násilí	7
1.3 Osoby ohrožené domácím násilím a jejich specifické skupiny	11
1.4 Shrnutí	20
2. Legislativní zakotvení ochrany před domácím násilím	22
2.1 Ochrana základních lidských práv	22
2.2 Zákon na ochranu před domácím násilím	25
2.3 Ochrana v zákonu o Policii ČR	27
2.4 Ochrana v zákonu o přestupcích	31
2.5 Trestněprávní ochrana	33
2.6 Možnosti ochrany v občanském a rodinném právu	37
2.7 Sociálně-právní ochrana dětí	43
2.8 Shrnutí	46
3. Sociální služby zajišťující pomoc osobám ohroženým domácím násilím	47
3.1 Intervenční centra	47
3.2 Další pomáhající služby	49
3.3 Shrnutí	51
4. Prevence domácího násilí	52
4.1 Teoretický pohled na prevenci domácího násilí	52
4.2 Prevence v aktivitách státních orgánů a nevládních organizací	56
4.3 Profesionální možnosti sociálního pedagoga v prevenci domácího násilí	63
4.4 Shrnutí	69
5. Průzkum názorů na efektivitu institutu vykázání ve vybraném regionu	70
5.1 Úvod do průzkumu a jeho cíle	70
5.2 Metodologická východiska a popis realizace průzkumu	71
5.3 Interpretace výsledků průzkumu	75
5.4 Shrnutí a závěry výsledků průzkumu	80
Závěr	82
Resumé	84
Anotace	85
Annotation	86
Seznam použité literatury	87
Seznam příloh	92

Úvod

Znovu a znovu nás šokuje, když slyšíme, čteme, nebo musíme sami na vlastním těle zažít, jak dovedou být lidé krutí. Agresivita a násilí však provází lidstvo odjakživa a ani velcí filozofové, teologové, přírodovědci a umělci svými poznatky, apely a duševními díly dodnes nedokázali násilí mezi lidmi zabránit. Mění se pouze míra tolerance násilí v jednotlivých historických obdobích a lidských kulturách.

Stejně tak můžeme pohlížet i na problematiku domácího násilí – vždycky tu bylo, je a bude. Domácí násilí lze definovat jako „zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má. Projevuje se nepřiměřenými požadavky, vynucováním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem. Toho je dosahováno násilím, vyhrožováním a využíváním strachu z další újmy.“¹ Nejvíce zarážející na tomto druhu násilí však je, že si vzájemně ubližují lidé nejbližší, jejichž vztahy by měly být nejpřípinnější, bez záště, zla a násilí. Odehrává se v soukromém teritoriu, které je mimo dosah veřejné kontroly.

Před dvaceti lety ještě stála problematika domácího násilí mimo zájem nejen české veřejnosti, ale i odborníků. „Přece, co se děje doma za zavřenými dveřmi, ať si každý vyřeší sám!“ Neznalost této problematiky a s tím spojená minimální možnost a snaha pomoci ze strany společnosti tak ponechávala oběti domácího násilí svému osudu. Dnes již můžeme naštěstí konstatovat, že se tato situace zásadně změnila. Přispěla k tomu zejména skutečnost, že se tento dlouho tabuizovaný jev stal, díky mnohaleté činnosti nestátních ženských a feministických hnutí (vycházející ze zahraniční inspirace), věcí veřejně diskutovanou jak na laické, tak i odborné a politické úrovni. Dokazují to nejen výsledky statistických výzkumů, preventivní aktivity státních i nestátních organizací, ale i legislativní kroky posledních let, které v České republice přinesly konečně také zcela nové podmínky pro zajišťování ochrany před domácím násilím.

Právní zakotvení ochrany před domácím násilím v roce 2007 rozpoutalo revoluční změny v intervenci a následné pomoci v případech domácího násilí, které se tak stalo věcí veřejnou. Tříletá účinnost zákona na ochranu před domácím násilím

---

¹ Vágnerová, M. Psychopatologie pro pomáhající profese, 4.vyd. Praha: Portál, 2008, s. 633

v praxi pak dokazuje, že nemalé množství osob nalézá jeho prostřednictvím bezpečnost a ochranu. Všechny osoby ohrožené domácím násilím a také pomáhající profesionálové tak podle mne neustále potřebují informace o domácím násilí, jeho projevech a specifikách, o možnostech ochrany a pomoci, tedy informace směřující k zajištění většího bezpečí pro všechny osoby ohrožené domácím násilím.

Problematice domácího násilí páchaného na ženách a tehdy zcela novému zákonu na ochranu před domácím násilím jsem se v teoretické rovině věnovala již ve své bakalářské práci. Jelikož mi osud osob ohrožených domácím násilím není lhostejný a pomoc člověku v těžké životní situaci je jedním z poslání sociálního pedagoga, chci získané vědomosti v diplomové práci podstatně rozšířit, a to právě o téma ochrany před domácím násilím. Cílem mé diplomové práce je formou přehledové stati přiblížit současné možnosti ochrany před domácím násilím v České republice. Prostřednictvím provedení empirického průzkumu pak vstoupit do této teoreticky zpracované problematiky a zjistit a popsat efektivitu institutu vykazání, jako jednoho z možných opatření ochrany před domácím násilím, po jeho tříleté aplikaci v praxi.

Práce je rozdělena do pěti částí. V první části práce se zaměřuji na objasnění současného pojetí, základních příčin a forem domácího násilí, věnuji se také významu identifikace domácího násilí a specifickým charakteristikám jednotlivých kategorií a skupin osob ohrožených domácím násilím. Přiblížení těchto obecných aspektů domácího násilí totiž považuji pro pochopení závažnosti tohoto sociálně patologického jevu a významu jeho včasné detekce a ochrany před ním za zásadní.

V druhé části práci se pak zabývám současným legislativním zakotvením ochrany před domácím násilím (vycházím z právního stavu k 31. 12. 2009). Komplexní problematika právní ochrany před domácím násilím je v českém právu velmi široká a obsažena útržkovitě v mnoha právních předpisech. Vzhledem k tématu a rozsahu mé práce se tedy zaměřím pouze na právní instituty související s bezprostřední ochranou života, zdraví, svobody a lidské důstojnosti ohrožených osob. Problematiky spojené s řešením následků domácího násilí jako je bytová otázka, rozvod, péče o děti, majetkové záležitosti, by si podle mne zasloužily samostatné odborné zpracování.

Na zákony garantovanou ochranu ze strany státních orgánů pak v třetí části práce navazuji přiblížením profesionální pomoci osobám ohroženým domácím násilím, poskytované prostřednictvím sociálních služeb.

Zvýšenou pozornost z pohledu sociálního pedagoga pak ve čtvrté části práce věnuji problematice prevence domácího násilí, neboť prevence je podle mne základní a tou nejlepší možnou ochranou. Snažila jsem se o teoretické vystižení prevence domácího násilí a jejích možností, ale také o zmapování současných preventivních aktivit v České republice. Jako studentka oboru Sociální pedagogika se v souvislosti s prevencí domácího násilí nemohu nezmínit také o vztahu tohoto oboru k danému tématu a o možnostech uplatnění profese sociálního pedagoga v oblasti prevence tohoto sociálně patologického jevu.

V páté části práce, jsem se pak prostřednictvím empirického průzkumu snažila nalézt odpověď na otázku, nakolik je z pohledu pracovníků organizací, zabývajících se pomocí v případech domácího násilí v Jihomoravském kraji, efektivní možnost ochrany před domácím násilím prostřednictvím využití institutu vykázání po jeho tříleté aplikaci v praxi. Prostřednictvím provedení rozhovorů s těmito pracovníky jsem se pokusila získat výpovědi o jejich praktických zkušenostech v této problematice, jelikož právě oni mají k osobám ohroženým domácím násilím nejbližší. Snahou průzkumu nebylo přímo nalezení nové teorie o daném problému, ale spíše přiblížení jejich názorů a zkušeností, včetně pokusu o nalezení možných bílých míst této problematiky.

Tato práce může být využita pracovníky různých profesí, kteří se dostávají ve své práci do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím a chtějí tak získat inspiraci a další informace pro svoji práci. Ale je také určena pro studenty, kteří teprve hledají orientaci v této oblasti, a pro laickou veřejnost, které tato problematika není lhostejná.

1. Domácí násilí

K násilnému chování dochází všude kolem nás a má mnoho podob. Je-li však místem páchaní násilí soukromí, kde probíhá mezi osobami blízkými opakovaně, dlouhodobě a jeho intenzita a četnost se stupňuje, pak hovoříme o specifické formě násilí a to „domácím násilím“.

Domácí násilí je vědomá činnost, která začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se zpravidla postupně přidávají útoky proti zdraví a v konečném stádiu může přejít v útoky proti lidskému životu. Je povinností státu, společnosti, ale i každého jednotlivce, chránit tyto nejcennější lidské hodnoty, bez ohledu na to, kde a mezi kým k takovému jednání dochází.

1.1 Současné pojetí domácího násilí

Troufám si tvrdit, a není to jistě pouze můj názor, že právě domácí násilí je jednou z nejrozšířenějších forem násilí. Je však formou násilí nejvíce podceňovanou a nejméně kontrolovanou, právě pro svoji latentní podobu - odehrává se za zavřenými dveřmi domácností. Ještě donedávna bylo vnímáno pouze jako intimní násilí, kterého se dopouštějí partneři (muži) na svých ženách. Dnes již díky mnoha studiím a statistikám víme, že se domácí násilí týká všech druhů rodinných vztahů.

Podle tohoto hlediska rozlišuje např. Marvanová – Vargová domácí násilí „partnerské“, jímž rozumí násilné chování v intimních vztazích a „mezigenerační“, směřující od rodičů k dětem nebo naopak.² Podobně nahlíží na pojem domácí násilí také Voňková. Za definici domácího násilí v „širším slova smyslu“ považuje „násilné chování v rodině zahrnující jakýkoliv čin nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj osobnosti“, tak jak ji v roce 1985 formulovala ve svém Doporučení o násilí v rodině Rada Evropy. V „užším slova smyslu“ pak za intimní násilí považuje „jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo

---

² Marvanová -Vargová, B., Pokorná, D. a kol. Partnerské násilí. Praha.: LINDE, 2008, s. 9

emocionálního mezi dospělými osobami, které jsou nebo někdy v minulosti byly intimními partnery nebo členy rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.“³

Tato užší definice také poukazuje na skutečnost, že domácí násilí se vyskytuje také v méně formálně intimních vztazích či vztazích, které postrádají prvek společného bydlení, jako je například soužití druha a družky, u partnerů, kteří se stýkají, ale nebydlí spolu, či ex-partnerů.⁴ Rovněž zde totiž (a dokazují to i mnohé případy z praxe) může docházet k závažným útokům a situacím, kdy se nadměrná pozornost může změnit v soustavné sledování, obtěžování, vyhrožování a v extrémních případech dochází až k fyzickému násilí či vraždě. Pronásledování bývalým partnerem, neboli „ex-partner stalking“, je pokračováním domácího násilí a zahrnuje až 50% všech případů pronásledování. Za dominantní znak právě této verze pronásledování je považováno zvýšené riziko výskytu fyzického násilí.⁵

Již z výše uvedeného je zřejmé, jak se teoretické pojetí sociálně patologického jevu zvaného domácí násilí za posledních několik pár let rozšířilo. Také povědomí nejen odborníků, ale i laické veřejnosti o podstatě a jednotlivých formách domácího násilí vzrostlo. Dokazují to také následující výsledky druhého sociologického reprezentativního výzkumu o domácím násilí z roku 2006 (první se konal v roce 2001).

V současné době téměř všichni lidé starší 15 let (97 %) vědí nebo alespoň tuší, co si pod pojmem domácí násilí představit. Přesto ve společnosti o jeho pachatelích i obětech stále ještě přetrvávají falešné (a dnes již známé) mýty. „Stává se to jen málokdy a pouze u sociálně slabších a nevzdělaných osob.“ Téměř každý druhý člověk (48%) podléhá tomuto mýtu, přestože výsledky výzkumu prokázaly, že násilí mezi partnery se odehrávalo v 70 % případů v domácnostech průměrně až nadprůměrně zajištěných. Za zamyšlení ale podle mne stojí následující názorová rozpornost. Totiž stejně jako před pěti lety velká většina veřejnosti (81 %) naopak připouští, že domácí násilí je obecný jev, který se týká všech vrstev společnosti.

Stejně vnitřně rozporné jsou i představy o tom, kdo jsou oběti domácího násilí. Stojí zde proti sobě stále stejně časté přesvědčení, že obětí se může stát každý člověk

---

³ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2004, s. 14-15

⁴ Slezáková, K. Domácí násilí páchané na ženách. Bakalářská práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, Brno: 2008, s. 6

⁵ Blíže: Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 47-52

(77 %) a mýtus o typické oběti jako slabé a bojácné ženě „puťce“, která si nechá všechno líbit (68 %).⁶

Ukazuje se, že přestože nás média stále bombardují příběhy ze života obětí domácího násilí, stále si z těchto informací převážná většina české společnosti vybírá pouze to, co je fascinuje a ohromuje, tedy lidská tragedie. Podstatné informace o této problematice jim pak buď unikají, nebo nejsou nabízeny v dostatečné míře a kvalitě.

1.2 Příčiny vzniku, formy a identifikace domácího násilí

Příčiny vzniku domácího násilí

Podle přední odbornice na domácí násilí v ČR, psychologky Ludmily Čírtkové „představuje ze současného pohledu domácí násilí komplexní jev, který může nabývat různých podob a je syčen různými příčinami.“⁷ Existuje totiž mnoho odborných teorií zabývajících se příčinami domácího násilí. Mezi nejznámější patří „teorie feministická“ (upřednostňující uplatnění moci muže nad ženou), „teorie individuálních faktorů“ (vycházející z vnitřní psychiky obou partnerů) či „sociálně-psychická teorie“ (nacházející příčiny např. v zážitcích z dětství, které vyústí v mezigenerační přenos intimního násilí) a další. Obecně ale někteří autoři míní, že „k domácímu násilí vede vztahová nespokojenost, negativní hodnocení partnerčina/partnerova chování, nevyrovnané mocenské rozložení sil, konfliktní životní styl s častými rozepřemi a útoky vedoucími ke snižování sebeúcty. Čím nižší je sebedůvěra partnera, tím vyšší je pravděpodobnost agresivní reakce. Tu může vyprovokovat i mírné jednání druhé strany, zvláště půjde-li o otázky peněz či sexu“⁸.

Jak jsem zde ve stručnosti naznačila, na příčiny domácího násilí lze nahlížet z různých pohledů, ale následky jsou jednoznačné, a to negativní. Nejen oběti domácího násilí, ale také všichni rodinní příslušníci, postiženi tímto násilím, jsou po fyzické a psychické stránce mnohdy trvale poškozeni, pokud tuto formu trýznění vůbec přežijí.

⁶ Blíže: Shmutí základních výsledků reprezentativního výzkumu STEM pro o. s. Bílý kruh bezpečí a Philips Morris ČR a.s., červenec 2006. www.bkb.cz (14. 11. 2009)

⁷ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, str. 9, 10

⁸ Voňková, J., Macháčková, R. a kol. Domácí násilí právní minimum pro lékaře. 2. vyd. Praha: proFem, 2004, str. 19

Formy domácího násilí

V počátcích byly v teoriích o domácím násilí rozlišovány především jeho základní formy, které preferuje násilná osoba. Jedná se o:

- **fyzické násilí** (zanechává často viditelné stopy ve formě tělesných poranění)
- **psychické násilí** (označované též jako neviditelné násilí)
- **sexuální násilí** (omezování osobní svobody až po znásilňování v partnerském vztahu)
- **sociální násilí** (tj. kontrola a omezování sociálních kontaktů, sociální izolování oběti)
- **ekonomické násilí** (nadměrná kontrola nebo odnímání finančních prostředků oběti, její přinucování k tomu, aby násilníka finančně zajišťovala)

Poznatky o těchto základních formách domácího násilí však podle Čírtkové můžeme dnes považovat za klíčové. „Zjistit a popsat by je měli umět všichni, kdo ve své profesi přicházejí do kontaktu s domácím násilím, neboť poskytují jasný obraz o chování násilné osoby. Ostatně i legislativní opatření k ochraně ohrožené osoby, jako institut vykázání, přímo závisí na zmapování forem a projevů domácího násilí.“⁹ Dnes již ale výzkum postoupil dál a aktuální studie usilují o komplexnější přístup a snaží se vystihnout celistvé podoby domácího násilí.

Vedle vyjmenovaných forem domácího násilí se tak v současné době orientuje výzkum v této oblasti také na „četnost“ jednotlivých incidentů, jejich „intenzitu“ (stupeň závažnosti z hlediska následků pro oběť) a dále „k vývoji domácího násilí v průběhu času“. Výsledky těchto výzkumů jsou klasifikace vzorců (typů) domácího násilí, které umožňují lépe odlišit strategie intervence směřující jak k obětem, tak i pachatelům domácího násilí. Pro ilustraci zde uvádím jeden z těchto přístupů ke klasifikaci domácího násilí, který vypracovala německá psychologka C. Hellferich v roce 2006 v rámci výzkumného projektu s názvem „Vykázání: poradenství a pomoc“.¹⁰

---

⁹ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 10

¹⁰ Tamtéž: s. 14-19

Klasifikace vzorců domácího násilí dle C. Hellferich.

Vzorec domácího násilí	„Agenci“, tj. kognitivní reprezentace vlastních schopností jednat (víra oběti ve vlastní schopnosti řešit situaci)	Perspektiva, tj. jak vnímá oběť minulost a budoucnost	Průběh domácího násilí
1. Rychlý odchod/odloučení	aktivní, iniciativní přístup k řešení	jasně odděluje minulost a budoucnost	krátká eskalace, potom konec vztahu
2. Nová šance	silně aktivní a iniciativní oběť, která však volí neefektivní postupy, aktuálně deleguje možnost řešení	přeje si kontinuitu minulosti a budoucnosti	vlny, epizody násilí střídají fáze normality
3. Pokročilé odlučování	změna, přechod od pasivní k aktivní pozici	jasně odděluje minulost od budoucnosti	dlouhodobé stupňování násilí a sukcesivní nárůst intence odloučit se, po intervenci zvenčí následuje náhlé ukončení vztahu
4. Ambivalentní vztah	chronicky pasivní přístup, neefektivní pokusy o řešení	v prožitcích oběti se stále propojuje minulost a přítomnost	cyklus násilí je beze změn

Zdroj: Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky.

Předností tohoto přístupu je, že nejenom definuje vzorce domácího násilí, ale současně poukazuje na vhodné postupy poradenství. Autorka tohoto výzkumu, ve kterém byly zjišťovány kognitivní (mentální) reprezentace oběti o zažitém domácím násilí, upozorňuje, že „intervence v konkrétních případech domácího násilí zahrnuje jednak témata pro všechny čtyři vzorce společná, jednak specifická. Ke společným tématům patří posouzení a zajištění bezpečí pro oběť a dále problém dostupnosti poradenské služby pro oběť. Specifická témata poradenství jsou u jednotlivých variant domácího násilí odlišná, neboť souvisí s konkrétními a momentálními problémy, které musí oběť řešit.“¹¹

Tento nový pohled na členění domácího násilí jsem zde uvedla, neboť právě otázka zajištění bezpečí je podle mne u všech ohrožených osob klíčová. Pokud dokážeme lépe rozpoznat určitý vzorec domácího násilí a pochopit tak chování ohrožené osoby, dokážeme jí mnohem rychleji a účinněji pomoci.

¹¹ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 16

Identifikace domácího násilí

Složitost jevu domácí násilí a rozmanitost podob na straně pachatele i oběti připouští řadu různých interpretací. Doposud tak bohužel neexistuje jeho jednotné odborné ani legislativní vymezení. Dle mého názoru právě tato skutečnost způsobuje značné potíže obzvláště v praxi, kdy je nutné rozlišit, kdy se v daném případě skutečně jedná o domácí násilí, či o klasický případ „italské domácnosti“. Musíme brát v úvahu, že oproti relativně normální hádce či rozepři zde nestojí dvě rovnoprávné osoby vyměňující si názory, ale násilím paralyzovaná oběť a pachatel, jenž svou oběť fyzicky, psychicky, ekonomicky, sociálně nebo sexuálně ovládá. Intenzita násilných incidentů se stupňuje a u obětí domácího násilí vede ke ztrátě schopnosti zastavit násilné jednání.¹² Domácí násilí se liší od ostatních forem delikventního chování tím, že toto násilí vytváří prostřednictvím moci asymetrický vztah závislosti ohrožené osoby na násilníkovi.

K určujícím znakům, podle kterých lze domácí násilí identifikovat a v závislosti na nich pak také vyžadovat specifická řešení, patří:

- opakovanost a dlouhodobost
- eskalace, tendence ke stupňování intenzity a četnosti násilí
- soukromí, jako místo, kde dochází k násilí mezi blízkými osobami
- stabilní rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu.

Specifičnost domácího násilí představuje podle Vágnerové skutečnost, že „vzniká v intimním vztahu dvou lidí, které spojují různé vazby, sdílejí společné soukromí (event. tomu tak bylo v minulosti) a tato vázanost často eliminuje běžné sociální zábrany.“¹³

Problém identifikace domácího násilí podle mne v současné době nejvíce trápí právě příslušníky Policie ČR, kteří se po zavedení nového preventivního opatření ve formě institutu vykázaní (blíže viz. Kapitola 2.3) jako první dostávají do kontaktu s ohroženou osobou. Právě oni musí v první řadě zkoumat, zda se v konkrétním případě

---

¹² Slezáková, K. Domácí násilí páchané na ženách. Bakalářská práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, Brno: 2008, s. 7

¹³ Vágnerová, M. Psychopatologie pro pomáhající profese, 4. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 634

jedná o domácí násilí, či zda nejde o vyřizování si účtů mezi partnery prostřednictvím zneužití tohoto institutu.

Pro identifikaci domácího násilí v těchto případech jim v současnosti slouží jako pomocný nástroj metoda SARA DN¹⁴, která byla prostřednictvím o. s. Bílý kruh bezpečí adaptována pro podmínky České republiky. Mezi další prostředky identifikace domácího násilí patří také přímé dotazování prostřednictvím otázek, které pomáhají vyhodnotit situaci ohrožené osoby, blíže specifikovat jednotlivé formy (vzorce) násilí a navrhnout tak nezbytné bezpečnostní opatření. Tohoto prostředku přímého dotazování využívají zejména pracovníci krizových a poradenských center pro osoby ohrožené domácím násilím.

Identifikace domácího násilí, tedy pojmenování tohoto problému pomáhajícími profesemi, je zásadní podmínkou pro efektivní ochranu a pomoc ohrožené osobě ukončit násilný vztah. Právě na policistech, sociálních pracovnících, pracovnících poradenských center, ale také následně na státních zástupcích, soudcích totiž záleží, zda pak umí správným způsobem využít svých pravomocí k ochraně a pomoci ohrožené osobě před tímto druhem násilí.

1.3 Osoby ohrožené domácím násilím a jejich specifické skupiny

Na začátku této podkapitoly chci nejprve upřesnit pojem „osoba ohrožená“, který ve své práci užívám ve stejném významu jako „oběť násilí“. Nemusí to být, jak se na první dojem může zdát, osoba bezpodmínečně slabá či neschopná, neboť domácím násilím bývají postiženy všechny kategorie osob bez ohledu na jejich věk, vzdělání či schopnosti pracovního uplatnění. „Osoba ohrožená“ domácím násilím je taková osoba, která má podle mne bezprostřední právo na ochranu, podporu a pomoc.

Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, domácí násilí již není pouze synonymem pro klasické partnerské násilí s genderovým¹⁵ původem, právě ve vztahu k ohrožené osobě se definice domácího násilí rozšířila a změnila. Přestože ženy představují

---

¹⁴ Diagnostická metoda SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment) vznikla v Kanadě a byla transformována pro práci policistů ve Švédsku a odtud je šířena do dalších zemí. Jejím základem je inventář rizikových faktorů u pachatele i oběti domácího násilí, s cílem zjistit zda v daném případě hrozí riziko opakování násilí.

¹⁵ Gender je podle Kohoutka (2007) „sociální rod“, který se váže na uplatňování společenských rolí muže a ženy na rozdíl od pohlavní diference, která je vymezena biologickými rozdíly muže a ženy. Z genderového pohledu je tedy násilí mezi partnery prostředkem k uplatnění moci a kontroly nad ženou, nikoliv manželský konflikt.

skupinu, která je domácím násilím nejvíce ohrožena, je nejviditelnější a nejpočetnější, musíme v současnosti akceptovat, že v postavení oběti domácího násilí se ocitají také muži a děti. Dlouho opomíjenou a specifickou skupinu ohrožených osob domácím násilím v ČR pak také tvoří i senioři, zdravotně či mentálně postižení občané, migranti a romové. Je zřejmé, že právě domácí násilí páchané na těchto skupinách se od klasického partnerského násilí liší specifickými a odlišnými projevy i příčinami.

Jednotlivé kategorie a skupiny ohrožených osob domácím násilím chci v následujícím textu přiblížit, neboť právě znalost a uvědomění si jejich specifických charakteristik, je pro intervenující pracovníky zásadní.

Ženy

Faktem zůstává, že většina případů domácího násilí je namířena právě proti ženám. Opakované statistiky a výzkumy dokazují, že ženy tvoří největší počet obětí domácího násilí (95%). Musíme si uvědomit, že žena je tím fyzicky slabším článkem v partnerském vztahu, což dokazuje také intenzita násilí a opakovanost útoků, která je u ženských obětí výrazně vyšší, než je tomu u mužů. Podle statistiky občanského sdružení ROSA za rok 2006¹⁶ přicházejí hledat pomoc v případech domácího násilí nejčastěji ženy ve věkové skupině 30 – 34 let (23 % žen), následují kategorie 40 – 44 let (19,5 % žen) a 35 – 39 let (18 % žen), tedy zejména ženy středního a mladšího středního věku, které jsou na mateřské dovolené nebo mají děti školního věku. Podle mne právě vazba na děti a ekonomická závislost na násilnickém partnerovi hrají jednu ze zásadních rolí v tom, že mají ženy jako oběti domácího násilí ztíženou pozici a odchod z násilného vztahu je pro ně proto tak složitý.

O této skupině jsem se tu zmínila jen velmi stručně, jelikož problematice žen jako obětí domácího násilí byla podle mne doposud věnována největší pozornost a také se jí tématicky věnuje i většina autorů odborné literatury, zaměřené na problematiku domácího násilí. Mým záměrem je na tomto místě jen upozornit na skutečnost, že mezi tuto skupinu ohrožených osob patří také ženy-seniorky, migranty, ženy zdravotně postižené nebo drogově závislé, což jejich specifické postavení v rolích obětí ještě ztěžuje.

---

¹⁶ Sociologická sonda klientek os. ROSA a jejich dětí za rok 2006. www.rosa-os.cz (10. 11. 2009)

Muži

V současnosti bohužel zůstává slepým místem výzkumu problém, kdy jsou násilím postiženi muži. Na četnost týraných mužů existují různé názory. Čírtková k této problematice uvádí, že „v řadách kriminologů jsou experti, kteří se domnívají, že procento týraných mužů je téměř stejné jako procento týraných žen. Týrání mužů však podle nich představuje v drtivé většině skrytý fenomén, ke kterému se zatím neumíme dostat. Ve hře jsou především sociální bariéry, které brání mužům přiznat a zveřejnit fakt, že jsou týráni.“¹⁷

Chceme-li tedy znát čísla, musíme vycházet pouze z praxe, tedy ze statistik intervenčních center a policie ČR souvisejících s případy vykázaní. V roce 2008 bylo domácím násilím bezprostředně ohroženo 698 (v roce 2007 – 892) dospělých osob, z toho 651 (858) žen a 47 (34) mužů.¹⁸ Tedy necelých 7 % ze všech ohlášených případů domácího násilí byly muži oběťmi svých partnerek, manželek, svých partnerů v homosexuálních vztazích, či příbuzných v transgeneračních vztazích (např. otec/syn). Z tohoto údaje vyplývá, že muž se s násilím setkává v roli oběti na domácí půdě jen velmi zřídka, ale názory odborníků, jak již bylo uvedeno i výše, se od tohoto tvrzení liší. Muži trvá totiž mnohem déle, než si začne na násilný vztah oficiálně stěžovat či případ ohlásí na policii. Další skutečností je, že většinu mužských obětí tvoří převážně senioři, což u této skupiny dokládá převaha mezigeneračního násilí nad partnerským.

Dle mého názoru je to bezesporu zejména „stud“, který tvoří onu sociální bariéru omezující muže v přiznání, že je týrán. Tato skutečnost má jistě své kořeny již v dětství a ve výchově. Vždyť přece všichni známe věty jako: „Chlapi nepláčou! To jsi Chlap? Nežaluj!“. Soudím, že právě tyto výroky vychovatelů potlačující uvolnění emocí u chlapců, jsou jednou z mnoha příčin způsobujících to, že je pak pro ně v dospělosti velmi těžké o citlivých věcech mluvit a nechávají si často svůj problém pouze pro sebe.

Děti

Domácí násilí uvnitř rodiny má vedle žen a mužů také třetí pól, a to děti. „Podle Mezinárodní společnosti k předcházení zneužívání a zanedbávání dětí má domácí násilí zahrnující děti tři formy: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN), děti

¹⁷ Čírtková, L. Problematika týraného muže. www.domacinasili.info.cze (11. 11. 2009)

¹⁸ Vítoušová, P. Komentář k analýze dat o „Vykázání/zákazu vstupu ČR v roce 2008“. Bílý kruh bezpečí, 2008. www.domacinasili.cz (10. 11. 2009)

v roli svědků rodičovského/partnerského násilí a agresivní chování dětí vůči členům rodiny.¹⁹ Právě děti bývají často jedinými svědky násilí, které se odehrává za zavřenými dveřmi jejich domovů. Faktem je, že se v této souvislosti téměř vždy mluví o dětech jako o „svědcích“ násilí mezi rodiči, přestože by bylo výstižnější nahlížet na ně jako na (nepřímé) „oběti“ domácího násilí. Toto označení totiž vystihuje pojmenování dané problematiky mnohem lépe, jelikož v sobě zahrnuje devastující vliv tohoto jevu na osobnost dítěte. Pokorná v této souvislosti upozorňuje na to, že již pouhá přítomnost dítěte u domácího násilí má silný negativní dopad na utváření jeho osobnosti v rámci socializace.²⁰ Smutné je, že jsou momentálně k dispozici převážně obecné poznatky o důsledcích, které má násilí mezi rodiči na děti, chybí konkrétní výzkumy na dané téma, což způsobuje nedostatky právě v praxi, kde se uplatňuje politika právní ochrany dětí.

Co se týče statistických údajů v této oblasti, i zde musím poznamenat, že v ČR neexistují souhrnná validní data o násilí na dětech. Srovnáme-li však níže uvedená nereprezentativní statistická šetření, provedená v rozmezí 4 let, nalezneme podobné, a to alarmující výsledky. V roce 2004 prošlo Informačním a poradenským centrem ROSA 191 klientek. 165 z nich mělo 292 dětí, z nichž svědky násilí bylo 275 dětí (94%). Celkem 58 dětí (21%) se stalo přímo oběťmi domácího násilí, což znamená, že byly hrubě a opakovaně psychicky týrány a fyzicky napadány.²¹

Dále vycházím opět z policejních statistik za rok 2008, kdy bylo v souvislosti s 679 případy vykazání celkem 586 dětí přítomno policejnímu zásahu i násilnému incidentu, který zákroku předcházel. Počet ostatních dětí žijících v těchto domácnostech, které v době policejního zásahu byly mimo domácnost, nebyl v letech 2007-8 policií zjišťován. Intervenční centra začala od září 2007 kontaktovaným ohroženým osobám²² klást otázku na skutečný počet dětí žijících v domácnostech, kde došlo k vykazání, a došla k zcela jiným výsledkům. Z případů vykazání v roce 2008 byl uskutečněn v 600 případech kontakt s ohroženou osobou a v uvedených případech byl evidován mnohem větší počet dětí skutečně žijících v těchto rodinách, a to 772. Díky této zkušenosti Intervenčních center a podnětu o. s. Bílý kruh bezpečí byla s účinností

¹⁹ Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018. www.vlada.cz (12. 11. 2009), s. 7

²⁰ Pokorná, D. Násilí mezi rodiči očima dětí. In: Partnerské násilí. Praha. LINDE, 2008, s. 80

²¹ Výsledky statistického šetření o dětech, svědcích domácího násilí, o. s. ROSA, 2004. www.rosa-os.cz (08. 11. 2009).

²² Pozn. Intervenční centra musí od 1. 1. 2007 ze zákona do 48 hodin od policejního vykazání kontaktovat ohroženou osobu.

od 1. 1. 2009 provedena změna povinnosti Policie ČR zjišťovat na místě incidentu se znaky domácího násilí celkový počet dětí žijících v těchto domácnostech.²³

V souvislosti s těmito výsledky je třeba si uvědomit, že děti z rodin postižených domácím násilím bývají velmi těžce traumatizovány a zažívají většinou ambivalentní vztah k oběti i pachateli. „Obtížně zpracovávají to, čeho jsou nebo byly svědky. Žijí v napětí a strachu. Jejich chování bývá charakteristické zvýšenou úzkostí a hostilitou ve vztahu k rodičům ale i ostatním osobám v jejich okolí.“²⁴ Prožívají totiž v plné míře nejen hrůzu násilí, které vidí nebo slyší, ale mnohdy musí samy čelit samotným útokům násilného rodiče.

Podle mne je pro dítě v takové situaci velmi těžké obrátit se pro pomoc k cizím osobám, jimiž myslím různá krizová centra, poradny a linky důvěry, které již naštěstí v současnosti existují a toto útočiště dětem nabízí. Děti jsou totiž od malička zvyklé spoléhat se v obtížných situacích právě na své rodiče a existence domácího násilí v rodině jim právě tuto podporu a zázemí omezuje či bere. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že zásadní úlohu v detekci ohrožení domácím násilím u dětí sehrávají pedagogičtí pracovníci.

Nebudou-li si pak děti moci zpracovat své traumatické prožitky prostřednictvím specializované pomoci, zážitek domácího násilí jim nejen poznamená nejkrásnější období jejich života - dětství, ale promítne se i do jejich budoucích vztahů v dospělosti. Je totiž prokázáno, že právě z rodin, kde se násilí vyskytuje, se rekrutuje největší počet obětí i pachatelů. Poukazují na to i následující statistické údaje o partnerském násilí mezi českými teenagery. Podle sociologického průzkumu²⁵ mezi 200 studenty ve věku 17 – 22 let bylo např. 11% dívek a 3,8 % chlapců svými partnery udeřeno. Stejně procento bylo svými partnery ponižováno a každý osmý zažil násilí ve své původní rodině. Tato čísla jsou podle mě závažná také tím, že právě první partnerské vztahy jsou často rozhodující v tom, zda se násilí stane běžnou součástí vztahu dvou lidí.

---

²³ Vitoušová, P. Komentář k analýze dat o „Vykázání/zákazu vstupu ČR v roce 2008“. Bílý kruh bezpečí, 2008. www.domacinasili.cz (10. 11. 2009)

²⁴ Čechová, M., Čechová, J. Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Analýza systému pomoci obětem domácího násilí s výstupy monitoringu domácího násilí v Jihomoravském kraji., www.persefona.cz (07. 11. 2009), s. 129

²⁵ Sociologická sonda o. s. ROSA v rámci projektu Prevence kriminality Magistrátu hl. města Prahy: „To si dovolit nesmíš“, 2006. www.rosa-os. (11. 11. 2009)

Senioři

Dalším specifickým projevem domácího násilí uvnitř rodiny, kterému se doposud nedostávalo příliš pozornosti, je domácí násilí páchané na seniorech. Nízké společenské hodnocení stáří vede totiž k nedostatečnému zájmu o kvalitní poznání tohoto životního období a o porozumění jeho specifíčnostem.

Za jeden z důležitých faktorů v případech domácího násilí na seniorech považuje Dunovský „sociální prostředí“. Dnešní doba koncentruje lidi do velkých měst, zvyšuje se tak jejich anonymita, ztrácí se osobní vztahy a převládají ekonomické zájmy, což momentálně tvoří jakousi živnou půdou pro vznik situací vedoucích k domácímu násilí na seniorech. Jeho projevy ve stáří mohou být vyústěním předchozích špatných rodinných vztahů, mohou se však objevit i nečekaně, při náhlém onemocnění vyžadujícím dlouhodobou péči druhé osoby.²⁶ Změny, které souvisí se stářím, jako je nedostatek sebedůvěry, zhoršující se zdravotní stav, ztráta soběstačnosti a závislost péče na jiných, tvoří zátěžové situace přinášející někdy napětí ve vztazích mezi seniory a blízkými osobami (potomky či partnery) pečujícími o ně. Toto napětí může v podmínkách sociální izolace, ve které se senioři často nacházejí, přerůst až do podoby násilné nadvlády jedné strany nad druhou.

Podle průzkumu Zdravotní fakulty Jihočeské univerzity z roku 2005 se z celkového počtu 1300 dotazovaných seniorů setkala 13% respondentů s fyzickým napadením a 20% respondentů s psychickým týráním.²⁷ Výše uvedený průzkum potvrzují také údaje anonymních linek důvěry. Na sociální službu Telefonické krizové pomoci Senior telefon, se v roce 2008 obrátilo 181 uživatelů ohrožených domácím násilím. Podle statistik byla nejvíce zastoupena kategorie psychického násilí, dále pak i psychického v kombinaci s fyzickým násilím a na třetím místě kategorie psychického s ekonomickým násilím. Co se týče rozložení osob v násilném vztahu, v 67% převládalo násilí mezigenerační, 30% tvořilo domácí násilí mezi partnery-seniory a ve 3% byl senior násilníkem svých blízkých.²⁸

Ochrana a pomoc v případech domácího násilí na seniorech je velmi obtížná. Staří lidé nemívají dostatek asertivity pro vyhledání vnější pomoci a aktivní snažení o změnu své situace. Dvojnásob nesnadné bývá vyhledání cizí pomoci, pokud starému

---

²⁶ Dunovský, J. a kol. In: Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech. Praha: Triton, 2006, s. 82

²⁷ Tamtéž: s. 88-90

²⁸ Zdroj: www.zivot90.cz (12. 11. 2009)

člověku ubližují jeho děti, či vnuci. Oběti totiž v těchto případech většinou mohou situaci násilného chování svých blízkých tajit, protože je pronásleduje pocit zahanbení ze selhání ve výchově vlastních dětí. Na překážky znemožňující přiblížit se k obětem domácího násilí u seniorů a poskytnout jim tak náležitou odbornou pomoc, narážejí také zařízení zaměřená na tyto služby. Z jejich zkušeností vyplývá, „že oběti svůj problém včas nenahlásí příslušnému pomáhajícímu subjektu či orgánu činnému v trestním řízení. Důvodem je neznalost možnosti pomoci, strach z potrestání agresorem, stud, pocity bezradnosti či izolace, ale i fakt, kdy u oběti převažuje obava ze ztráty byť agresivně se chovající, ale blízké osoby, ke které má i přes páchané násilí pozitivní citový vztah.“²⁹ Toto dokazuje i případ z praxe intervenčního centra, uveden v příloze č. 1.

Zdravotně postižení

Velmi podobné znaky a projevy má také domácí násilí na zdravotně postižených. Zásadní specifikum je ale v tom, že ohrožená osoba je ve většině případů „zcela odkázána na pachatele“, tedy osobu pečující a tak jakákoliv snaha o řešení pro ni může znamenat umístění do ústavu. Dalším faktem je i to, že „vztah násilníka, který mnohdy představuje jedinou oporu a spojení s okolním světem, bývá založen na citové vazbě.“³⁰ Právě u této skupiny ohrožených osob se také podle mne ve velké míře může vyskytovat konkrétní forma ekonomického násilí, spočívající v nakládání s penězi oběti včetně jejich zadržování. Myslím si, že využívání ekonomické závislosti oběti na pachateli domácího násilí, v současné době vysoké nezaměstnanosti, a zvláště u skupin obyvatelstva sociálně vyloučených, je velmi ponižující.

Dosáhnout pomoci je pro zdravotně postižené těžké a mnozí z nich také zcela nerozumí tomu, že je na nich vůbec jakékoliv násilí pácháno (lidé s mentálním postižením). V ČR se problematikou týrání zdravotně postižených zabývá o. s. Orfeus. Zkušenost tohoto sdružení je taková, že osoby zdravotně postižené, vzhledem ke svému zdravotnímu handicapu, nemohou z objektivních důvodů v případech ohrožení domácím násilím žádat o pomoc pro ostatní populaci běžnými cestami a je nutné hledat nové formy pomoci. Možnost vidím například v napojení Intervenčních center (nebo organizací zabývajících se problematikou domácího násilí) přímo na celonárodní Centra

---

²⁹ Čechová, M., Čechová, J. Bilá místa v péči o oběti domácího násilí. Analýza systému pomoci obětem domácího násilí s výstupy monitoringu domácího násilí v Jihomoravském kraji. www.persefona.cz. (07. 11. 2009), s. 116

³⁰ Mitlönner, M. a kol. Domácí násilí a zdravotně postižení. Brno, 2007. www.orfeus-cr.cz (15. 11. 2009), s. 9

pro zdravotně postižené. Výhodou by podle mne bylo téměř totožné teritoriální pokrytí, ale i podobný typ nabízených sociálních poradenských služeb, který by se tak účinně rozšířil také o krizovou intervenci a poradenství v rámci domácího násilí.

Osobně považuji za jednu z klíčových institucí, významnou pro detekci domácího násilí na seniorech a zdravotně postižených, zdravotnictví. Právě lékaři a zdravotnický personál mají totiž podle mne vedle příbuzných k této specifické skupině ohrožených osob nejbližší. Jejich citlivost vůči symptomům domácího násilí je velmi podstatná pro odhalování této velmi latentní podoby násilí. Za pozitivní považuji fakt, že v současné době existuje v rámci dalšího profesního vzdělávání řada vzdělávacích programů zaměřených na problematiku domácího násilí, které jsou určeny jak pro zdravotnický personál, tak i sociální pracovníky. Ostatně vzhledem k jejich profesionálnímu poslání by jim tato problematika také neměla být lhostejná.

Migranti

Přestože je problematika domácího násilí v komunitách migrantů u nás doposud téměř neznámou oblastí, zkušenosti pracovníků zabývajících se prací s uprchlíky jak v českých azylových zařízeních, tak rozličné obecně prospěšné společnosti (např. Gender Studies) naznačují, že v této specifické skupině může být domácí násilí velkým problémem. Příčiny vzniku domácího násilí v těchto komunitách lze hledat většinou u mužů, kteří jsou v důsledku dlouhodobé nejistoty a provizoria v azylovém zařízení nebo novém prostředí silně deprimováni. Ztrácejí totiž svoji pevnou pozici živitele rodiny, pramenící z kultur, kde většinou přežívá tradiční uspořádání mužských a ženských rolí. Ženy si totiž svou původní roli pečovatelek o rodinu a domácnost většinou uchovávají, jsou tak daleko méně deprimovány. Zvláštností je, že právě ženy se daleko rychleji v novém prostředí učí, lépe snášejí stav provizoria a pasivity, ve kterém se po příchodu do nové země ocitají, než jejich muži.³¹ Tato frustrace tak může u mužů vyvolat potřebu upevnit si svoji tradiční pozici v rodině prostřednictvím moci a násilí.

V ČR se neustále zvyšuje počet národnostních menšin. Stávající legislativa již sice problematiku domácího násilí řeší, je však zatím obtížně aplikovatelná na rodiny cizinců žijících na území ČR, které jsou domácím násilím ohroženy. Na tuto skutečnost,

---

³¹ Sokáčová, L. Češi umí migrantům pomáhat lépe, to nezmění ani internetová žvanilové. www.feminismus.cz (31. 7. 2009)

zareagovala o.p.s. Spondea, Brno, jejíž činností je vedle jiného i zlepšování kvality života osobám postiženým domácím násilím (zajišťuje provoz intervenčního centra pro Jihomoravský kraj). V současné době se spolupodílí na programu mezinárodní spolupráce v rámci péče o osoby ohrožené domácím násilím z řad imigrantů žijících v ČR. Tento projekt s názvem „Stop domácímu násilí u osob jiných etnik - zavedení nových metod a postupů v rámci spolupráce se zeměmi EU“, je pod záštitou Evropského sociálního fondu v ČR a jeho hlavním přínosem je přenesení dobré praxe ze zemí EU, kde systém pomoci cizincům ohroženým domácím násilím již funguje. Další přínos je předpokládán v přenosu takových demokratických hodnot jako rovné zacházení, rovný přístup v komunitách imigrantů žijících na území ČR, v navázání spolupráce s organizacemi, které s cizinci pracují a mohou detekovat ohroženou osobu a rozšíření znalostí a dovedností sociálních pracovníků pomáhajících cizincům o metody práce s osobami ohroženými domácím násilím.³² Tento projekt považuji za velmi pozitivní krok, neboť reaguje na změny ve společnosti a na potřebu pomoci této specifické skupině. Doufám, že po jeho úspěšné realizaci, budou jeho výsledky také skutečně funkčně implementovány do praxe.

Romské komunity

Také tato skupina osob ohrožených domácím násilím má svá specifika, odrážející se převážně ve velmi těžkém odhalování tohoto druhu násilí v jejím rámci. Z praxe organizací zabývajících se problematikou domácího násilí vyplývá, že významnou roli opět hrají absentující informace o této problematice uvnitř této komunity. Jedním z faktorů snižující efektivitu přijímání těchto informací je i do jisté míry socio-kulturní odlišnost Romů, neboť zde stále přetrvávají kulturní tradice, v nichž má rodina jako instituce stále velkou vážnost, stejně jako loajalita ke komunitě. Dalším faktorem je také kultura chudoby a sociální vyloučení, ve které se část romské populace vyskytuje.

Všichni si dokážeme představit situaci romské ženy, jejíž manžel je dlouhodobě nezaměstnaný, přičemž rodina žije ze sociálních dávek, které většinou padnou na jeho spotřebu alkoholu. Žena tak žije s minimálními penězi, živí děti a hradí provoz celé domácnosti. Násilí hrubšího ražení je na denním pořádku. Takový je příběh jedné

---

³² Blíže: Program mezinárodní spolupráce v rámci péče o osoby ohrožené domácím násilím z řad imigrantů žijících v ČR. www.spondea.cz (12. 11. 2009)

klientky, kterou do poradny pro osoby ohrožené domácím násilím v Brně přivedla romská poradkyně.³³ V tomto směru je tedy situace jistě lepší ve větších městech, kde při městských úřadech tito romští poradci pomáhají a podle mne právě jejich prostřednictvím mohou osoby ohrožené domácím násilím v těchto komunitách dosáhnout potřebnou pomoc snadněji.

1.4 Shrnutí

Mým záměrem v této úvodní kapitole bylo přiblížit současné pojetí domácího násilí, které jeho dřívější užší (partnerské) chápání značně rozšiřuje. Naznačila jsem také novější teoretické poznatky o klasifikaci vzorců domácího násilí zaměřující se na jejich opakovanost, intenzitu a vývoj v čase. Tyto znalosti jednotlivých vzorců domácího násilí podle mne významně přispívají k rozpoznání intenzity nebezpečí a nutnosti zajištění bezpečí a pomoci ohrožené osobě. Myslím, že by bylo vhodné přenést tyto nové poznatky do praxe všech intervenujících orgánů v případech domácího násilí.

Otázka identifikace domácího násilí je podle mne, vedle znalostí psychologických charakteristik jeho obětí a pachatelů, zejména pro intervenující orgány zásadní. K rozpoznání tohoto fenoménu jim v dnešní době pomáhají nejen znalosti o jeho specifických základních znacích, ale slouží jim k tomu i diagnostické metody a prostředky. Začlenění problematiky domácího násilí do vzdělávání pracovníků pomáhajících profesí je tak podle mne podstatným krokem nejen k možnému zabránění sekundární viktimizace³⁴ obětí domácího násilí, ale hlavně k jejich efektivní ochraně a pomoci.

Jak jsem naznačila výše, problematika domácího násilí se neustále rozšiřuje, a to zejména o kategorie ohrožených osob. Jelikož by podle mne měla být poskytnuta ochrana a fundovaná pomoc všem osobám ohroženým domácím násilím, považuji za velmi důležité zaměřit hlubší pozornost na identifikaci a detekci domácího násilí u všech specifických skupin ohrožených osob jako jsou senioři, zdravotně postižení, migranti a národnostní menšiny. Protože mají právě tyto skupiny k dosažení pomoci

---

³³ O fyzickém násilí nemůže být ve vztahu ani řeč. In: Romano hangos, ročník 9, č. 7, ze dne 16. 4. 2007. www.romanohangos.cz (17. 11. 2009)

³⁴ Za sekundární viktimizaci považuje Voňková (2008) psychickou újmu, způsobenou obětí neodbornou až negativní reakcí formálních institucí. Jde o porušení profesionální etiky, jehož se dopouštějí osoby, které přicházejí při výkonu povolání do kontaktu s obětí násilných trestných činů.

a přístupu k informacím o možnostech ochrany před domácím násilím evidentně nejdál, měla by se zlepšit informovanost o domácím násilí jak uvnitř samotných cílových skupin, tak i informovanost o specifikách těchto skupin u všech možných intervenujících institucí jako jsou policie, zdravotníci, pracovníci v sociálním sektoru, justice a pomáhající organizace.

2. Legislativní zakotvení ochrany před domácím násilím

V českém právním systému je ochrana obětí domácího násilí vedle ochrany základních lidských práv, zajištěných ústavou a mezinárodními dokumenty, obecně zakotvena v soukromoprávní oblasti v právu občanském a rodinném. V oblasti veřejného práva se s možnostmi právní ochrany obětí domácího násilí setkáváme ve speciálním zákoně o ochraně před domácím násilím, v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí, v právu přestupkovém, policejním a trestním.

2.1 Ochrana základních lidských práv

Listina základních práv a svobod

Stát prostřednictvím aktů moci zákonodárné deklaruje, jaká práva a jaké svobody bude svými mechanismy ochraňovat. Na nejvyšší úrovni v rámci ochrany, nejen před domácím násilím, stojí základní lidská práva a svobody, obsažená v Listině základních práv a svobod³⁵ (dále jen „LZPS“), která je vedle Ústavy České republiky, součástí ústavního pořádku jako normy nejvyšší právní síly.

Stěžejní význam pro ochranu osob ohrožených domácím násilím má v LZPS ustanovení čl. 1, prohlašující, že „lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech a základní práva a svobody jsou nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná“. Čl. 3 pak „zakazuje jakoukoli diskriminaci a privilegia základních práv a svobod, která jsou tak zaručena všem bez jakéhokoliv rozdílu“. Ona rovnost v právech je v současnosti stále zpochybňována současnou úpravou tzv. dispozičního práva, tedy souhlasem obětí s trestním stíháním osob blízkých, které jsou podezřelé ze spáchání některého z trestných činů vyjmenovaných v § 163 trestního řádu³⁶. Rozhodování o zahájení trestního stíhání, např. v případě spáchání trestného činu ublížení na zdraví, tak přechází na bedra oběti, pokud by totiž pachatel nebyl osobou blízkou, došlo by po

---

³⁵ Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

³⁶ § 163 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

oznámení trestného činu ke stíhání ex lege. Dochází tak k diferenciaci obětí i pachatelů, tedy i jejich práv.³⁷

Základní práva a svobody jsou pak soustředěny v čl. 5 až 16, z nichž nejvýznamnější je z hlediska ochrany před domácím násilím čl. 6 odst. 1 zakotvující všem „právo na život“ a čl. 7 garantující „nedotknutelnost osoby, jejího soukromí a zákaz mučení a krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení“. Přičemž pod pojmem nedotknutelnosti osoby můžeme rozumět „chráněné právo na nerušené zachování osoby jako fyzického subjektu (chrání jak tělesné, tak i duševní aspekty lidského zdraví)“.³⁸ Také čl. 10 odst. 1 zajišťuje ohroženým osobám „právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jeho jména“.

Práva, garantovaná čl. 10 odst. 2 poskytující „ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života“ a čl. 12 zaručující „nedotknutelnost obydlí“, se u oběti a pachatele domácího násilí v případě zásahu veřejné moci proti domácímu násilí dostávají do vzájemného konfliktu. Avšak v souladu se zásadou zneužití práva a s čl. 12 odst. 3 „mohou být zásahy do nedotknutelnosti obydlí zákonem dovoleny pouze tehdy, je-li to pro ochranu života nebo zdraví osob nebo pro ochranu práv a svobod druhých nezbytné“. Z tohoto ustanovení je podle mne zcela zřejmé, že domácí násilí není a nemůže být považováno za soukromí problém, ale je naopak, z aspektu ochrany ohrožených osob tímto druhem násilí, věcí veřejnou.

Z hlediska dětí ohrožených domácím násilím, je významná také Hlava IV. LZPS, upravující hospodářská, sociální a kulturní práva. Čl. 32 totiž zdůrazňuje „zákonnou ochranu rodiny a rodičovství a zaručuje zvláštní ochranu dětí a mladistvých“. Tohoto práva je možné se domáhat na základě čl. 41 pouze „v mezích zákonů, která tato ustanovení provádějí.“ Z hlediska ochrany a práv dětí jde tedy o zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, jimž se budu věnovat níže.

Mezinárodní dokumenty

Pro zajištění udržování a zvyšování standardu dodržování základních lidských práv a svobod mají značný význam jejich záruky obsažené v mezinárodních smlouvách.

---

³⁷ Voňková, J., Huňková, M. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2004, s. 24

³⁸ Man, V., Žák, P. Základy ústavního práva. Institut mezinárodních studií Brno, Brno: 2003, s. 85

Právní předpisy nižší právní síly v ČR totiž musí být vždy v souladu s Ústavou ČR, Listinou základních práv a svobod, a pokud nejsou v souladu s mezinárodní smlouvou, jíž je Česká republika vázána, použije se právě této smlouvy.

Mezi stěžejní závazné mezinárodní úmluvy o lidských právech patří Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1976)³⁹, který v čl. 9 odst. 1, explicitně garantuje „právo na osobní svobodu a bezpečnost“. Toto právo je zaručeno také prostřednictvím čl. 5 Evropské úmluvy o lidských právech⁴⁰, sjednané v rámci Rady Evropy jako základní regionální mezinárodněprávní dokument v oblasti lidských práv v Evropě. Přestože je toto právo bohužel nedostatečně formulováno v LZPS jako „nedotknutelnost osoby“, je povinností státu zajistit bezpečí osoby, tedy chránit jej před všemi druhy nebezpečí, neboť Česká republika je těmito dvěma mezinárodními úmluvami vázána.

Povinnost státu chránit lidská práva před všemi druhy násilí (tedy včetně domácího) vyplývá pro Českou republiku i z řady dalších, většinou specificky zaměřených dokumentů (na ochranu žen či slabších skupin obyvatelstva) jako je např., Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1980) a její Opční protokol (1999), Úmluva OSN o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob (1949), Úmluva OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984), aj.

V souvislosti s ochranou dětí a domácím násilím je třeba na tomto místě také připomenout Úmluvu o právech dítěte (1989), která jako první mezinárodní dokument kodifikovala zvlášť práva dítěte, jako lidské bytosti, formou mezinárodní smlouvy. Jejími hlavními principy jsou blaho a nejvyšší zájem dítěte.

Právě dětství je podle mne období, ve kterém by měl být jedinec a jeho základní lidská práva obzvlášť chráněna. Tato úmluva tak mj. zakotvuje povinnost smluvních států „činit všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením,

---

³⁹ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, ve znění Vyhlášky ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

⁴⁰ Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod (tzv. Evropská úmluva o lidských právech), vyhlášena Sdělením federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě“.⁴¹

Děti mají od narození svá práva (i povinnosti), ale na rozdíl od dospělých si je sami jednoduše hájit nedokáží. Neměli bychom tedy jejich práva opomíjet, ale v první řadě je chránit před ohrožením všemi sociálně-patologickými jevy, tedy i před domácím násilím.

2.2 Zákon na ochranu před domácím násilím

Do roku 2007 se domácí násilí v ČR řešilo pouze represí a kriminalizací pachatele. České právo a orgány toto právo aplikující tak ponechávaly osoby ohrožené domácím násilím zcela svému osudu, což bylo naprosto v rozporu s principem zajištění ochrany základních práv a svobod občanů. Zásadní obrat v tomto směru se udál až 1. ledna 2007, kdy nabyl účinnost zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen “zákon o ochraně před domácím násilím“).

Tento nový zákon netrestní povahy (inspirovaný rakouským modelem) zcela zreformoval jeho dosavadní, pro ohrožené osoby velmi neefektivní, právní úpravu. Zakotvil totiž systémový a komplexní preventivní přístup k řešení domácího násilí, jehož cílem je včasná intervence v případech násilného jednání, zastavení tohoto jednání a zabránění jeho další eskalace.

Nový zákon je podle Voňkové „založen na principu:

- priority práv – zásah do soukromé sféry je přípustný, pokud je nezbytný pro ochranu života, zdraví, práv a svobod jiných ohrožených osob,
- subsidiarity – bezpečnost osoby ohrožené násilím je zajištěna opatřeními netrestní povahy, role trestního práva je subsidiární,
- odvrácení hrozby nebezpečí – zákonná opatření jsou preventivní reakcí na nebezpečné chování násilné osoby a prevencí rizika opakování násilného jednání,

---

⁴¹ Čl. 19 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené Sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

- přiměřenosti a minimalizaci zásahů – druh, trvání a intenzita zásahu policistů je určována účinnou ochranou a minimálním zásahem do ústavně zaručených práv a svobod,
- výměny informací zejména mezi policisty, intervenčními centry a orgány sociálně právní ochrany.⁴²

Bohužel se však nejedná o samostatnou a komplexní právní úpravu domácího násilí, ale o složenou novelu následujících zákonů:

- zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky,
- zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu,
- zákona č. 140/ 1961 Sb., trestního zákona.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který nabyl účinnost stejně jako zákon o ochraně před domácím násilím dne 1. 1. 2007, pak zakotvuje sociální pomoc osobám ohroženým domácím násilím v intervenčních centrech.

Zákon o ochraně před domácím násilím tak stojí na třech vzájemně souvisejících pilířích. Prvním z nich je „policejní zásah“, jehož úkolem je především okamžité zastavení páchaného násilí a ochrana ohrožené osoby prostřednictvím realizace vykázaní násilné osoby ze společného obydlí a jeho bezprostředního okolí na určenou dobu. V případě porušení tohoto zákonného omezení mohou nastoupit i sankce trestněprávní. Druhým pilířem je „sociální pomoc“ poskytovaná ze zákona prostřednictvím intervenčních center, které mají za úkol poskytovat konkrétním osobám ohroženým domácím násilím fundovanou sociální, psychologickou a právní pomoc a koordinovat spolupráci mezi institucemi zúčastněnými na ochraně osob ohrožených násilím. Třetím pilířem je pak možnost využití „právní ochrany poskytované soudem“ ve formě zvláštního předběžného opatření na personální i teritoriální ochranu ohrožené osobě.

Smyslem tohoto nového zákona je prioritně chránit osoby ohrožené domácím násilím před hrozícími útoky proti jejich životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti a zabránit možné eskalaci násilí. Podstatný význam z hlediska ochrany osob ohrožených domácím násilím, shledávám hlavně v tom, že zakotvil preventivní přístup k řešení

---

⁴² Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vyd. Praha: proFem, 2008, s. 83-84

případů domácího násilí, jehož cílem je včasné reagovat na násilné jednání, zastavit ho a zabránit jeho další eskalaci. Prioritní je tedy ochrana oběti domácího násilí, spočívající v tom, že společné obydlí neopouští jako doposud ohrožená osoba, ale je k ní autoritativně donucen násilník. K jeho využití tedy slouží primárně prostředky netrestní povahy (institut vykázání), sekundárně pak prostředky plynoucí z trestněprávních norem (tj. zadržení či vazba násilné osoby).

2.3 Ochrana v zákonu o Policii ČR

Policie České republiky představuje v současné době nejvýznamnější článek mezi aktéry podílejícími se na intervenci, pomoci a řešení případů domácího násilí. Práva a povinnosti policistů jak jednat s osobou ohroženou domácím násilím, pachatelem násilí a možnosti oprávnění policistů v případech domácího násilí upravuje, vedle jiného, nově s platností od 1. 1. 2009 zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o policii“). Tato novela zákona přinesla také několik odlišných změn od stávající právní úpravy institutu vykázání, které si vyžádala dvouletá praxe aplikace zákona o ochraně před domácím násilím.

Institut vykázání je nově upraven konkrétně v § 44 až § 47 zákona o policii a v souvislosti s užitím těchto ustanovení a zajištěním jednotného postupu příslušníků Policie ČR v případech vykázání a řešení incidentů se znaky domácího násilí byl také vydán nový Závazný pokyn policejního prezidenta č. 200/2008, jako interní akt řízení Police ČR⁴³.

Ustanovení § 44 zákona o policii tedy nově opravňuje příslušníky policie k vykázání násilné osoby z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, jakož i z jeho bezprostředního okolí na 10 dní, lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že může dojít k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví nebo svobodě a lidské důstojnosti, a to bez ohledu na skutečnost, zda je či není násilná osoba v době zákroku přítomna na místě incidentu (dříve bylo v případech nepřítomnosti násilníka vydáváno rozhodnutí o zákazu vstupu).

Novinkou je, že pro splnění podmínek vykázání již nemusí být naplněny kumulativně všechny znaky domácího násilí. Stačí, pokud incident vykazuje jen některé

---

⁴³ Blíže: Závazný pokyn policejního prezidenta č. 200/2008 o provádění vykázání

typické znaky domácího násilí (např. alespoň jasné rozdělení rolí a páčání násilí v soukromí), je splněna zákonná podmínka hrozby nebezpečného útoku anebo hrozby zvláště závažného útoku a využití jiných oprávnění policisty (zajištění, zadržení) není možné nebo by nezajistilo efektivní ochranu osoby ohrožené.⁴⁴ Toto považuji z hlediska okamžitého a nutného zásahu ve prospěch zajištění bezpečí osoby ohrožené za velmi pozitivní.

Základní změnou oproti předchozí úpravě je také pojetí samotného vykázání, které je nově faktickým úkonem oznamovaném policistou ústně vykázané i ohrožené osobě, přičemž policista vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. V předchozí úpravě tohoto zákona policista rozhodoval ve správním řízení, což bylo podle mne v rozporu s jeho faktickou povahou. „Z hlediska nauky správního práva je vykázání tzv. faktickým pokynem a v případě, že osoba tohoto pokynu neuposlechne, může na základě nesplnění tohoto pokynu dojít i k vyvedení osoby z obydlí, tedy k zákroku, který je z hlediska nauky tzv. bezprostředním zásahem.“⁴⁵ Součástí potvrzení o vykázání je také vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, uvedení totožnosti ohrožené i vykázané osoby, poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu po vykázání, který je policista povinen sepsat po návratu na útvar ve lhůtě 24 hodin. Pokud dojde k tomu, že jedna z obou uvedených osob odmítne převzít či podpisem potvrdit převzetí potvrzení o vykázání, musí policista toto taktéž následně zaznamenat v úředním záznamu.

Nově také účinky vykázání vůči vykázané osobě nastávají od chvíle, kdy je policista provede, nikoliv např. od chvíle, kdy se o něm vykázaná osoba dozví či je jí předáno potvrzení. Skutečnost, zda vykázaná osoba o vykázání ví či nikoli, může mít také význam pro posouzení jejího případného deliktního jednání (zda vykázání vědomě maří apod.). V případech, kdy není vykázaná osoba vykázání přítomna, poučení o jejích právech a povinnostech v souvislosti s vykázáním jí policista poskytne při prvním kontaktu. Pak policista, je-li to možné, této osobě předá potvrzení o vykázání nebo ji poučí o možnosti převzít potvrzení o vykázání a kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného útvaru policie.

Zcela novým je také institut námitek proti vykázání, které může osoba vykazovaná podat písemně buď ve lhůtě 3 dnů od převzetí potvrzení o vykázání sama

---

⁴⁴ Čl. 6 odst. 1 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 200/2008 o provádění vykázání

⁴⁵ Vangeli, B. Zákon o Policii České republiky, 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 179

místně příslušnému krajskému ředitelství Policie ČR nebo policistovi ihned na místě. Tyto námitky je pak povinen policista uvést v potvrzení o vykázání a současně je předat bez zbytečného odkladu nadřízenému krajskému ředitelství Policie ČR. Institut námitek je tedy jakýmsi quasi opravným prostředkem a „ačkoli bylo vykázání vytrženo z režimu správního řízení a procesní postavení vykázané osoby bylo tedy formálně oslabeno, je třeba mít na paměti, že fakticita úkonu nebrání domáhání se ochrany před nezákonným zásahem správní žalobou nebo uplatněním nároku na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem.“⁴⁶

Ustanovení § 45 zákona o policii pak vyjmenovává povinnosti vykázané osoby. Jak již bylo uvedeno výše, osoba má hlavně povinnost opustit prostor, který vymezí policista v potvrzení o vykázání, a povinnost zdržení se vstupu do tohoto prostoru (a to po dobu 10 dní). Oproti dosavadní úpravě zahrnuje nově vykázání také povinnost nenavazovat jakékoliv kontakty s ohroženou osobou a vyhýbat se styku s ní. Tomu se rozumí tedy nejen fyzické, ale i jakékoliv kontakty telefonní, posílání e-mailů apod., což podle mne chrání osobu ohroženou zejména před možným následným pronásledováním či obtěžováním. Jako poslední ve výčtu povinností vykázané osoby pak figuruje povinnost předat policistovi všechny klíče od společného obydlí.

Vykázaná osoba má pak právo vzít si ze společného obydlí věci osobní potřeby, osobní cennosti a taktéž osobní doklady. V průběhu vykázání má pak také právo vzít si věci nezbytné pro její podnikání nebo pro výkon povolání (lze uplatnit jen jedenkrát a to pouze v přítomnosti policisty), právo ověřovat si na lince 158, zda byla skutečně vykázána a také právo vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného útvaru policie. Policista je pak povinen vykázané osobě poradit a poskytnout součinnost v souvislosti s možným ubytováním po dobu vykázání a vyžádat si adresu pro doručování, pro účely nutnosti případného dalšího oficiálního styku s ní.

Poučení ohrožené osoby, které jí má vykazující policista povinnost poskytnout, je následně uvedeno v § 46 zákona o policii. V první řadě je to poučení o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle § 76 občanského soudního řádu, dále o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí, a také poučení o její povinnosti uvádět pouze pravdivé, nezkrácené údaje, k nimž policista při vykázání přihlíží, a o následcích, které mohou

---

⁴⁶ Vangeli, B. Zákon o Policii České republiky, 1. vyd. Praha: 2009, s. 183

osobu postihnout v případě uvedení vědomě nepravdivých údajů (např. sankce za přestupek křivého vysvětlení, uvedení nesprávných či nepravdivých údajů, či sankce za trestný čin křivého obvinění).

V § 47 zákona o policii jsou pak uvedeny povinnosti vykazujícího policisty, mezi něž v první řadě patří určení územního rozsahu prostoru, na který se vykazání vztahuje tak, aby byla zajištěna účinná ochrana osoby před útokem ze strany osoby vykázané. Obligatorní povinností policisty při vykazání je zajistit přítomnost nezúčastněné osoby jako svědka (např. soused), to však neplatí, hrozí-li nebezpečí z prodlení. Policista, který provedl vykazání, je také povinen do 24 hodin od chvíle, kdy vstoupil do společného obydlí, zaslat kopii úředního záznamu o vykazání místně příslušnému intervenčnímu centru a nově také soudu, který by byl příslušný pro podání návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu. V případě, že ve společném obydlí žije osoba nezletilá, musí policista zaslat kopii úředního záznamu do 24 hodin navíc i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí, tedy místně příslušnému odboru péče o dítě obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Zde vidím jistý problém s dodržением lhůt, který může nastat v praxi, pokud k vykazání dochází o víkendu, tedy v neúřední dny, nedodržení těchto lhůt pak také není nijak trestní.

Policista je také ve lhůtě 3 dnů od vykazání povinen nejpozději do 3 dnů od vykazání osobně zkontrolovat, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykazání. O všech úkonech, které policista provedl v rámci vykazání, je také povinen sepsat úřední záznam.

Zákon o policii kromě výše a podrobněji zmiňovaného institutu vykazání poskytuje samozřejmě řadu dalších opatření k ochraně ohrožené osoby. Jsou jimi zejména zajištění osoby podle § 26 zákona o policii, zejména když násilná osoba svým jednáním bezprostředně ohrožuje svůj život, život nebo zdraví jiných osob anebo majetek, nebo byla přistižena při jednání, které má znaky správního deliktu, je-li důvodná obava, že bude v protiprávním jednání pokračovat anebo mařit řádné objasnění věci.

Zcela novým institutem v zákoně o policii je pak krátkodobá ochrana osoby uvedená v § 50, kterou se rozumí systém opatření zahrnující především fyzickou

ochranu v případě bezprostředně hrozícího útoku na život a zdraví osoby, kterou v tomto případě může být i osoba ohrožená domácím násilím, pokud k této ochraně svolí.

Vedle výše zmiňovaných oprávnění (ke kterým patří také řada dalších) v zákonu o policii, musí také Policie ČR poskytnout v rozsahu své působnosti pomoc každému, kdo se na ni obrátí. Musí reagovat na zjištěné násilí a především zajistit ochranu ohrožené osoby a zabránit pachateli, aby v dalším násilí pokračoval. V případech domácího násilí musí zejména přijmout a zdokumentovat oznámení od volajícího (což nemusí být pouze ohrožená osoba). Na místě pak zajistit v první řadě bezpečí pro všechny zúčastněné a oddělit od sebe oběť a pachatele páchaného násilí. Dále musí zdokumentovat všechny informace od obětí, pachatele i případných svědků (popsat, fotograficky zdokumentovat případná vzniklá zranění, či poškození zařízení aj.), což považují za zásadní pro všechna další případná řízení. Policie ČR je také, jako orgán činný v trestním řízení, povinna přijímat trestní oznámení na pachatele násilí a provést k tomu potřebné další služební úkony.

Možnosti, které jsou Policii ČR dány prostřednictvím pravomocí vyplývajících ze zákona o policii, v případech ochrany před domácím násilím, se samozřejmě odvíjí jednak od závažnosti protiprávního jednání a jednak také, podle mne, od osobních schopností a odborných znalostí jednotlivých policistů tyto pravomoci využít. Je zřejmé, že praxe přináší jistě řadu aplikačních problémů, jelikož domácí násilí je velmi komplikovaný společenský jev. Každý z příslušníků policie by si, ale v první řadě měl uvědomit, že mnohdy může život ohrožené osoby záviset právě na jejich ochotě a schopnostech využít možnosti právního řádu jím dané.

2.4 Ochrana v zákonu o přestupcích

Podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“), je násilné jednání páchané v rámci domácího násilí postižitelné tehdy, jedná-li se o zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek v tomto zákoně výslovně označeno. Jedná se tedy o případy, kdy se protiprávní násilné jednání vyznačuje nižším stupněm nebezpečnosti,

nedosáhne-li tedy intenzity trestného činu, či nejde-li o jiný správní delikt postižitelný zvláštním zákonem.

Na případy domácího násilí se vztahují přestupky proti občanskému soužití upravené v § 49 odst. 1 písm. a), c), e). Podle těchto ustanovení se přestupku dopustí ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch, jinému úmyslně vyhrožuje újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním, kdo způsobí druhému jinou újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině, rase...anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný. Za tato jednání lze uložit finanční pokutu ve výši 1000 až 5000 Kč.

Výše zmíněné přestupky proti občanskému soužití podle písm. a) a c) spáchané mezi osobami blízkými v rámci domácího násilí spadají mezi tzv. přestupky návrhové. Znamená to, že se projednávají jen na návrh postižené osoby, jejího zákonného zástupce nebo opatrovníka a to nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy se o přestupku nebo o postoupení věci orgánem činným v trestním řízení dozvěděla a nelze jej projednat, uplynul-li od jeho spáchání jeden rok. Neuspěje-li návrhovatel v tomto řízení, je povinen uhradit náklady řízení. Tyto skutečnosti podle mne zcela snižují pole ochrany před domácím násilím, neboť ohrožená osoba v mnoha případech na nátlaky pachatele buď návrh vůbec nepodá, nebo jej stáhne.

V praxi je mnoho případů násilného jednání v rámci domácího násilí přehodnoceno z trestného činu na přestupek, a předáno tak k projednání do agendy příslušného úřadu místní správy. Výsledkem těchto projednání bývá často to, že se jedná z důvodu důkazní nouze oběti o tvrzení proti tvrzení, pachateli pak není uložena sankce a oběť domácího násilí pak ještě hradí náklady řízení. V případech, je-li přece jen rozhodnuto ve prospěch ohrožené osoby, však podle mne sankce ve formě napomenutí či pokuty pachatele od opakovaných útoků neodradí, ale může naopak u závažnějších případů i zvýšit eskalaci či intenzitu násilí. Naopak musím ale také souhlasit s názorem, že právě “přestupkové komise mohou, s ohledem na stupňující se intenzitu domácího násilí, v rámci řízení využít postihu méně závažných forem násilí, neboť se nejedná ani tak o uložení sankce, ale zejména o vyjádření názoru společnosti na jednání a chování pachatele. Rozhodnutí přestupkové komise může vyjadřovat morální zadostiučinění oběti a včasný zásah může zabránit dalšímu stupňování násilí.”⁴⁷

---

⁴⁷ Čechová, M., Čechová, J. Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Analýza systému pomoci obětem domácího násilí s výstupy monitoringu domácího násilí v Jihomoravském kraji., www.persefona.cz . (07. 11. 2009), s. 79

Podle mne by také evidence přestupkové komise mohla být v jednotlivých případech podkladem pro budoucí možné rozhodování policistů v případech intervence, a to z hlediska opakovanosti násilí, jako jednoho ze základních specifíků domácího násilí.

Řešení návrhových přestupků je přesto podle mne nejen vzhledem k počtu rozhodnutých věcí v praxi (v roce 2007 to bylo cca 10 % z navrhovaných)⁴⁸, ale také vzhledem k ochraně ohrožené osoby a neodstrašení násilníka, neefektivní a nedostačující. Bylo by tedy na místě změnit přestupkový zákon takovým směrem, aby ohrožená osoba nebyla opakovaně traumatizována oznamováním přestupkového jednání. Voňková např. navrhuje zakotvit povinnost stíhat přestupky v § 49 i v případech, kdy jsou spáchány mezi osobami blízkými, z úřední povinnosti a dále zapracovat do zákona tzv. přestupkovou recidivu, která by mohla vést k překvalifikování přestupku v trestný čin.⁴⁹

2.5 Trestněprávní ochrana

Na začátek této podkapitoly chci poukázat na skutečnost, že přestože účelem trestního práva je v první řadě ochrana určitých zájmů a práv společnosti, fyzických a právnických osob⁵⁰ před trestnými činy taxativně vypočtenými v trestněprávních normách, žádné aktuální konkrétní nástroje účinné ochrany osobám ohroženým domácím násilím trestní právo v podstatě nenabízí. Podle Jelínka „totiž trestní právo reaguje až na události, které se staly, respektive na násilí s mnohdy krutými následky. Trestní právo má v právním řádu subsidiární úlohu. Nastupuje tehdy a tam, kde selhávají ostatní prostředky právní a mimoprávní. Na protiprávní jednání je třeba reagovat prostředky trestního práva až v krajních případech.“⁵¹ Autor tak poukazuje na nutnost zajištění primární ochrany ohroženým osobám domácím násilím prostřednictvím výše uvedených ochranných opatření jako je institut vykázání násilné osoby, či předběžné opatření, ukládající násilníkovi povinnost opustit byt a zdržet se setkávání a kontaktování s ohroženou osobou.

---

⁴⁸ Voňková, J., Spoustová, I., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vyd.* Praha: proFem, 2008, s 197-198

⁴⁹ Tamtéž: str. 92

⁵⁰ § 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ Jelínek, J. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. In: *Časopis Kriminallistika*, 2005, č. 4

Trestní právo hmotné

Novelou trestního zákona, účinnou od 1. června 2004, byla prostřednictvím vložení ustanovení § 215a zavedena do zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“), nová skutkové podstata trestného činu „Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“. Tímto byla v českém právu konečně deklarována nulová tolerance k domácímu násilí a také vyjádřeny specifické znaky tohoto trestného činu. Pachatelé, kteří týrají jiné osoby, tak činí vůči osobám blízkým⁵² v rozličných rodinných vztazích a ekonomických vazbách, ale také dalším osobám žijícím s nimi ve společném domě nebo bytě. Faktem společného bydlení jsou tak mezi nimi vytvořeny zvláštní vztahy závislosti, neboť tak mají také zpravidla ztíženou možnost toto společné obydlí opustit.

Prostřednictvím této skutkové podstaty dochází také ke komplexnímu postižení pachatele za různé formy týrání oběti (v tomto případě zletilé, svéprávné osoby), neboť se tak na ní dopouští jednoho trestného činu, a to „týrání“. Komentář k trestnímu zákonu interpretuje tento pojem jako „zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. Může jít o zlé nakládání působením fyzických útrap, ale i zlé nakládání v oblasti psychické. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající.“⁵³ K základní skutkové podstatě se dále připojují okolnosti použití vyšší trestní sazby, které spočívají v spáchání činu zvláště surovým způsobem, nebo na více osobách, či pokračuje-li pachatel v páčení takového činu po delší dobu. Při výměře trestu pak může soud podle mne přihlídnout v případech domácího násilí také k přitěžujícím okolnostem dle § 34 trestního zákona, a to spáchal-li pachatel trestný čin využívaje něčí bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti, či ke škodě osoby mladší patnácti let, těhotné, vážně nemocné, vysokého věku nebo nemohoucí atd., což se tedy týká specifických skupin osob ohrožených domácím násilím.

Vedle citovaného § 215a však dochází mezi osobami blízkými v rámci domácího násilí také k jiným trestným činům, jejichž souběh s § 215a se nevyklučuje. Zejména jde o trestné činy hrubě narušující občanské soužití, trestné činy proti rodině a mládeži, proti životu a zdraví, a trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.

---

⁵² § 89 odst. 8 trestního zákona: „Osobou blízkou se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel, partner, jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem pociťovala jako újmu vlastní.“

⁵³ Citováno dle Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. In: Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vyd. Praha: proFem, 2008, s. 98

Konkrétně jde např. o vyhrožování usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou podle §197a, týrání svěřené osoby podle § 215, vraždy nebo pokusu o ni § 219, ublížení na zdraví podle § 221, úmyslné těžké újmy na zdraví podle § 222, omezování osobní svobody podle § 231, vydírání podle § 235, útisku podle § 237, porušování domovní svobody podle § 238, znásilnění podle § 241, a neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 249a.

Domácí násilí zahrnující fyzické a psychické násilí proti specifickým skupinám ohrožených osob jako jsou děti a dospělé osoby, které jsou svěřeny z důvodu svého mentálního či zdravotního handicapu do péče jiné osoby, je pak samostatně postihováno v § 215 trestního zákona jako „Týrání svěřené osoby“. Tento trestný čin pak zakládá také trestní odpovědnost osobě znalé, a to podle § 167 trestního zákona Nepřekážení trestného činu a podle § 168 Neoznámení trestného činu (bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu). K tomu je nutné dodat, že také děti v roli svědků domácího násilí mezi partnery/rodiči, se již považují za týrané, zneužívané a zanedbávané⁵⁴. Tyto děti jsou ohroženy nežádoucími vzory chování násilného rodiče a dochází tak ze strany trestně odpovědné osoby, vedle výše zmiňované skutkové podstaty, také k naplnění skutkové podstaty ohrožování výchovy mládeže podle § 217 trestního zákona. Dále může dojít v situacích domácího násilí ve vztahu k dětem k naplnění skutkových podstat zanedbání povinné výživy podle § 213, pohlavní zneužívání podle § 242 a § 243 trestního zákona.

Přijetí zákona o ochraně před domácím násilím doplnilo také trestní zákon v § 171 trestního zákona trestajícího maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání o odst. 4), rozšiřující jeho ustanovení o maření policejního nebo soudního vykázání, které trestá sankcí až třemi lety odnětí svobody, a to jak násilníka, tak osobu ohroženou.

Na tomto místě musím také zmínit skutečnost, že od 1. ledna 2010 nabude účinnost zcela nový rekodifikovaný trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon). Tento zákoník shora uvedené skutkové podstaty, s několika úpravami, týkajícími se obzvláště zvýšení trestních sazeb u některých trestných činů proti životu a zdraví, proti svobodě a lidské důstojnosti, přejímá. Zpřísnění v této oblasti je reakcí na prohlubující se konflikty ve společnosti a nové negativní jevy.

---

⁵⁴ Blíže: Metodické opatření Ministerstva zdravotnictví pro postup lékařů primární péče při podezření ze syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (sy CAN). In: Věstník MZ ČR částka 3 z roku 2008.

Za velmi pozitivní považují zejména to, že nový trestní zákoník v tomto směru pamatuje také na některé nové trestné činy týkající se problematiky domácího násilí jako nebezpečné pronásledování (které je také častým a často velmi brutálním pokračováním domácího násilí) a zabití. Za zabití je nově považováno jednání s úmyslem usmrtit jiného, ale za určitých specifických okolností jako je silné rozrušení, strach, úlek, zmatek nebo důsledek předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného,⁵⁵ což se může specificky týkat také osob ohrožených domácím násilím, které zabijí násilníka, který je např. dlouhodobě terorizoval. Krutost, závažnost a specifika domácího násilí odrážející se v psychice ohrožené osoby, byly tedy konečně podle mne zohledněny také tím, že za spáchání trestného činu zabití, je tak umožněno v rámci potrestání uložení významně nižší trestní sazby než u činu vraždy.

Trestní právo procesní

Postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě potrestány a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni, stanoví zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“).⁵⁶

Trestní oznámení na pachatele domácího násilí, učiněné obětí domácího násilí, pokud dojde k ohrožení jejího života a zdraví (a dalších lidských hodnot), je v podstatě prvním krokem, kterým počíná trestní řízení. Dle ustanovení § 158 trestního řádu může oznámení o skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin učinit kdokoli a povinen je přijímat je pak jednak státní zástupce a jednak policejní orgán.

Účinnost trestního postihu násilného pachatele za trestně postižitelné jednání, spáchané v rámci domácího násilí, závisí také na provázanosti trestního práva hmotného a trestního práva procesního. Tuto efektivitu snižuje v současné době zejména tzv. institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného, upravený v § 163 a § 163a trestního řádu. Úprava postavení ohrožené osoby je problematická, neboť s výjimkou § 215a trestního zákona, omezuje výše zmiňovaný institut trestní postih pachatelů u jiných trestných činů, kterými lze podle okolností postihnout jednotlivé projevy domácího násilí. Je tomu tak například u trestných činů ublížení na zdraví podle § 221 trestního zákona, omezování osobní svobody podle § 231 nebo vydírání podle § 235 trestního

⁵⁵ Srov. § 141 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ § 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

zákona, u kterých je tak podle § 163 obecně nutný souhlas osoby blízké k zahájení trestního stíhání.⁵⁷

Podle § 163a trestního řádu není souhlasu poškozeného s trestním stíháním třeba, jestliže byla takovým činem způsobena smrt, poškozený byl pro zbaven způsobilosti k právním úkonům (např. mentálně postižená osoba), poškozený je osoba mladší 15 let nebo je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůzkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností (což prokázat, bude asi v případech domácího násilí velmi obtížné).

Toto prolomení zásady oficiality (stíhat všechny trestné činy z moci úřední) tak klade na bedra ohrožených osob, především partnerů, manželů či rodičů násilníků, rozhodnutí, zdali mají orgány činné v trestním řízení do násilného vztahu zasahovat. „Snaha o ctění vůle oběti může v případech domácího násilí znamenat oslabení pozice oběti, případně její další ohrožení.“⁵⁸

Osobu, která se v situacích domácího násilí stala obětí některého trestného činu a případně souhlasila se zahájením trestního stíhání, označuje trestní řád podle § 43 jako poškozeného. Tomu přiznává trestní řád jako procesní straně řadu práv. Zejména činit návrhy, doplňovat dokazování, nahlížet do spisu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání, a před skončením řízení se k věci vyjádřit. Oběť, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví, má také nárok na náhradu škody, který však musí uplatnit včas a škodu prokázat.

Za základní a zásadní právo poškozené osoby pak považují právo dát se zastupovat a to advokátem (obzvláště při uplatňování náhrady škody), dále zmocněncem, a v případech prokázání nedostatku finančních prostředků na straně poškozené a uplatňování nároku na náhradu škody také ustanoveným zmocněncem. Trestní řád tak, sice omezeně, počítá i s možností bezplatné právní pomoci.

Z hlediska ochrany obětí domácího násilí pak považují za významnou povinnost uloženou orgánu činnému v trestním řízení v § 44a trestního řádu, a to poučit poškozeného nebo svědka, hrozí-li mu nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, o možnosti žádat informace o tom, že obviněný byl

---

⁵⁷ Jelínek, J. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. In: Časopis Kriminálnístika, 2005, č. 4

⁵⁸ Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vyd. Praha: profem, 2008, s. 103

propuštěn z vazby, uprchl z ní, nebo byl odsouzený propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody či z něj uprchl.

Trestní řízení v souvislosti s domácím násilím trpí velmi často zejména důkazní nouzí ze strany obětí, což je následkem specifík tohoto jevu a také skutečnosti, že se odehrává vesměs beze svědků a v soukromí. Tímto bych chtěla zdůraznit důležitost listinných důkazů, jako jsou lékařské zprávy, policejní protokoly, usnesení o vykázání či fotodokumentace, které zůstávají jako jediné mnohdy v rámci dokazování oběti k dispozici.

Ráda bych řekla, že tendence podceňovat a bagatelizovat závažnost domácího násilí ze strany orgánů činných v trestním řízení je již v současnosti, díky jejich informovanosti a prováděných školení ohledně problematiky domácího násilí, na ústupu. Jsem ale realista a vím, že skutečnost je zřejmě zcela jiná. Věřím však, že se mezi státními zástupci, soudci a policisty, ale i právníky najde také mnoho jedinců, kterým osud obětí domácího násilí nebude lhostejný a budou tak k nim přistupovat s citlivostí, pochopením a snahou zabránit sekundární viktimizaci oběti a dalšímu možnému ohrožení ze strany pachatele domácího násilí.

2.6 Možnosti ochrany v občanském a rodinném právu

Občanské právo nabízí osobám ohroženým domácím násilím zejména instituty právní pomoci při řešení následků domácího násilí a to zejména ve spojitosti s řízením o výchově a výživě nezletilých dětí, vyživovací povinnosti mezi osobami blízkými, rozvodu manželství, úpravy společného jmění či bytové otázky. Tyto otázky by měla osoba ohrožená řešit neprodleně poté, co se rozhodne ukončit násilný vztah. Jejich úpravu nalezneme ve stávajících občanskoprávních předpisech občanského zákoníku, zákoně o rodině a také v ustanoveních občanského soudního řádu. V těchto normách lze však také nalézt několik prostředků, jejichž užití lze uplatnit také v rámci ochrany zdraví, života a lidské důstojnosti osob ohrožených domácím násilím, jejichž specifikaci se budu v následujícím textu věnovat.

Důležité je však také upozornit na skutečnost, že rozhodne-li se ohrožená osoba domáhat se své ochrany prostřednictvím občanského soudního řízení, veškerá iniciativa v jeho průběhu spočívá na ní. Nese tedy důkazní břemeno a svá tvrzení musí prokázat. To ovšem bývá v praxi značně problematické, v souvislosti s již výše zmiňovanou

důkazní nouzi, specifickou pro domácí násilí. V té spojitosti je také nutné uvést povinnost ohrožené osoby, v mnoha řízeních také v případě neúspěchu uhradit zcela nebo částečně náklady řízení druhé straně. Tím může být významně zasažena její již tak mnohdy velmi špatná majetková situace, ale také opět její psychika prostřednictvím pocitů nespravedlnosti a beznaděje.

Občanské právo hmotné

Bohužel v žádném ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále je „občanský zákoník“), nenajdeme přímé opatření na ochranu před domácím násilím. Důvodem je také neexistence jednotné definice tohoto jevu.

Jistou možností dovolat se ochrany před domácím násilím lze tak v občanském zákoníku nalézt především v ustanovení § 11, zakotvujícím právo fyzické osoby na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti. Prostřednictvím ustanovení § 13 občanského zákoníku má pak ohrožená osoba právo domáhat se prostřednictvím žaloby na zdržení se neoprávněných zásahů druhé osoby do jejích práv na ochranu osobnosti, a aby byly odstraněny následky těchto zásahů, a aby jí bylo dáno dostatečné zadostiučinění. Pro dosažení efektivní vykonatelnosti rozhodnutí, na základě takové žaloby, je pak ze strany ohrožené osoby nutná přesná formulace žalobního petitu. Domoci se však účinné a zejména rychlé ochrany tímto institutem je, ale podle mne vzhledem k zdlouhavosti soudního řízení v českých podmínkách a možnosti násilníka odvolat se proti takovému rozsudku (znamající tak další odsun jeho vykonatelnosti), velmi nepravděpodobné.

Ohrožená osoba může využít také další teoretické možnosti předběžné ochrany, a to ustanovení § 5 občanského zákoníku, jehož smyslem je poskytnutí rychlé a účinné pomoci proti akutnímu zásahu do pokojného stavu. Tento zásah, jímž může být v situacích domácího násilí např. zabránění násilníka vstupu ohrožené osoby do společného domu či bytu, tak může příslušný státní orgán (obecní úřad ve správním řízení) zakázat nebo uložit, aby byl obnoven předešlý pokojný stav.

Občanské právo procesní

Jedním z pilířů zákona o ochraně před domácím násilím je možnost využití právní ochrany ohrožené osobě poskytované soudem. Tu představuje v současnosti zejména institut zvláštního předběžného opatření, upravený v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“).

„Obecně jsou předběžná opatření rozhodnutí soudu učiněná ještě před zahájením určitého občanského soudního řízení či v jejím průběhu, která mají sloužit k tomu, aby byly v případě nutnosti prozatímně upraveny poměry účastníků nebo aby nebyl ohrožen výkon soudního rozhodnutí. V případě osoby ohrožené domácím násilím tedy předběžné opatření poskytuje možnost, aby podala návrh na úpravu poměru k nezletilým dětem, na rozvod manželství či návrhy ohledně společného bydlení, a aby při tom nebyla přítomným násilníkem vystavena výhrůžkám či jinému nátlaku, například vzetí svého návrhu zpět.“⁵⁹ Občanský soudní řád disponuje v současné době v případech domácího násilí dvěma možnými předběžnými opatřeními, jimiž lze požadovat nebo nařídit zastavení ohrožování násilníkem

V prvním případě jde o možnosti využití § 76a občanského soudního řádu, který upravuje situace v případech, kdy se nezletilé dítě ocitne bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně narušeny. Může se jednat o děti, které jsou svědky či přímo oběťmi domácího násilí. V těchto případech tak soud může předběžným opatřením nařídit, aby bylo dítě na nezbytně nutnou dobu umístěno ve vhodném prostředí (tím se rozumí výchovné prostředí osoby, jimiž mohou být prarodiče nebo teta, případně ústavní zařízení). Toto nařízení lze nařídit jen na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí a o rozhodnutí musí být rozhodnuto bezodkladně, nejpozději do 24 hodin poté, co byl návrh podán. Toto předběžné opatření pak zákon omezuje na jeden měsíc a v případě, že bylo zahájeno řízení ve věci samé (řízení o výchově a výživě dítěte), trvá až do doby než se stane vykonatelné rozhodnutí.

V druhém případě jde o ustanovení § 76b, které je speciálním předběžným opatřením. Lze jej využít zejména v případech domácího násilí, kdy je jednáním účastníka (násilné osoby), proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele (osoby ohrožené). Soud tak může předběžným opatřením násilné osobě uložit povinnosti spočívající zejména

---

⁵⁹ Slezáková, K. Domácí násilí páchané na ženách. Bakalářská práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, Brno: 2008, s. 36

v opuštění společného obydlí, jakož i jeho bezprostředního okolí, nezdržování se ve společném obydlí nebo nevstupování do něj, dále v nevstupování do bezprostředního okolí společného obydlí nebo obydlí navrhovatele a nezdržovat se tam, zdržet se setkávání s navrhovatelem nebo zdržet se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.

O tomto návrhu na předběžné opatření rozhoduje soud bezodkladně, nejpozději do 48 hodin po té co byl podán. Takové předběžné opatření pak trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti, která může nastat u tohoto ustanovení, pokud nedošlo k vyhlášení i okamžikem jeho vydání. Pokud mu předcházelo policejní rozhodnutí o vykázání, počítá se tato lhůta dnem následujícím po dni, v němž uplynula lhůta v něm uvedená. Návrhem lze také toto předběžné opatření prodloužit až na jeden rok, a to bylo-li před uplynutím jeho lhůty zahájeno řízení ve věci samé. Lhůta trvání předběžného opatření tak neskončí dříve, než je o návrhu na prodloužení rozhodnuto. Rozhodnutí o návrhu na toto předběžné opatření není podmíněno předchozím policejním vykázáním, jeho výkon dle § 273b občanského soudního řádu se provádí obdobně jako u policejního vykázání.

Musím podotknout, že výčet možných demonstrativních povinností, uvedených v ustanovení § 76b se několika novelizacemi občanského soudního řádu, od počátku účinnosti zákona o ochraně před domácím násilím, značně rozšířil. Je tak v neposlední řadě pamatováno také na nežádoucí sledování a obtěžování, které nebylo dříve zákonem zohledněno, přestože je toto jednání velmi častým jevem právě ex-partnerů násilníků.

Zákon o rodině

Jak bylo naznačeno v první kapitole mé práce, mezi nejčastější osoby ohrožené domácím násilím patří vedle žen především nezletilé děti žijící v rodinách s násilným rodičem. Rodiněprávní vztahy, zahrnující problematiku manželství, rodiny a práv dětí (mimo otázek majetkového charakteru), upravuje v zásadě zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rodině“). „Tyto vztahy se od jiných společenských vztahů odlišují tím, že jsou navzájem spojeny osobním vztahem a emocionální vazbou. Tato emocionální vazba je vlastně nezbytným předpokladem řádného fungování rodinných vztahů. V některých případech má neexistence emocionální vazby mezi subjekty za následek nutnost zásahu ze strany státu, a to tehdy, jestliže rodinně právní vztah v důsledku poruchy či neexistence osobní citové vazby

přestal plnit svůj účel.⁶⁰ Tak je tomu také často v případech domácího násilí odehrávajícího se v rodinném prostředí. Většina ustanovení v zákoně o rodině má vysloveně morální charakter, tato skutečnost je navíc akcentována tím, že jde o imperfektní normy. Zákon sice stanovuje konkrétní práva a povinnosti (např. ustanovení § 18 zákona o rodině ukládá manželům povinnost žít spolu, být si věrní, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí), tyto povinnosti ovšem nejsou vynutitelné a ani není stanovena sankce za jejich porušení.

V kontextu s ochranou před domácím násilím je v rámci rodinného práva podstatný institut rodičovské zodpovědnosti. Je základem právní úpravy vztahů mezi rodiči a dětmi a náleží oběma rodičům. Rodičovskou zodpovědností je, dle ustanovení § 31 a násl. zákona o rodině, souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Jedná se tedy ve své podstatě o ochranný institut. Dále mají oba rodiče také právo a povinnost dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Při výkonu této rodičovské zodpovědnosti jsou povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad nimi dohled. Mají také právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Za splnění zákonem stanovených podmínek může být dle ustanovení § 44 zákona o rodině rodiči výkon rodičovské zodpovědnosti pozastaven, jeho rodičovská zodpovědnost může být omezena, případně jí může být rodič zbaven.

Opatření spočívající v pozastavení rodičovské zodpovědnosti, přichází v úvahu tehdy, existuje-li na straně jednoho rodiče závažná překážka bránící mu ve výkonu rodičovské zodpovědnosti (např. vážný zdravotní stav), a vyžaduje-li to zájem dítěte.

V případě, že některý z rodičů nevykonává řádně povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte, může mu ji soud omezit. Přitom však vždy vymezí konkrétní rozsah práv a povinností, na které se omezení vztahuje.

Pokud rodič svou zodpovědnost nebo její výkon zneužívá nebo ji vážným způsobem zanedbává, soud jej rodičovské zodpovědnosti zbaví. Toto zbavení rodičovské zodpovědnosti je pak podle mne v extrémních případech domácího násilí

---

⁶⁰ Hrušková, M. a kol. Zákon o rodině. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 27

zásadním a efektivním prostředkem ochrany dítěte. V rodinném prostředí, kde se odehrává násilí, jsou ohrožována a porušována základní práva dítěte, která zcela jistě převažují nad základními právy rodičů. Soud o zbavení rodičovské zodpovědnosti zvažuje také v případech, kdy se rodič dopustil úmyslného trestného činu proti svému dítěti nebo své dítě mladší 15 let ke spáchání trestného činu použil. Zejména jde tedy o trestné činy zanedbání povinné výživy (§ 213 trestního zákona), týrání svěřené osoby (§215 trestního zákona), ohrožování mravní výchovy mládeže (§ 217 trestního zákona) či pohlavní zneužívání (§ 242 trestního zákona).

Z hlediska zajištění ochrany dětem ohrožovaným domácím násilím, je tedy nutné podle mne co nejrychleji podat návrh na zahájení řízení o úpravě práv a povinností k nezletilým dětem. V těchto situacích je pak více než vhodné využít možnosti vydání předběžného opatření, kterým by byly poměry účastníků dočasně upraveny. Soud by měl výše uvedená porušení práv a povinností vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, v souvislosti s ohrožováním, týráním či zneužíváním prostřednictvím domácího násilí, brát v úvahu vždy při svém rozhodování. A to nejen při svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, ale také v případné úpravě styku s dítětem a násilným rodičem.

2.7 Sociálně-právní ochrana dětí

Ochranu nezletilým dětem poskytují podle zákona o rodině vedle rodičů také soudy, ale i správní orgány - konkrétně orgány sociálně právní ochrany dětí. Na zákon o rodině tak ve veřejnoprávní oblasti navazuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SPOD“).

Sociálně-právní ochrana dětí, podle ustanovení § 1 zákon o SPOD, zahrnuje zejména ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu jeho oprávněných zájmů, včetně ochrany jeho jmění a také působení směřující k obnově narušených funkcí rodiny. Její realizace je podle zákona o SPOD, poskytována orgány sociálně-právní ochrany, jimiž jsou krajské úřady, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a tzv. pověřené osoby.

V rodinách, kde se vyskytuje domácí násilí, je podle mne téměř vždy ohrožena nebo narušena výchova dětí, způsobená násilným jednáním jednoho z rodičů. Je tedy zřejmé, že péče sociálně-právního orgánu by měla směřovat také právě k těmto dětem.

Ustanovení § 6 zákona o SPOD vymezuje okruh dětí, jimž je sociálně-právní ochrana určena. Okruh těchto dětí byl během nedávné doby také rozšířen o děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu nebo jinými osobami, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami. Tímto ustanovením je tak konečně akceptováno právo na ochranu také dětem v postaveních svědků domácího násilí. Ochrana ze strany sociálně-právního orgánu je pak skutečněna za předpokladu, že výše uvedené skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou či mohou být příčinou jejich nepříznivého vývoje. Přitom se vychází ze základní zásady sociálně-právní ochrany, kterou je zájem o blaho dítěte, zakotvené v již výše zmiňované Úmluvě o právech dítěte.

Základním oprávněním dítěte, podle ustanovení § 8 zákona o SPOD, je požádat o pomoc orgány sociálně-právní ochrany a zařízení sociálně-právní výchovy, státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení, při ochraně svého života a dalších práv. Výše uvedené subjekty jsou pak povinny dítěti odpovídající pomoc poskytnout. Toto právo o pomoc mohou děti uplatnit i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Dítě schopné formulovat své názory, má pak také právo je svobodně vyjadřovat, a to ve všech věcech, které se ho týkají.

Právo požádat o pomoc orgán sociálně-právní ochrany v situacích domácího násilí pak mají také rodiče. Těm může tento orgán poskytnout užitečné informace o tom, jak se v takové situaci chovat.

Opatření sociálně-právní ochrany, jimiž by měly být naplňovány cíle uvedené v § 1 zákona o SPOD, jsou pak zakotveny v §10 a níže, zákona o SPOD. V rámci preventivní a poradenské činnosti, jsou obce povinny také vyhledávat děti uvedené v § 6 zákona o SPOD. Na tuto povinnost pak navazuje, z hlediska ochrany dětí před domácím násilím podle mne velmi významná, povinnost státních orgánů, pověřených osob, škol, školských zařízení a zdravotnických zařízení a jiných zařízení oznamovat skutečnosti, nasvědčující tomu, že jde o tyto děti.

Zvláštní povinnosti v případech podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo zanedbávání péče o něj, jsou pak zákonem o SPOD nově uložené zdravotnickým zařízením. Patří mezi ně v takovém případě zejména povinnost provést záznam o úrazu a zaslat jej orgánu sociálně-právní ochrany, a dále také povinnost poskytovat údaje o dětech ohrožených násilím (čímž byla prolomena mlčenlivost zdravotníků v těchto specifických případech).

Zákon o SPOD pak také ukládá orgánům sociálně-právní ochrany povinnost sdělovat orgánům činným v trestním řízení, všechny skutečnosti při podezření, že byl na dítěti spáchán trestný čin, či bylo ke spáchání trestného činu použito. Dále také skutečnosti, dochází-li k násilí mezi rodiči či jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu, či dalšími osobami v domácnosti.

Pokud preventivní a poradenská činnost nevedla k zpětnému obnovení narušených funkcí rodiny, může orgán sociálně-právní ochrany využít dalších opatření. Jsou jimi vedle výchovných opatření (napomenutí rodičů, stanovení dohledu nad nezletilým dítětem, uložení omezení nezletilému) také opatření na ochranu dětí. Za zákonem stanovených podmínek, je pak v pravomoci orgánu sociálně-právní ochrany dětí podat návrh na zahájení řízení k soudu, či podnět k opatřením týkajících se výchovy dětí. Tímto může být tedy zejména podání návrhu na omezení či zbavení rodičovské zodpovědnosti, podnět k úpravě styku s rodičem dítěte a další ochranná opatření.

Za velmi pozitivní z hlediska ochrany před domácím násilím pak považují povinnost všech nositelů sociálně-právní ochrany, uloženou dle ustanovení § 57 zákona o SPOD, zachovávat mlčenlivosti o místu pobytu rodiče, který se stal obětí domácího násilí v rodině s dítětem. Může se to týkat případů, kdy například rodič s dítětem ohrožován domácím násilím, v rámci zajištění svého bezpečí využije po odchodu ze společného obydlí služeb utajených azylových domů.

Efektivní ochrana dětí, nacházejících se v prostředí rodiny, které negativně ovlivňuje jejich tělesný, emoční, mravní a psychický vývoj, by pak na základě tohoto zákona měla být všemi institucemi zajišťována velmi citlivě a s ohledem na možné důsledky pro dítě.

2.8 Shrnutí

Je zřejmé, že práva ohrožených osob, garantovaná v zárukách o lidských právech, jsou prostřednictvím domácího násilí nejen ohrožována, ale i porušována. Zakotvení ochrany těchto práv v právním řádu České republiky, jsem se snažila nalézt jak ve veřejnoprávní tak soukromoprávní oblasti.

Veřejnoprávní oblast zakotvuje zejména povinnosti a opatření státních orgánů, jejichž využití by mělo vést k efektivní ochraně osob ohrožených domácím násilím. Zůstává však otázkou, jak jsou jimi tato zákony daná práva a povinnosti uplatňována v praxi, což se může také odvíjet od toho, jak si tato opatření jednotliví aktéři interpretují, ale také od jejich vůle a schopnosti ohrožené osobě pomoci a ochránit ji.

Možnosti využití soukromoprávních prostředků ochrany před domácím násilím jsou pak v zásadě pouze v rukou zletilé ohrožené osoby, která tak sama rozhoduje o svém dalším osudu a velmi často také o osudu svých dětí. Mnohdy jsou pro ně tyto možnosti, spojené s nemalými finančními výdaji, nedostupné právě z důvodu jejich tísnivé majetkové situace. V tomto směru oceňuji možnost využít bezplatného právního poradenství, které v dnešní době již poskytují intervenční centra, některé neziskové organizace, ale i orgány obcí.

Jak bylo naznačeno výše, v posledních letech a měsících se v legislativní oblasti provedly mnohé pozitivní kroky vedoucí k zlepšení ochrany před domácím násilím. Za nejvýznamnější pak považuji přijetí zákona o ochraně před domácím násilím, které přineslo osobám ohroženým domácím násilím komplexní řešení tohoto problému. Je však jasné, že je toho v této oblasti také ještě nutné mnoho změnit a zlepšit tak možnosti ochrany všech osob ohrožených domácím násilím.

Na závěr této kapitoly chci také objasnit skutečnost, že pouze prostřednictvím právních nástrojů proti domácímu násilí nelze úspěšně bojovat. Ke zmírnění jeho výskytu je nutný komplexní přístup včetně mimoprávních opatření společenské regulace, jako jsou např. výchova a osvěta. Je ovšem pravdou, že právě „legislativní opatření a možnosti právní ochrany osob ohrožených domácím násilím dané země významně ovlivňují pomoc a ochranu těmto osobám a efektivitu prevence recidivy domácího násilí.“⁶¹

---

⁶¹ Marvanová-Vargová, B. Oběti partnerského násilí. In: Marvanová-Vargová, B., Pokorná, D. a kol. Partnerské násilí. Praha. LINDE, 2008, s. 68

3. Sociální služby poskytující pomoc osobám ohroženým domácím násilím

Možnosti intervence při ochraně a pomoci osobám ohroženým domácím násilím jsou státním orgánům a institucím dány především zákonným zakotvením jejich práv a povinností, které byly naznačeny v předchozí kapitole. Nezastupitelné místo v profesionální pomoci v situacích ohrožení domácím násilím pak představují také některé sociální služby, pomáhající osobám ohroženým domácím násilím řešit jejich vzniklou nepříznivou situaci.

3.1 Intervenční centra

Mezi sociální služby, konkrétně služby sociální prevence, které slouží k předcházení a zabraňování sociálnímu vyloučení lidí ohrožených sociálně negativními jevy,⁶² patří také intervenční centra. Jejich vznik je spojen s přijetím zákona o ochraně před domácím násilím a fungují tak od 1. 1. 2007 ve všech krajích České republiky. Jejich vymezení a obsah činnosti je upraven v § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

V prvé řadě je třeba objasnit, že „intervenční centra představují nezastupitelný překlenovací článek mezi policejním omezením osoby násilné a občanskou i sociální emancipací osoby ohrožené. Nenahrazují tedy funkční složky sociální pomoci poskytované obcemi či nevládními organizacemi osobám ohroženým domácím násilím jako jsou azylové domy, poradny.“⁶³

Intervenční centra jsou součástí služby krizové pomoci poskytované osobám, nacházejících se v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svoji nepříznivou sociální situaci vlastními silami. Specializace intervenčních center spočívá v zaměření na poskytování bezprostřední individuální psychologické a sociální pomoci osobám ohroženým domácím násilím nebo osobám žijícím s nimi ve společné domácnosti.

Tato pomoc je pak intervenčním centrem poskytována zejména na základě podnětu doručeného intervenčnímu centru Policií ČR (jímž je úřední záznam o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí), podle zákona o ochraně před domácím násilím. Na

⁶² Blíže: Stručný průvodce zákonem o sociálních službách. www.mpsc.cz

⁶³ Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vyd. Praha: proFem, 2008, s. 157-158

základě tohoto podnětu je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení opisu úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra však může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby, obývající s ní společně obydlí nebo i bez takového podnětu. Je pak samozřejmě na vůli ohrožené osoby, zda nabízenou pomoc přijme.

V intervenčním centru jsou bezplatně poskytovány sociální služby ambulantní, terénní nebo pobytové povahy, zahrnující činnosti sociálně terapeutické a dále pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Za velmi pozitivní pak považují skutečnost, že součástí služby intervenčního centra je také zajištění a vzájemná informovanost mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie ČR a obecní police, ostatními orgány veřejné správy a také poskytovateli jiných sociálních služeb. Intervenční centrum tak plní funkci koordinátora interdisciplinární spolupráce mezi všemi státními, samosprávnými a nestátními institucemi, podílejícími se na pomoci osobám ohroženým domácím násilím v daném regionu. Tato spolupráce je pak přínosem nejen pro včasnou detekci konkrétních případů domácího násilí a jejich systémového řešení, ale také pro možnost vzájemné mezioborové spolupráce, konzultací, školení, osvětového působení a pravidelných pracovních setkávání.⁶⁴

V současné době nabízí služby intervenčního centra v České republice celkem 17 poskytovatelů, jimiž jsou zejména nevládní neziskové, charitativní, církevní a samosprávné organizace.⁶⁵ Dle statistik intervenčních center v těchto zařízeních evidují celkově více než 4000 kontaktů s osobami ohroženými domácím násilím ročně.⁶⁶ Z tohoto údaje je zřejmé, jak rozsáhlý je výskyt domácího násilí v České republice, proto existenci služeb intervenčních center považují z hlediska pomoci a ochrany osobám ohroženým domácím násilím za velmi přínosnou. Otázkou však zůstává dostupnost této služby. Z výše uvedeného statistického údaje vyplývá, že jedno intervenční centrum pro kraj nestačí. Nedostupnost snižuje pak celkovou možnost dosáhnout na tyto služby jak ze strany ohrožené osoby, tak schopnost poskytnout kontakt této osobě v rámci terénní služby i pracovníkům intervenčních center.

---

⁶⁴ Blíže: www.domacinasili-ic.cz

⁶⁵ Stav k 31. 12. 2009. Aktuální seznam všech poskytovatelů služeb intervenčního centra včetně kontaktních informací lze získat v Registru poskytovatelů sociálních služeb (www.mpsv.cz)

⁶⁶ Vitoušová, P. Vykázaní v ČR v roce 2009. Bílý kruh bezpečí, 2008. www.domacinasili.cz (15. 1. 2010)

Východiskem této situace by tak mohla být výše zmiňovaná provázanost intervenčních center na poskytovatele jiných sociálních služeb.

3.2 Další pomáhající služby

Jak bylo řečeno výše, intervenční centrum zprostředkovává v rámci pomoci osobám ohroženým domácím násilím i sociální služby jiných subjektů, které se specializují na problematiku domácího násilí (nebo je tato problematika jen jejich vedlejší činností). Jejich pomoci lze samozřejmě využít okamžitě i bez kontaktu s intervenčním centrem. Těmito službami jsou především odborné sociální poradny, linky důvěry, azylové domy, telefonická krizová pomoc, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, krizová centra a další.⁶⁷ Jednotliví poskytovatelé těchto služeb je pak osobám ohroženým domácím násilím poskytují komplexně (krizová intervence, poradenství, azylové ubytování) jako např. o. s. ROSA, o. s. Acorus, nebo se zaměřují jen na některé z těchto služeb jako např. o.p.s. proFem, nabízející linku právní pomoci ženám obětem domácího násilí.

Již výše zmiňovaná krizová pomoc se zaměřuje na poskytování většinou krátkodobé odborné a bezplatné pomoci spojené s ubytováním. Představuje tedy službu směřující k překonání akutní krizové situace vzniklé v důsledku domácího násilí. Jejím prostřednictvím má tedy oběť domácího násilí získat stabilizaci a začlenění do běžného života. Často bývá vedle této služby poskytována organizací také telefonická krizová pomoc, založená na poskytnutí pomoci volajícímu zorientovat se v jeho obtížné životní krizové situaci a pomoci mu stabilizovat tuto situaci. Jako jednu z nejznámějších u nás mohu jmenovat např. DONA linku, která je specializovanou celostátní telefonickou službou pro osoby ohrožené domácím násilím, pracující od roku 2001 v nepřetržitém provozu. Jejím zřizovatelem je o. s. Bílý kruh bezpečí.

V rámci krizové pomoci, ale také samostatně, je poskytována služba sociálního poradenství. Základní sociální poradenství je součástí všech sociálních služeb, ale pro pomoc osobám ohroženým domácím násilím se nabízí především využití odborného sociálního poradenství. Jsou jimi zejména specializované poradny pro oběti domácího násilí či oběti trestných činů, manželské a rodinné poradny a také sociálně právní poradenství pro osoby se zdravotním postižením a seniory.

---

⁶⁷ Blíže: Sociální služby. www.mpsv.cz

Služby poradenství poskytují osobám ohroženým domácím násilím podporu a potřebné informace, které mohou velmi přispět k řešení jejich situace. Mohou to být například informace o podání trestního oznámení, o podání návrhu na předběžné opatření a další. Dále mohou zprostředkovat kontakt se společenským prostředím, tedy s různými institucemi sociální, lékařské, psychologické či právní pomoci. Vedle toho poskytují také terapeutické činnosti, jako je odborné psychologické poradenství či psychoterapie, a v neposlední řadě pomoc při prosazování práv a zájmů.⁶⁸

Nezastupitelné místo v následné pomoci v situacích domácího násilí pak podle mne představují azylové domy.⁶⁹ V těchto domech násilím ohrožované osoby mohou najít bezpečí a klid pro řešení jejich další situace, zejména v případech, kdy nemohou nebo ze závažného důvodu nechtějí využít jiné formy pomoci. Azylové domy poskytují osobám ohroženým domácím násilím a také jejich dětem pobytovou službu na přechodnou dobu (ta bývá zpoplatněna), pomoc při zajištění stravy, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, ale také často psychologické, sociální i právní poradenství.

Za velmi užitečné pak považuji zřizování azylových domů s utajenou adresou. Ty jsou podle mne zejména v extrémních případech domácího násilí pro oběť, při odchodu z násilného vztahu, mnohdy jediným bezpečným útočištěm, kde se poté nemusí bát, že je agresor najde. Nabídka této specifické formy pomoci je u nás doposud velmi malá. Jednou z organizací nabízející tuto formu služby osobám ohroženým domácím násilím je v Praze např. o. s. ROSA, jako jediná v Brně pak provozuje azylový dům s utajenou adresou o. s. Magdalenium.⁷⁰

V České republice je garantem plánování, dostupnosti a kvality poskytovaných sociálních služeb Ministerstvo práce a sociálních věcí. Mělo by si tedy podle mne uvědomovat svoji zodpovědnost k osobám ohroženým domácím, pro které jsou mnohdy tyto služby nedostupné jak z hlediska potřeb specifických cílových skupin (senioři, zdravotně postižení), tak z hlediska teritoriální vzdálenosti (nerovnoměrné územní pokrytí služeb).

---

⁶⁸ Kontakty na jednotlivé instituce lze získat na www.domacinasili.cz, www.obcanskeporadny.cz, www.amrp.cz (adresář rodinných poraden)

⁶⁹ Adresář azylových domů lze nalézt na www.azylovedomy.cz/adresar.php

⁷⁰ Blíže: www.rosa-os.cz, www.magdalenium.cz

3.3 Shrnutí

Osobám ohroženým domácím násilím přineslo přijetí zákonné úpravy ochrany před tímto druhem násilí, vedle možnosti včasné intervence ze strany státních orgánů (prostřednictvím institutu vykazání), také možnost následné sociální pomoci ze strany intervenčních center. Tato specializovaná zařízení sociálních služeb jim poskytují nejen odbornou individuální sociální a psychologickou pomoc, jsou také koordinátory spolupráce mezi všemi dalšími navazujícími službami a institucemi státního i nestátního neziskového sektoru v daném regionu. To umožňuje především efektivnější řešení jednotlivých případů domácího násilí.

Neméně významná pro pomoc osobám ohroženým domácím násilím je podle mne také činnost dalších poskytovatelů sociálních služeb, jako jsou specializovaná centra krizové pomoci, sociální, občanské a rodinné poradny, azylová zařízení, linky pomoci a mnohé další. Jejich poskytovateli jsou zejména nestátní neziskové organizace, církevní, charitativní a samosprávné organizace. Jejich filantropistickou činností a ochotou pomáhat všem lidem v nouzi považují v dnešní nelehké době za velmi oddanou a cennou.

Závěrem chci ještě poznamenat, že mnoho z těchto organizací se vedle své primární činnosti spočívající v individuální pomoci osobám ohroženým domácím násilím zabývá také dalšími činnostmi zahrnující v sobě problematiku domácího násilí. Jsou jimi např. vzdělávání pomáhajících profesionálů a studentů, pořádání seminářů, osvěta, tvorba specializovaných projektů, výzkumných šetření, a další. Jejich nezastupitelné místo tedy shledávám také v oblasti prevence domácího násilí. Blíže viz. Kapitola 4.2.

4. Prevence domácího násilí

4.1 Teoretický pohled na prevenci domácího násilí

Pojem prevence pochází z oblasti medicíny, v původním významu tedy znamená předcházení závadám, poruchám a chorobám. Ze sociálního hlediska je pak prevence definována jako „předcházení potencionálnímu ohrožení sociálně patologickými jevy a ochranu před nimi“.⁷¹ V oblasti ochrany před domácím násilím tedy prevence představuje soustavu opatření, které mají předcházet rizikovým projevům domácího násilí, je tedy její zásadní a významnou součástí.

Pokud jsou tato opatření realizována na celospolečenské úrovni, vytváří uvnitř společnosti určité zdravé klima, pak hovoříme o nespecifické primární prevenci. Pokud však tato opatření mají jasně definovaný cíl změny postojů a chování občanů, odborníků a potencionálních aktérů domácího násilí a jednotlivé aktivity určují dílčí kroky k jeho naplnění (jako osvěta, vzdělávání atd.), pak jsou již specifickou prevencí.⁷² Z hlediska zaměření jejího působení ji lze rozdělit na úroveň primární, sekundární a terciární. Cíle, metody a prostředky se liší podle typu prevence a cílových skupin.

Primární prevence

Oblast primární prevence domácího násilí se zaměřuje na to, jak „zabránit výskytu tohoto sociálně patologického jevu v situacích a prostředích, kde ještě tento jev nenastal“. Tohoto je možné dosáhnout dvěma základními způsoby, a to odstraněním příčin (což je u domácího násilí velmi složité) nebo vytvořením takových podmínek, aby se domácí násilí nemohlo uplatnit.

Jedním ze základních opatření primární prevence je zvyšování informovanosti a citlivosti k problematice domácího násilí. Jelikož je domácí násilí, díky laxnímu přístupu k tomuto problému v minulosti, stále opředeno řadou mýtů, je také úkolem primární prevence vyvrátit tyto hluboce zakořeněné předsudky. Primární prevence se tak týká všech cílových skupin, jak potenciálních pachatelů domácího násilí, tak i potenciálních ohrožených osob, tedy celé společnosti.

---

⁷¹ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. 1.vyd. Praha: Portál, 2008, s. 148

⁷² Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018. www.vlada.cz (12. 11. 2009), s. 6

Základním aktérem primární prevence v každé společnosti je především stát a jeho celkové nastavení politiky. Právě stát může na celospolečenské úrovni obzvláště prostřednictvím systému trestního práva zásadně rozhodovat o toleranci určitého druhu násilí. Reforma práva cestou legislativních opatření upravujících domácí násilí, je tak podle mne z pohledu primární prevence, naplněním efektu obecného odstrašení pro potencionální násilníky, neboť právní sankce jasně signalizují, že „týrání osoby blízké“ je trestný čin, který je sankcionován.

Jelikož je primární prevence zaměřena převážně na pozitivní ovlivňování dětí a mládeže, těžiště primární prevence podle mne spočívá hlavně v rodině, která je primární výchovný a socializační činitel. Pokud bude dítě vychovááno k hodnotám lásky, slušnosti, úcty, tolerance, solidarity, dobra a k předcházení agresivnímu chování, získá tak správnou motivaci k tomu, aby později vedlo klidný a harmonický život i partnerský vztah. Je prokázáno, že kontakt s násilím v dětství, ať už ve formě trestání, či pokud je dítě svědkem nebo obětí domácího násilí, podstatně zvyšuje riziko, že se bude dítě ve své dospělosti chovat také agresivně (obzvláště chlapci) nebo se opět stane obětí násilí (většina dívek). V rámci primární prevence domácího násilí by sociálně výchovné působení rodiny mělo tedy podle mne připravit děti nejen na každodenní zvládání životních situací bez použití násilí, ale zároveň je i naučit vyrovnávat se zátěžovými životními situacemi.

Velmi důležitou úlohu v oblasti primární prevence sehrává také školství. Právě děti od útlého věku by měly být vychovávány a vzdělávány k toleranci, respektu a řešení konfliktů bez násilí. “Školy mohou v rámci primární prevence zařadit téma domácího násilí do svých rámcových vzdělávacích programů, tak aby se změnil celkový pohled na domácí násilí obecně, narušily se přetrvávající stereotypy vzorů chování pro muže a ženy, vytvořilo se prostředí netolerující násilí.”⁷³ Myslím, že v souvislosti s touto problematikou by pak měly být v rámci škol zajištěny také kvalitní preventivní programy, prezentované formou přednášek, besed, seminářů apod. Nejen k tomuto účelu také na každé škole existuje funkce metodika prevence nebo výchovného poradce. Učitelé by měli být proškoleni v této problematice, aby dokázali dětem a mladistvým poskytnout informace týkající se domácího násilí, ale také informace o bezpečí, tedy kdo a jak jim může pomoci v případě ohrožení.

---

⁷³ DN pro pedagogy a výchovné poradce ZŠ. www.stopnasili.cz (10. 12. 2009)

Neméně významně přispívají k prevenci domácího násilí také masmédiá v podobě televize, rozhlasu, internetu či tisku. „Přestože je uznávanou pravdou, že jsou to právě média, kdo propaguje násilí a vytváří modelové příklady násilí včetně domácího, prevence zde může být efektivní skrze úsilí spisovatelů, scénáristů a dokumentaristů, poskytující divákům, posluchačům a čtenářům aktuální témata o domácím násilí, která veřejnost zajímá.“⁷⁴ Tato témata by, ale podle mne měla být zpracována na odpovídající seriózní úrovni a především oproštěna od senzacechtivosti, která těží z lidského utrpení.

Dalším velmi významným článkem primární prevence domácího násilí jsou nevládní organizace, jejichž hlavní činnost je zaměřená na pomoc osobám ohroženým domácím násilím (sekundární prevence). Mezi jejich aktivity v rámci primární prevence patří pořádání seminářů a vzdělávacích aktivit, se zaměřením na prevenci domácího násilí, tvorba a propagace osvěty domácího násilí ve formě kampaní, vydávání informačních letáků, brožur a publikací.

Sekundární prevence

Účelem sekundární prevence je „působení na rizikové skupiny ohrožené domácím násilím a u již páchaného domácího násilí, jeho včasná detekce, odborná náprava, zabránění dalšímu rozvoji a přetrvávání domácího násilí“. V tomto pojetí má sekundární prevence domácího násilí úlohu včasné intervence, poradenství a pomoci. Nejde v ní jen o podporu a pomoc osobě ohrožené domácím násilím, ale také o práci s násilnými jedinci.

Také zde má zásadní úlohu právě stát. Jeho legislativní intervence prostřednictvím trestního práva ve formě zatčení a trestního stíhání pachatelů domácího násilí, stejně jako jiné zákonné prostředky netrestní povahy, např. institut vykázání, mohou vést k odrazení pachatele od recidivy. Zde se naplňuje princip tzv. „specifického odstrašení“, založený na individuální zkušenosti pachatele, který byl potrestán. Ze strachu, kterým prošel, se poučí a nerecidivuje.⁷⁵

Prostřednictvím státu by měla být v rámci sekundární prevence vytvořena a financována síť služeb (intervenční centra, poradny) pro osoby ohrožené domácím

---

⁷⁴ Smith, M., Straus, M. A. Primární prevence násilí mezi partnery. www.domacinasili.cz (17. 11. 2009)

⁷⁵ Tamtéž

násilím. Měly by tak mít přístup k okamžité krizové pomoci, přes poskytování doprovodů a právní pomoci včetně právního zastoupení, sociálnímu poradenství a psychologické pomoci s případnou následnou terapeutickou péčí. Neméně důležité je poskytnout ohroženým osobám dočasná útočiště včetně možnosti utajení (azylové domy), které by jim pomohly k fyzickému a duševnímu zotavení a získání vhodného a bezpečného ubytování. Toto specifické a nezastupitelné postavení v rámci sekundární prevence zaujímají především nestátní organizace.

Mezi další úkoly státu v oblasti sekundární prevence je „dosáhnout zcitlivění orgánů činných v trestním řízení, soudců, lékařského personálu, sociálních pracovníků ke specifickým domácím násilím.“⁷⁶ Toho lze podle mne částečně dosáhnout prostřednictvím specializovaných školicích programů a vzdělávacích kurzů v rámci profesního vzdělávání, ale samotné „zcitlivění“ je podle mne v subjektivním přístupu každého konkrétního profesionála v této oblasti.

V současnosti však sekundární prevence směřuje nejen k ohroženým osobám, ale také k práci s násilnými jedinci. Ne vždy totiž samy oběti volají po tvrdé represí, ale chtějí zabránit rozpadu rodiny a žít slušný život v partnerském svazku bez násilí. To se samozřejmě týká především případů, kdy intenzita a trvání domácího násilí ještě pro ohroženou osobu nedosahuje vysoký stupeň závažnosti. K tomuto účelu slouží terapeutické programy pro pachatele domácího násilí, které jsou podle Spoustové založené na „tzv. kognitivní restrukturalizaci osobnosti pachatele vedoucí ke změně přesvědčení, že za násilí může oběť“⁷⁷. Dávají tak možnost pomoci rodině vhodným způsobem odstranit násilí mezi partnery. „Programy učí jak se násilí vyvarovat, ale primárně slouží pro podporu bezpečí oběti, popřípadě blízkých rodinných příslušníků. Na druhou stranu intervence směřující k pachateli je založena na myšlence netolerování domácího násilí. Agresor tedy musí pocítit, že jeho chování je nežádoucí a musí převzít odpovědnost za své agresivní chování.“⁷⁸

Podle mne je toto dobrovolné nerepresivní řešení domácího násilí v rámci sekundární prevence určitě dobrým krokem, a to nejen z hlediska možnosti zachování rodiny a vztahu (je-li to možné a bezpečné). Musíme totiž vzít na vědomí, že i pachatelé domácího násilí jsou lidé a společnost by jim měla dát šanci. Bylo by tedy podle mne vhodné v soudní praxi využívat existující možnost uložení povinnosti podrobit se jim

---

⁷⁶ Spoustová, I. Jak může české právo ochránit oběť domácího násilí. www.proFem.cz (26. 9. 2009)

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ Blíže: Program pro osoby s násilným chováním ve vztazích. www.soscentrum.cz/nasili.htm (23. 11. 2009)

v rámci alternativních forem trestu, jako je podmíněčné odsouzení nebo podmíněčné odsouzení s dohledem.

Terciární prevence

Všechny výše uvedené přístupy a opatření by měly směřovat k úsilí prevence terciární, tedy aby se násilí v partnerských a rodinných vztazích neopakovalo. Terciární prevence se zabývá dlouhodobými důsledky domácího násilí. Je zřejmé, že se zaměřuje zejména na terapii pachatele domácího násilí, která je takto chápána jako „proces komplexní nápravy osobnosti jednající deviantně“⁷⁹. Toho lze dosáhnout prostřednictvím resocializačních a reintegračních opatření, jejichž cílem je změnit chování těchto jedinců, především prostřednictvím výchovného působení ve státních zařízeních penitenciární, postpenitenciární péče, tak aby u nich nedocházelo k recidivě násilného chování, a umožnit jim integraci do společnosti.

Úkolem terciární prevence jsou i aktivity směřující k pomoci obětem domácího násilí a jejich rodinným příslušníkům vzhledem k budoucnosti, neboť důsledky domácího násilí se podepsaly obzvláště na nich. Posttraumatické zatížení, ztráta sebevědomí, sociálních kontaktů, domova, ekonomického zajištění, vyřešení rodinných poměrů k dětem a další, to vše jsou problémy, na něž je také terciární prevence zaměřena. Tyto aktivity tedy také úzce souvisí s psychoterapií a socioterapií, neboť jejich prostřednictvím se má dosáhnout opětovného začlenění oběti do normálního života.

4.2 Prevence v aktivitách státních orgánů a nestátních organizací

Počátkem 90. let minulého století se v ČR, podobně jako v zahraničí, začalo prostřednictvím ženských nevládních organizací a občanských sdružení zaměřených na monitoring dodržování lidských práv, rodit úsilí o ochranu osob ohrožovaných domácím násilím. Společným cílem jejich snažení bylo nejen odhalit problematiku domácího násilí na veřejnosti a poukázat na jeho devastující účinky, ale především vytvořit systém preventivních opatření pro ochranu ohrožené osoby dříve než intenzita domácího násilí naplní znaky trestného činu.

---

⁷⁹ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 151

Z důvodu neexistence systémového přístupu pro řešení otázky domácího násilí bylo také v roce 2003 na základě usnesení vlády a pod záštitou Ministerstva vnitra ČR realizováno šest kulatých stolů zaměřených na řešení problematiky omezení domácího násilí v českých podmínkách. Jejich výstupem byl „Modelový mezioborový projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí“. Cílem tohoto projektu bylo v legislativní rovině přispět k vytvoření podmínek pro součinnost zainteresovaných ministerstev a v rovině realizace ke spolupráci samosprávných orgánů a nestátních organizací.⁸⁰

Po mnohaletých diskuzích, mediálních akcích a „kulatých stolech“ bylo tak díky výše uvedeným úsilím nejprve v roce 2004 docíleno uzákonění trestnosti domácího násilí prostřednictvím § 215a, ale zásadním obratem z hlediska ochrany ohrožené osoby bylo až v roce 2006 přijetí zákona o ochraně před domácím násilím. Jeho návrh zpracovala a prosadila Aliance proti domácímu násilí, založená v roce 2002 na půdě Poslanecké sněmovny parlamentu ČR z iniciativy o. s. Bílý kruh bezpečí a a.s. Phillip Morris ČR. Přijetí zákona na ochranu před domácím násilím tak následně probudilo aktivity jednotlivých vládních resortů, jejichž aktuální a konkrétní preventivní opatření, v rámci problematiky domácího násilí chci v následujícím textu přiblížit.⁸¹

Současné aktivity státních orgánů

V rámci Ministerstva vnitra byla v souvislosti s novým zákonem vydána policejní metodika, která je v současnosti novelizována Závazným pokynem policejního prezidenta č. 200/2008, o policejním vykazání. Ten upravuje komplexně metodiku postupu policistů na místě činu i přijímání trestního oznámení v případech domácího násilí. Mimo to byla provedena aktualizace „Manuálu k postupu policistů v případech domácího násilí“, zpracovaného o. s. Bílý kruh bezpečí, který je přístupný všem policistům na intranetových stránkách policie. Ve spolupráci s nevládními organizacemi a intervenčními centry u Policie ČR probíhalo také v roce 2008 průběžné školení k problematice domácího násilí.

---

⁸⁰ Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vyd. Praha: proFem, 2008, str. 167

⁸¹ Pozn. Informace v následujícím textu jsou čerpány z dokumentu „Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí za rok 2008“, která je součástí předkládací zprávy k plnění Usnesení vlády č. 794/2004. www.mvcr.cz (30. 4. 2009). Tyto informace byly doplněny o aktuální údaje poskytnuté jednotlivými resorty na jejich internetových portálech.

Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra v říjnu 2009 uspořádal odborný seminář na téma domácí násilí, na kterém se sešli odborníci z řad nevládních neziskových organizací, intervenčních center, Policie ČR a dalších institucí. Seminář byl tématicky zaměřen na dvě oblasti – práce s dětmi jako účastníky a svědky domácího násilí a prevence domácího násilí s důrazem na práci s násilnou osobou. Odborníci se shodli na významu preventivních aktivit ve školách, hovořili o případném projektu „schránky do škol“, který by poskytl obětem násilí snazší možnost svěřit se se svým trápením anonymně. Toto opatření vidím jako dobré řešení, protože děti se nerady otevřeně někomu svěřují, a jde-li o tak tíživou situaci jako je domácí násilí, anonymní forma schránek ve školách by byla pro děti a mladistvé jistě přijatelnou formou otevření se. Dále bylo na semináři představeno několik zajímavých projektů, poskytovaných nevládními neziskovými organizacemi, zaměřených na terapii pachatelů domácího násilí. Souhrnně bylo zkonstatováno, že situace v péči o oběti domácího násilí má již svou tradici a kvalitní úroveň, přičemž zdůrazněna byla potřeba zaměřit se více na pachatele domácího násilí.⁸²

Ministerstvo zdravotnictví spolupracovalo na vzniku „Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018“, která rovněž zohledňuje problematiku domácího násilí. Ve věstníku Ministerstva zdravotnictví 3/2008 bylo uveřejněno „Metodické opatření k postupu lékařů primární péče při podezření ze syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (sy.CAN)“, který slouží především jako diferenciatně diagnostická pomůcka v každodenní praxi praktického lékaře a je využitelné všemi zdravotnickými zařízeními. Tímto byl také následně v květnu 2008 byl aktualizován „Metodický pokyn pro postup lékařů při poskytování zdravotní péče osobám ohroženým domácím násilím“, který byl doplněn o problematiku dětí v roli svědků domácího násilí, které se podle těchto výše uvedených metodických opatření považují také za týrané, zneužívané a zanedbávané. V rámci programu Prevence kriminality také podpořilo ministerstvo zdravotnictví v roce 2008 projekty týkající se problematiky prevence dětí a domácího násilí „STOPnásilí.CZ“ a „Zájem dětí v ČR – prevence všech forem násilí na dětech“.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci se společností sociálních pracovníků ČR a Pardubickým krajem uspořádalo koncem roku 2008 odbornou konferenci na téma „Domácí násilí na dětech, partnerech a seniorech“. Z této

---

⁸² Blíže. www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-seminar.aspx

konference vyplynulo, že je potřeba věnovat zvýšenou pozornost potřebám seniorů z hlediska jejich ochrany před domácím násilím a na základě toho připravit návrhy opatření aktuálně i do budoucna. Jejich konkretizaci jsem, ale bohužel doposud nenašla. Co se týče problematiky dětí ohrožených domácím násilím, ta je částečně obsažena v několika metodických doporučeních pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zaměřených mimo jiné i na práci s obětí domácího násilí (rodiče/děti). V roce 2008 i 2009 ministerstvo také opětovně poskytlo dotaci ze státního rozpočtu na zajištění sociální služby intervenční centrum, všem poskytovatelům této služby. Jelikož je ministerstvo také garantem dostupnosti a kvality poskytovaných sociálních služeb pro občany, provedlo v roce 2008 v tomto směru zhodnocení. Co se týče dostupnosti služeb intervenčních center, tak ta se na území mnohých krajích ukazuje jako problematická, a to obzvláště pro některé cílové skupiny uživatelů (jak již bylo také řečeno v kapitolách 1.3 a 3.1) např. seniory nebo matky s malými dětmi a ohrožené osoby z venkovských regionů. Na to některé kraje reagují zřízením detašovaných pracovišť stávajícího intervenčního centra.

Ministerstvo spravedlnosti se aktuálně zasadilo o rekonstrukci trestního práva hmotného. Nový Trestní zákoník nabyl účinnosti dne 1. 1. 2010 a nově zavádí trestnost pronásledování nebo slídění. Dále navrhuje také rekonstrukci trestního práva procesního a to zejména v oblasti posílení práv poškozených a předběžných opatření. Ministerstvo v roce 2009 také novelizovalo občanský soudní řád, v oblasti týkající se domácího násilí zpřesňuje zejména institut předběžného opatření (§76b). Novela umožňuje rozšíření demonstrativního výčtu možností soudů uložit více povinností v předběžném opatření účastníkům řízení, proti kterému návrh směřuje (především zákaz spočívající ve zdržení se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem), a který má navrhovatele chránit. Vedle zmíněných pozitivních posunů v legislativní oblasti, bohužel, jak jsem zjistila, nebyly doposud ministerstvem resp. Probační a mediační službou uvedeny do praxe terapeutické programy pro pachatele domácího násilí. Nyní jsou tyto programy nabízeny prostřednictvím několika nevládních organizací pouze pro dobrovolné účastníky.

Co se týče Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, zde je kompletní problematika prevence rizikového chování v kompetenci Úseku prevence a institucionální výchovy. V rámci vzdělávání se postupuje aktuálně podle základního koncepčního dokumentu v oblasti primární prevence „Strategie prevence rizikových

projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na rok 2009-2012“, která je mimo jiné zaměřená také na domácí násilí. Ve Věstníku Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy č. 11/2007 byl uveřejněn „Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních“, zaměřující se také na primární prevenci domácího násilí. Problematika domácího násilí je začleněna také do řady vysokoškolských studijních oborů, především na pedagogických fakultách.

V neposlední řadě je třeba zmínit, že ke dni 1. ledna 2008 byl (z iniciativy Kordony - Koalice organizací proti domácímu násilí) zřízen „Výbor pro prevenci domácího násilí (dále jen „Výbor“)⁸³, který působí jako poradním orgán Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů (dále jen „Rada“) pro oblast domácího násilí. V současné době je složen z 23 členů zástupců veřejné správy, odborné veřejnosti a zástupců nestátních neziskových organizací. Jeho posláním je zejména předkládat Radě návrhy opatření směřujících k prevenci domácího násilí a vytváření národní strategie pro prevenci a potírání domácího násilí. Z činnosti Výboru v roce 2008 mohu uvést několik významných podnětů, které podle mne nemalou mírou přispěly k zlepšení situace v oblasti prevence domácího násilí v ČR. Jednalo se například o podnět Výboru k přijetí skutkové podstaty nového trestného činu nebezpečného pronásledování, podnět ke zřízení speciální instituce utajených azylových domů či doporučení Radě spolupracovat s Ministerstvem spravedlnosti na rekodifikaci trestního práva procesního s cílem posílit právní ochranu obětí domácího násilí. Mohu zkonstatovat, že přes jeho krátkou dobu trvání, je činnost tohoto Výboru opravdu přínosná. Po seznámení se s obsahem zápisů jeho několika schůzí, vidím hlavní pozitivum v tom, že členové výboru jsou zástupci odborníků na domácí násilí, neboť jejich věcné příspěvky vycházejí skutečně z reálných potřeb a poznatků praxe.

Současné aktivity nestátních organizací

Také v prostředí nestátních neziskových organizací vyvolalo přijetí zákona o ochraně před domácím násilím další rozvoj jejich činností. Mnohé z nich značně přispěly k implementaci zmiňovaného zákona do praxe, jiné se v rámci své primární činnosti soustředily na přímou pomoc osobám ohroženým domácím násilím, soustavně

---

⁸³ Výbor pro prevenci domácího násilí je stálým orgánem Rady vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů, na základě usnesení vlády č. 1386/2007 ze dne 12. prosince 2007

pořádají pro laickou i odbornou veřejnost řadu seminářů a vzdělávacích kurzů, zaměřených na problematiku prevence domácího násilí a na pomoc jeho obětem. Mnoho z těchto organizací také realizuje řadu projektů zabývajících se problematikou ochrany lidských práv a domácího násilí, jejichž součástí jsou také mediální a osvětové kampaně zacílené na posílení veřejného mínění v těchto oblastech. Vzhledem k rozsahu mé práce chci na tomto místě zmínit aktivity organizací, které k prevenci domácího násilí za poslední dobu přispěly nejvýznamněji, tím ovšem nechci ubrat na významu, důležitosti a kvalitě ostatních.

Bílý kruh bezpečí o. s. (dále jen BKB) poskytuje v sedmi poradnách v republice odbornou, bezplatnou, nestrannou a diskrétní pomoc obětem trestných činů, svědkům, pozůstalým po obětech včetně morální a emocionální podpory. Podílí se také na prevenci kriminality a usiluje o zlepšení práv a poškozených v trestním řízení. V minulých letech byl BKB realizátorem mnoha významných projektů v oblasti domácího násilí. V letech 2005 až 2007 realizoval v rámci Operačního programu rozvoje lidských zdrojů za finanční podpory Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR projekt „HRÁZ“ – „Pomoc obětem domácího násilí a zvláště zranitelným obětem násilných trestných činů“. Cílem projektu bylo omezení výskytu domácího násilí prostřednictvím cílené pomoci osobám ohroženým domácím násilím i jejich dětem (individuální prevence) a vytvoření podkladů pro koncepční a systémové změny nové praxe, kterou upravuje zákon č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím (generální prevence). Tento zákon byl tak jedním z nejvýznamnějších návrhů BKB.

V roce 2008 BKB také monitoroval a metodicky usměrňoval aplikační praxi nového zákona, spolupracoval s 15 intervenčními centry ve všech krajích ČR, Policií ČR, s médii a s dalšími státními i nestátními organizacemi. BKB pořádá soustavně přednášky pro širokou a odbornou veřejnost a realizoval výcviky, školení a semináře pro policisty, soudce a sociální pracovníky. Pro policisty a pomáhající profesionály v kontaktu s případy domácího násilí zpracoval a distribuoval BKB instrukční karty, manuály a pomůcky. BKB také spolupracoval s Ministerstvem vnitra a Ministerstvem spravedlnosti při návrzích na novely občanského soudního řádu a na přípravě zákona o Policii ČR v částech týkajících se vykazování. Byl také iniciátorem podnětu na zavedení trestnosti „nebezpečného pronásledování“ v souvislosti s rekodifikací trestního zákona.⁸⁴

---

⁸⁴ Blíže: www.bkb.cz

Koordona, neboli „Koalice neziskových organizací proti domácímu násilí“⁸⁵, vznikla v roce 2004 v návaznosti na společnou roční mediální a osvětovou Kampaň proti domácímu násilí na ženách. Koordona sdružuje neziskové organizace zabývající se právy žen v kontextu násilí na ženách a domácího násilí, a to buď formou přímé pomoci obětem (psychologické, právní a sociální poradenství, azylové ubytování i s utajenou adresou, atd.) či realizací osvětových kampaní, vzděláváním odborné i laické veřejnosti a prosazováním systémových změn v této oblasti.

Členské organizace Kordony vyvíjejí řadu aktivit ve vzájemné spolupráci i samostatně, intenzivně spolupracují s místními státními i nestátními aktéry a v minulých letech se aktivně podílely na nejrůznějších preventivních aktivitách. Organizovaly besedy, semináře, kulaté stoly a další. Za velmi důležité považují připomenout Týden akcí proti domácímu násilí, který Koordona každoročně pořádá v souvislosti s Mezinárodním dnem násilí na ženách (25. 11.). Několik zástupkyň členských organizací Kordony se také aktivně účastní činnosti výše uvedeného Výboru pro prevenci domácího násilí.

Snaha těchto sdružených organizací je motivována zcela jistě i zahraniční zkušeností. „Např. Španělsko zajistilo komplexní přístup k řešení problematiky domácího násilí jak v legislativě, tak v sociálně právní oblasti a psychosociální oblasti, zavedlo určitá opatření v pracovním právu a použilo v některých případech i tzv. pozitivní diskriminaci ve prospěch obětí (muži jsou za násilí v kontextu domácnosti postihováni vyššími tresty)...Rakousko v posledních deseti letech zavedlo ucelené zákonodárství v boji proti domácímu násilí a dále je zdokonaluje...Velká Británie a Švédsko mají v boji proti násilí v rodině účinné a nejen v legislativě zakotvené instrumenty, jejichž součástí jsou i zvláštní soudy pro případy domácího násilí (zrychlené jednání) a zavedení nových skutkových podstat - dlouhodobého násilného vztahu. Ve všech těchto zemích stát podporuje oběti domácího násilí i bezplatným právním a psychosociálním doprovodem, který poskytují neziskové organizace.“⁸⁶

Neziskové organizace sdružené v Koordoně také velmi významně přispívají k prevenci domácího násilí prostřednictvím jejich publikační činnosti. Zatím ojedinělou publikaci zaměřenou na násilí v partnerských vztazích teenagerů s názvem „To si dovolit nesmíš“, vydalo v roce 2006 o. s. ROSA. Tato nestátní nezisková organizace se

⁸⁵ V roce 2009 byly jejími členy: Acorus, o.s., Charita ČR – projekt Magdala Praha, Magdalenium, o.s., Most k životu, o.p.s., Občanská poradna Nymburk, proFem o.p.s., Rosa, o.s., Amnesty International, Adra Hradec Králové, Elektra, o.s., Persefona, o.s., Slezská diakonie – Poradny Elpis, Havířov, Třinec a Ostrava. Blíže www.koordona.cz

⁸⁶ Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vyd. Praha: proFem, 2008, str. 174

specializují se na pomoc ženám—obětem domácího násilí, jejich dětem a také na prevenci domácího násilí. Cílem výše zmíněné publikace je seznámit studenty s tím, jak rozpoznat varovné signály počínajícího násilí ve vztahu, jak násilí čelit a ukázat jak naopak vypadají vztahy „zdravé“. V této souvislosti také o. s. ROSA vydala pro pedagogické pracovníky středních škol manuál „Násilí ve vztazích teenagerů“ zaměřený na prevenci násilí v rodině a ve vztazích. Jelikož organizace působící v Koordoně usilují také o vznik a efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí, je třeba zmínit také manuál stejnojmenného projektu o. s. ROSA „Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci“.

Z mnoha aktivit jednotlivých organizací bych ráda závěrem zmínila například projekt AdvoCats, jehož prostřednictvím o.p.s. proFem poskytuje bezplatné právní poradenství ženám, které při řešení své obtížné životní situace vyvolané domácím násilím potřebují bezprostřední podporu právničky. Vedle řady dalších aktivit každoročně také proFem vydává aktualizovanou populární právní příručku „Vaše právo“, která poskytuje první právní pomoc pro problematiku domácího násilí. Pořádá také semináře pro odbornou i laickou veřejnost, na kterých upozorňuje na aktuální neřešené problémy spojené s domácím násilím. V této souvislosti např. aktuálně vydala tiskové prohlášení, prostřednictvím něž upozornila na jeden zcela zanedbávaný aspekt domácího násilí – na jeho ekonomickou komponentu.⁸⁷

Mohla bych na tomto místě pokračovat řadou velmi zajímavých projektů nestátních neziskových organizací, což vlastně pozitivně utvrzuje můj pohled na současný stav prevence a intervence domácího násilí v ČR. Jak je z výše uvedeného zřejmé, jsou to právě nestátní neziskové organizace, kdo má na tomto příznivě se vyvíjejícím stavu největší podíl.

4.3 Profesionální možnosti sociálního pedagoga v prevenci domácího násilí

Preventivní působení, jako jednu z oblastí činnosti sociálního pedagoga, lze nalézt již v samotném vymezení sociální pedagogiky jako vědní disciplíny. Tak např.

---

⁸⁷ Blíže: Tiskové prohlášení u příležitosti 25. 11. 2009 – Mezinárodního dne proti násilí na ženách. www.proFem.cz (23. 11. 2009)

podle širšího pojetí V. Poláčkové, je sociální pedagogika „multidisciplinární obor, který integruje a dále rozvíjí poznatky věd o člověku a společnosti do edukačního, preventivního a reedukačního působení. Analyzuje dynamické vztahy mezi jedincem a prostředím a usiluje o jejich optimalizaci. Zkoumá propojenost bio-psycho-sociálních jevů ovlivňujících sociální integraci a zvládnání životních situací jedincem. Respektuje individuální potřeby zájmy jedince a iniciuje takové změny prostředí, které podporují jeho rozvoj. V sociálně pedagogických činnostech zdůrazňuje ochranu jedince před nežádoucími vlivy.“⁸⁸ Mezi tyto nežádoucí vlivy samozřejmě patří také problém domácího násilí. Osoby ohrožené domácím násilím, ze sociálně pedagogického předmětu zájmu tedy zejména děti a mládež, se ocitají ve velmi těžké životní situaci, kdy se podle mne jen těžko obejdou bez pomoci jiných.

Jako životní pomoc také (ve smyslu sociální pomoci) vymezuje sociální pedagogiku také Z. Bakošová. Podle této slovenské autorky jde o „pozitivní pedagogiku, jejímž cílem je v systému komplexní starostlivosti poskytnout pomoc dětem, mládeži a dospělým v různých typech prostředí hledáním optimálních forem pomoci a kompenzováním nedostatků. Cílem je přeměna lidí a společnosti prostřednictvím výchovy. Jde o proces výchovné starostlivosti, péče, ochrany směřující k integraci a stabilizaci osobnosti.“⁸⁹

Podle B. Krause lze obsah sociální pedagogiky soustředit do dvou oblastí, a to „preventivní“ a „terapeutické“.⁹⁰ Právě prostřednictvím přiblížení těchto dvou oblastí mohu konkrétněji naznačit ono propojení sociální pedagogiky s prevencí domácího násilí.

V oblasti „**prevence**“ jde samozřejmě především o primární prevenci, která se obecně realizuje dvěma klasickými metodami spočívajícími ve změně prostředí a výchovy. Právě prostředí a výchova jsou dominujícími faktory působení na rozvoj osobnosti. Na základě analýzy těchto dvou oblastí lze navrhnout určité pedagogické zásahy, které budou přispívat k neutralizaci ohrožujících činitelů, mezi něž patří i domácí násilí. Prakticky jde prostřednictvím těchto zásahů o utváření zdravého životního stylu a vědomí škodlivosti domácího násilí (primární prevenci). Současně jde

---

⁸⁸ Poláčková, V. In: Kraus, B., Poláčková, V. et al. Člověk – Prostředí – Výchova. K otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001, s. 13

⁸⁹ Bakošová, Z. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3.vyd. Bratislava: public promotion, 2008, s. 58

⁹⁰ Kraus, B. In: Kraus, B., Poláčková, V. et al. Člověk – Prostředí – Výchova. K otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001, s. 25-26

ale také o detekci rizikových skupin, tedy jedinců potencionálně ohrožených domácím násilím i jedinců domácí násilí potencionálně páchajících (sekundární prevence).

V druhé oblasti zájmu sociální pedagogiky, označované jako sociálně pedagogická „**terapie**“, jde o výchovné působení na potřeby člověka a jejich uspokojování s cílem vyrovnat nedostatky způsobené negativními vlivy prostředí.⁹¹ V kontextu k prevenci domácího násilí a možnostem sociální pedagogiky jde tedy o specifické přístupy zejména k pachatelům domácího násilí prostřednictvím reedukace chování (terciární prevence). Jejím cílem je podle Juska „vytvoření psychosociální odolnosti jedince vůči destruktivním reakcím. Reedukaci přitom chápe jako metodický postup, kterým lze nejprve prostřednictvím odnaučení negativistických postojů a poté rekonstrukcí osobnosti znovu získat ztracené schopnosti a dovednosti.“⁹²

Charakterizovat profesi sociálního pedagoga není jednoduché, jeho činnosti zasahují do mnoha oblastí společenského života a na zařazení této profese do katalogu prací v ČR se stále čeká. Jiná situace je již v tomto ohledu v současnosti na Slovensku. Slovenská legislativa definuje „sociálního pedagoga jako odborného zaměstnance, který vykonává odborné činnosti v rámci prevence, intervence a poskytování poradenství hlavně pro děti a žáky ohrožené sociálněpatologickými jevy, ze sociálně znevýhodněného prostředí, drogově závislým nebo jinak znevýhodněným dětem a žákům, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým zaměstnancům škol a školních zařízení. Podle tohoto zákona sociální pedagog dále plní úkoly sociální výchovy, podpory, prosociálního, etického chování, sociálněpedagogické diagnostiky prostředí a vztahů, sociálně pedagogického poradenství, prevence sociálně patologických jevů a reedukace chování. Vykonává také expertní a osvětovou činnost.“⁹³ Podle mne velmi široká a výstižná definice, včetně charakteristiky jeho možných činností, jejíž podoby se v rámci legislativního zakotvení snad brzy dočkáme i u nás.

V českém pojetí je sociální pedagog chápán např. jako „profesionální pracovník, který řídí a organizuje na profesionální úrovni výchovný proces a působí na jiné (děti, mládež, dospělé) ve směru jejich žádoucího optimálního osobnostního

---

⁹¹ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. 1.vyd. Praha: Portál, 2008, s. 46-47

⁹² Jusko, P. Sociálna práca s mládežou a sociálnopatologické javy. Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela. Občanské združenie Pedagóg, 2009. s. 112

⁹³ § 24 zákona č. 317/2009 Zz. SR, o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmeně a doplnení niektorých zákonov K otázkám sociální pedagogiky

rozvoje (především ve volném čase) a jednak ve směru integrace, což se specificky týká osob, jež se nacházejí v krizové situaci a potřebují odbornou pomoc.“⁹⁴

Jednotlivé možnosti uplatnění profese sociálního pedagoga v oblasti prevence domácího násilí lze tak podle mne, a vzhledem k výše uvedenému, nastínit také v obsahu jeho pracovních činností, které směřují ke všem věkovým skupinám a mají souhrnně charakter působení:

- **výchovně vzdělávacího** (metodické usměřování a pozitivní ovlivňování k utváření zdravého životního stylu, sociálně výchovná činnost, spolupráce s rodinou a veřejností, vzdělávání sociálních pracovníků - oblast primární prevence)
- **poradenského** (přímá pomoc v situacích, kdy si již člověk nedokáže daný problém vyřešit sám, tedy poradenství osobám ohroženým domácím násilím, zejména dětem, pomáhajícím profesionálům – oblast sekundární prevence)
- **preventivního** (osvěta, kampaně, přednášky, besedy v rámci primární prevence sociálněpatologických jevů, cílevědomá a systematická prevence v rámci jednotlivých výchovně vzdělávacích zařízení – oblast primární prevence)
- **převýchovného** (odnaučení nežádoucích a vytváření nových žádoucích vzorců chování v rámci resocializační a reedukační péče o pachatele domácího násilí – oblast terciární prevence)
- **manažerského** (vytváření koncepcí, metodik, tvorba a realizace seminářů, preventivních projektů a výzkumů v oblasti domácího násilí, mezioborová spolupráce a spolupráce se samosprávami měst a obcí, koordinace jednotlivých intervenujících orgánů v případech domácího násilí – zahrnující všechny oblasti prevence)

O uplatnění absolventů oboru sociální pedagogika hovoří mnoho autorů např. Jusko, Kraus, Bakošová. Na základě názorů těchto autorů předkládám možnosti

---

⁹⁴ Kraus, B. In: Kraus, B., Poláčková, V. et al. Člověk – Prostředí – Výchova. K otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001, s. 13

uplatnění profese sociálního pedagoga z hlediska praxe, které jsou velmi široké, jak ve státním tak i nestátním sektoru. V níže uvedených institucích se pak sociální pedagog může podílet na realizaci prevence domácího násilí nejen primární, ale také sekundární a terciární.

Státní sektor

- resort školství, mládeže a tělovýchovy - školní kluby, družiny, domovy mládeže, dětské domovy, domy dětí a mládeže, střediska volného času, instituce výchovného poradenství (výchovný poradce na školách, metodik prevence), systémy preventivní výchovné péče (koordinátor prevence, metodik prevence, krizová centra),
- resort spravedlnosti - oblast penitenciární péče a postpenitenciární péče (vychovatel v nápravných zařízeních, věznicích, institut mediačního a probačního pracovníka),
- resort vnitra - utečenecké tábory, okrsková služba, útvary kriminální prevence (tvorba programů a účinných opatření předcházejících páchaní násilí a trestných činů),
- resort zdravotnictví - dětské kliniky, psychiatrické kliniky (preventivní činnost s dětmi a rodinou, ve které je syndrom CAN), léčebné domy, rehabilitační zařízení,
- resort práce a sociálních věcí - sociální asistenti, sociální kurátoři, instituce sociálně výchovné péče pro seniory, ústavy sociální péče
- resort kultury - osvěta a propagace tabuizovaných jevů ve společnosti, podávání námětů televizním, filmovým a divadelním tvůrcům na propagaci pozitivních modelů chování, funkčních rodin, přátelských a partnerských vztahů

Nestátní sektor

- oblast společenských, dobrovolných, církevních, neziskových organizací - instituce péče o děti, mládež, dospělé i seniory a vybrané sociální služby (krizová centra, azylové domy, kontaktní centra, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociální poradenství atd.)

Cílem této podkapitoly bylo přiblížit souvislost oboru Sociální pedagogika s tématem mé diplomové práce a naznačit možnosti profesního uplatnění sociálního pedagoga v oblasti ochrany před domácím násilím. Jak jsem zde naznačila, z mého pohledu jsou tyto možnosti spojeny především s prevencí tohoto sociálně patologického jevu. Je tedy zřejmé, že úloha sociálního pedagoga je v této oblasti velmi důležitá a potřebná, vzhledem k vážnosti a neustálé aktuálnosti tohoto problému.

4.4 Shrnutí

Úloha prevence domácího násilí je podle mne v kontextu s ochranou před domácím násilím zcela zásadní. Přesto musím z vlastní zkušenosti poznamenat, že oblast prevence je v odborné literatuře, zaměřené na problematiku domácího násilí, jedním z bílých míst. Úkolem primární prevence je zabránit vzniku domácího násilí v situacích a prostředích, kde tento jev ještě nenastal, jde tedy o preventivní působení v rámci celé populace. Jejím výsledkem by měl být celkový pokles výskytu tohoto jevu, přestože se někteří jedinci budou nadále chovat násilnicky. Sekundární prevence je směřována k osobám, které jsou z pohledu domácího násilí rizikové a ohrožené. V případech páchaného domácího násilí jde již o individuální prevenci spočívající především v časně detekci, intervenci a nápravě tohoto negativního jevu. Snahou terciární prevence je zabránění recidivy domácího násilí, preventivní působení je tedy zaměřeno jak na terapii ohrožených osob tak obzvláště na násilné jedince.

Za posledních deset let došlo k pozitivnímu posunu ve vnímání domácího násilí jako závažného problému nejen u odborné, ale i laické veřejnosti. Jak jsem naznačila výše, nejvýznamněji podle mne k tomuto stavu přispěly hlavně nevládní neziskové organizace, které v České republice rozpoutali svými aktivitami nejen informační, osvětové a preventivní kampaně, ale i činnost státních orgánů. Výsledkem jsou jak legislativní změny v oblasti ochrany před domácím násilím, tak i preventivní aktivity v rámci jednotlivých vládních resortů. Jsou pořádány odborné konference, semináře, vydávána preventivní metodika a probíhají školení pracovníků, kteří se v rámci své pracovní činnosti setkávají s případy domácího násilí. Všechny tyto aktivity jsou směřovány zejména k zcitlivění problematiky domácího násilí. Za velmi přínosné také považují zřízení Výboru pro prevenci domácího násilí na vládní půdě, který má tak k prosazování nových legislativních změn v oblasti domácího násilí nejbližší.

Mnohem cíleněji a podle mne i efektivněji jsou preventivní aktivity (zejména v oblasti sekundární prevence) realizovány prostřednictvím nestátních neziskových organizací. Jednotlivé organizace se v současné době vedle svých primárních aktivit zaměřených zejména na přímou pomoc obětem domácího násilí, podílejí také na vzniku a realizaci řady zajímavých preventivních programů. Jejich snažení se zaměřuje nejen na pomoc specifickým skupinám osob ohroženým domácím násilím, ale také na násilné osoby prostřednictvím speciálních terapeutických programů.

Přiblížením problematiky prevence domácího násilí jsem chtěla také záměrně naznačit existující pole působnosti profese sociálního pedagoga v jejím rámci. Prostřednictvím sociálně výchovných činností může sociální pedagog nejen působit na vědomí dětí, mládeže i dospělých o škodlivosti domácího násilí, jeho předcházení, řešení a následcích, ale také na vytváření zdravého životního stylu, který je tou nejlepší nespecifickou prevencí, usilující o formování osobnosti k připravenosti a odolnosti vůči všem nástrahám života, ke kterým domácí násilí patří.

4. Průzkum názorů na efektivitu institutu vykázaní ve vybraném regionu

5.1 Úvod do průzkumu a jeho cíle

Předchozí čtyři části práce byly věnovány zpracování širšího teoretického přehledu možností ochrany před domácím násilím. Jak již bylo řečeno i výše, přijetí zákona o ochraně před domácím násilím v roce 2007 přineslo zásadní změnu v oblasti ochrany osob ohrožených domácím násilím, a to zavedení možnosti zasáhnout v raném stádiu rozvoje domácího násilí právním „institutem vykázaní“, jehož problematice se chci blíže zabývat v této závěrečné empiricky zaměřené části mé práce.

Problematice institutu vykázaní jsem se vedle jiného věnovala již v roce 2007 ve své bakalářské práci. Na základě studia tohoto problému a pro získání objektivnějších informací o něm, jsem se tehdy také zúčastnila jako posluchač panelové diskuse na toto téma, nazvané „Rok od vykázaní“⁹⁵. O tehdy necelý rok platném zákoně, upravujícím tzv. vykázaní násilníka, veřejně debatovali aktéři tří brněnských organizací intervenujících v případech domácího násilí v rámci Jihomoravského kraje, zástupkyně Intervenčního centra pro Jihomoravský kraj, zástupkyně poradny pro oběti domácího násilí Persefona, Brno, o. s. a příslušníci specializované Skupiny domácího násilí Služby kriminální Policie ČR v Brně. Zmíněná diskuse přinesla tenkrát jedno z prvních veřejných a pozitivních zhodnocení institutu vykázaní, vycházejícího však z tehdy teprve velmi ranných zkušeností výše uvedených organizací s tímto institutem v rámci Jihomoravského kraje.⁹⁶ Tato zkušenost mě inspirovala vrátit se k této problematice a provést průzkum založený na zjištění názorů na efektivitu institutu vykázaní ve výše uvedených organizacích po jeho tříleté aplikaci v praxi.

Statistické údaje o počtech policejních vykázaní ukazují v letech 2007 – 2009 mírné kolísání. V roce 2007 bylo evidováno prostřednictvím sítě intervenčních center v ČR celkem **862** případů, v roce 2008 pak **679** případů (pokles o 20 % oproti roku 2007), a v roce 2009 celkem **778** případů policejních vykázaní (stále pokles

---

⁹⁵ Tato akce byla pořádána dne 21. 11 2007 v Brně sdružením NESEHNUTÍ Brno (a spol.) jako součást programu „Můj dům, můj hrad, moje vězení...aneb Týden proti násilí na ženách, realizovaný u příležitosti Mezinárodního dne proti násilí na ženách (25.11.).

⁹⁶ Blíže: Slezáková, K., Domácí násilí páchané na ženách. Bakalářská práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, Brno, 2008, s. 30 - 33

o 10 % oproti roku 2007). Jen v roce 2009 bylo tak prostřednictvím policejního vykazání bezprostředně ochráněno 762 ohrožených žen, 39 mužů a 911 dětí (celkem 1712 osob). Obecně formulovat důvody těchto statistických výkyvů není snadné, neboť k využívání oprávnění policie vykazat násilnou osobu dochází v jednotlivých krajích velmi rozdílně. Maximálně v krajích Ústeckém, Karlovarském, minimálně v Plzeňském a hlavním městě Praha.⁹⁷ V Jihomoravském kraji, kam jsem svůj průzkum zaměřila, zůstávají počty případů policejních vykazání v konstantní úrovni - v roce 2007 to bylo **82**, v roce 2008 pak **79** a v roce 2009 celkem **82** případů policejních vykazání.⁹⁸

Samotná statistická čísla o počtech policejních vykazání sice ukazují, kolik násilných osob bylo prostřednictvím něj vykazáno a kolik osob v reálném okamžiku ohrožení domácím násilím ochráněno, což jeho také jeho primárním účelem. Tato čísla ale nic nevyovídají o jeho skutečné efektivitě ve vztahu k budoucnosti ohrožených osob a k řešení jejich nelehké situace. Účelem provedení mého průzkumu tedy byla snaha o porozumění tomu, jak je skutečně toto opatření reálně využíváno v situacích domácího násilí, k čemu účinně přispívá, či naopak, jak se prostřednictvím jeho tříleté aplikace v praxi situace v oblasti ochrany ohrožených osob změnila.

Cílem průzkumu tedy bylo vstoupit do problematiky zpracované v teoretické části této práce, zjistit a popsat, nakolik je z pohledu pracovníků zabývajících se pomocí v případech domácího násilí v Jihomoravském kraji efektivní možnost ochrany před domácím násilím prostřednictvím využití institutu vykazání po jeho tříleté aplikaci v praxi. Prostřednictvím přiblížení výpovědí o zkušenostech pracovníků zmíněných organizací s tímto institutem a jejich názorů na efektivitu tohoto opatření jsem se nesnažila o vytvoření nové teorie o zkoumaném problému. Snažila jsem se spíše o nalezení porozumění čemu přispívá a zda v této problematice existují také nějaké slabiny, při jejichž řešení by mohla být sociálně pedagogická činnost nápomocna.

5.2 Metodologická východiska a popis realizace průzkumu

Charakteristika metod zpracování průzkumu

Jak jsem uvedla výše, průzkum jsem zaměřila na zjišťování „názorů“, zjišťovaná fakta mají tedy povahu „slovních údajů“. Logicky jsem se při jeho plánování, volbě

---

⁹⁷ Vitoušová, P. Vykazání v ČR v roce 2009. Bílý kruh bezpečí o. s., 8. 1. 2010. www.domacinasili.cz (15. 1. 2010)

⁹⁸ Zdroj: Intervenční centrum Brno pro oběti domácího násilí v Jihomoravském kraji

strategie a metod sběru dat opírala o kvalitativní metodologii, která se „užívá při odhalení podstaty něčích zkušeností s určitým jevem...k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme...k pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativní metodologií obtížně podchycují.“⁹⁹ Naprosto si však rozsahem, specifícností zkoumaného souboru a hloubkou svého průzkumu nečiním nárok na to, abych mohla tvrdit, že se jedná o kvalitativní výzkum.

Jako techniku shromažďování údajů pro tento průzkum jsem zvolila ústní dotazování, které podle Hendla „spočívá v kladení otázek lidem a získávání jejich odpovědí“¹⁰⁰. Zkoumaný materiál jsem pak získala prostřednictvím provedení nestandardizovaných rozhovorů pomocí návodu. Tuto techniku jsem upřednostnila, jelikož „seznam témat, které je nutné v rámci rozhovoru probrat je připraven předem, ale jejich pořadí i formulace otázek k nim se může přizpůsobit podle situace. Návod tak zajišťuje zaměření rozhovoru, ale dovoluje dotazovanému zároveň uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti. Současně také rozhovor podle návodu umožňuje provést rozhovory s několika lidmi strukturovaněji a ulehčuje jejich srovnávání.“¹⁰¹

Návod rozhovoru jsem sestavovala na základě základního tématu, tedy „efektivitu institutu vykázaní po jeho tříleté aplikaci v praxi“, okruhy otevřených otázek pak byly zaměřeny také na vedlejší témata, jako „stav informovanosti ohrožených osob o možnosti vykázaní násilné osoby“ na „využívání institutu vykázaní policisty“, celkově „slabiny a pozitiva institutu vykázaní“. Mým záměrem, ale bylo zejména nechat respondenty spíše o zvoleném tématu zpočátku mluvit a doplňujícími otevřenými otázkami, zmiňovaných vedlejších témat, jenom upřesnit analyzovanou oblast problému a dát tak dotazovanému možnost zvolit jakýkoli směr a volbu slov. „Přestože slabá standardizace a volná forma otázek a odpovědí se potencionálně pro tuto kvalitativně zvolenou metodu průzkumu vyznačuje nízkou reliabilitu, na druhou stranu může mít vysokou validitu.“¹⁰²

Charakteristika zkoumaného souboru

Již z úvodu a cíle průzkumu je zřejmé, že respondenti pro můj průzkum byli zvoleni záměrně. Jejich volba vycházela z již zmíněné účasti organizací na panelové

⁹⁹ Strauss, A., Corbinová, J. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert, 1999, s. 11

¹⁰⁰ Hendl, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 164

¹⁰¹ Tamtéž: s. 174

¹⁰² Disman, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008, s. 287

diskusi o institutu vykázání v roce 2007, což pro mne bylo jednodušší. Dalším hlediskem bylo ale také to, že mají k osobám ohroženým domácím násilím a zkušenostem s institutem vykázání v praxi v rámci své profesní činnosti velmi blízko.

Konkrétně výběrový soubor obsahoval celkem šest respondentů. Dva respondenti byli psychologka a sociální pracovnice Intervenčního centra pro Jihomoravský kraj, poskytovaného o.p.s SPONDEA při ČČK Brno (dále také jen „IC“). Další dva respondenti byli právnička a sociální pracovnice ze specializované poradny pro oběti domácího násilí o. s. Persefona, Brno (dále také jen „poradna“). Poslední dva respondenti byly příslušníci 4. oddělení, územního odboru Služby kriminální policie a vyšetřování Městského ředitelství Brno při Krajském ředitelství policie Jihomoravského kraje (dále také jen „policie“). Jednalo se konkrétně o příslušníky specializované skupiny na domácí násilí u Policie ČR, která svoji činnost jako jediná v ČR zahájila již v dubnu roku 2005. Její hlavní objem práce tvoří odhalování a šetření veškerého jednání naplňující znaky domácího násilí, ať již v rovině přestupkové, tak trestněprávní kvalifikace, na území města Brna.

Zkoumané organizace mají charakter jak státní – policie, tak nestátní – intervenční centrum a poradna pro oběti domácího násilí, jejichž obsah činnosti a zaměření pomoci ohroženým osobám v případech domácího násilí jsem specifikovala v předchozích částech mé práce. Profesní různost respondentů jednotlivých organizací pak podle mne přispěla k náhledu na zkoumaný problém efektivitu institutu vykázání z více odborných hledisek.

Průzkum se uskutečnil v městě Brně, kde mají vybrané organizace sídla, ale analyzovanou lokalitou zkoumaného problému byl celý Jihomoravský kraj, neboť intervenční centrum i poradna pro oběti domácího násilí působí v rámci rozsahu své činnosti v celém Jihomoravském kraji. Specializovaná brněnská skupina Policie ČR pak působí pouze na území města Brna, ale statisticky nese až více než polovinu všech případů rozhodnutí o vykázání v Jihomoravském kraji a působí také jako poradní orgán v případech domácího násilí pro kolegy z ostatních regionálních a obvodních policejních pracovišť tohoto kraje. Předpokládám tedy, že údaje získané mým průzkumem se dají částečně zobecnit na celý Jihomoravský kraj.

Popis realizace průzkumu

Před započítím samotného průzkumu jsem vybrané organizace předem kontaktovala telefonicky, představila se (také fakultu, na které studuji i studijní obor) a požádala je o schůzku za účelem provedení rozhovoru, který je součástí průzkumu jehož zaměření jsem krátce nastínila. Nikde jsem nebyla odmítnuta a všechny organizace ochotně souhlasily, byly domluveny termíny konání rozhovorů a také předběžná doba trvání každého rozhovoru na max. 30 min. časového rozsahu, jelikož všechny rozhovory se konaly v pracovní době dotazovaných osob.

Samotné rozhovory se pak osobně uskutečnily v sídlech jednotlivých organizací v městě Brně. Po opětovném představení sebe a přiblížení tématu rozhovoru, jsem požádala všechny respondenty o svolení zaznamenávat si rozhovor na audio záznamník a přislíbila jim také anonymitu při zveřejňování jejich názorů v mé práci. Žádný z respondentů však s tímto neměl problém a také všechny rozhovory probíhaly ve velmi přátelské a uvolněné atmosféře. První dva jednotlivé rozhovory s psychologkou a sociální pracovnící v intervenčním centru trvali každý asi 25 minut. Z výpovědí obou respondentek byl zřejmý jejich totožný postoj k tématu, vycházející z obdobných zkušeností v jedné organizaci. Další rozhovory v poradně pro oběti domácího násilí i u policie pak již byly provedeny skupinově, tedy s oběma respondenty z každé organizace najednou, což podle mne také přispělo k jejich větší otevřenosti, diskutovalo se snadněji a ozřejmilo se i více aspektů problému. Tyto dva rozhovory pak trvaly každý průměrně 40 minut.

V každém z rozhovorů jsem pak nejprve položila obecnou široce otevřenou otázku týkající se zkoumaného problému a poté jsem rozhovor doplňovala otázkami vedlejších témat. Často se stalo, že respondenti již v úvodní otázce odpověděli i otázky, které jsem chtěla položit následně, dále jsem je tedy nepokládala. Všichni respondenti byly velmi vstřícní, ochotní a bylo cítit jejich profesní i lidské zaujetí pro tuto závažnou problematiku.

Všechny údaje získané rozhovory jsem následně z audio záznamníku přepsala doslovně do počítače. Jednotlivé rozhovory jsem následně analyzovala a údaje jimi získané srovnávala a kategorizovala na základě jednotlivých vyvozených dílčích poznatků témat, které mají podle mne zásadní vztah k základní otázce stanovené v cíli

mé práce, a které podle mne bezprostředně celkovou efektivitu institutu vykázání ovlivňují. Jsou jimi :

- **přínosy institutu vykázání,**
- **stav informovanosti ohrožených osob o možnosti vykázání násilné osoby,**
- **využívání institutu vykázání policisty,**
- **slabiny institutu vykázání.**

Je nutné také poznamenat, že v každém rozhovoru se v odpovědích respondentů automaticky odrážela pozice organizace, působící v procesu pomoci osobám ohroženým domácím násilím, jejíž jsou respondenti pracovníci. Tato skutečnost také ovlivňuje jejich specifický úhel pohledu na zkoumaný problém (policie je přímým intervenujícím aktérem v případech vykázání, intervenční centrum pak pracuje s ohroženou osobou následně po vykázání násilníka, ale také v rámci nízkoprahového kontaktu s ohroženými osobami, a poradna pro ohrožené osoby pouze na základě jejich nízkoprahového kontaktu. Zahrnuje tedy zejména pomoc osobám ohroženým domácím násilím v případech, kde k vykázání ze strany policie nedošlo, nebo k němu došlo v minulosti, ale situace domácího násilí trvá, či kde policie v rámci domácího násilí nezasahovala vůbec). Z tohoto důvodu nalezení pravidelností u zkoumaných údajů a jejich následné zobecnění, na základě induktivního postupu kvalitativní metodologie, bylo možné současně u všech tří organizací jen u některých zjištěných poznatků.

5.3 Interpretace výsledků průzkumu

V celém systému pomoci osobám ohroženým domácím násilím představuje institut vykázání první krok ochrany a pomoci, charakteristický mocenským zásahem policejních orgánů, který dočasně separuje osobu násilnou od osoby ohrožované. Je tedy ochranným opatřením, které domácí násilí přímo neřeší, ale prostřednictvím jeho využití se může situace ohrožených osob zásadně změnit, jak ukazují také výsledky mého průzkumu.

Co je tedy **přínosem aplikace institutu vykázání**? Obecně se respondenti všech tří zkoumaných organizací shodli v tom, že možnost jeho využití je zejména velmi dobré a efektivní preventivní opatření, které splňuje svůj účel. Podle policie se snížila zejména recidiva násilí „...*pachatele netrestáme, ale snažíme se jej izolovat a zabránit*

dalšímu pokračování toho násilí...samotná recidiva se u nás vyskytuje tak v 10 % maximálně...“ Tuto skutečnost ovšem může ovlivnit i fakt, že do statistiky policejních vykázaní se počítají i násilné osoby, které jsou stíhány i vazebně „...my totiž institut vykázaní používáme i vedle vazby, protože je to jistější. Tu vazbu nemáte nikdy jistou, o tom rozhoduje soudce, a ne vždy rozhodne pro vzetí násilníka do vazby.“ V takových případech je vykázaní opravdu efektivní opatření a v daném momentě ohroženou osobu dokáže skutečně ochránit, alespoň na daných 10 dní. Podobně policie jedná i v případech, kdy nemá dostatek důkazů pro zahájení trestního řízení a samotný incident překvalifikuje na přestupek, institut vykázaní pak aplikuje vedle přestupkového řízení.

Tuto převládají pozitivní zkušenost má s institutem vykázaní v Jihomoravském kraji také intervenční centrum, které za tři roky praxe také eviduje minimum extrémních případů nerespektování vykázaní. S případy, kde by vykázaní ještě zhoršilo situaci a násilná osoba by byla při porušování vykázaní ještě brutálnější než před tím, se pracovníci IC nesečkali. Snížení recidivy, ale pak také může podle mne ukazovat to, že násilný vztah po vykázaní pokračuje, ale policie to již nemá možnost zjistit nebo naopak to, že se případ vyřeší a vztah se ukončí. Na recidivu násilí pak už není v takovém vztahu prostor.

Tento fakt ale poukazuje na další přínos institutu vykázaní a to aktivizaci ohrožené osoby k řešení její další situace. Jak potvrdilo intervenční centrum „... tím, že není represivním opatřením, ale preventivním, umožňuje jak ohrožené tak násilné osobě uvědomit si závažnost jejich situace a dává prostor k tomu, nějak ji řešit...“. Po tříleté praxi má intervenční centrum zkušenost, že po vykázaní násilníka a následném kontaktu IC s ohroženou osobou, jejich naprostá většina využívá další možnosti ochrany soudní cestou, dalšími právními podáními, vedoucími k vyřešení věci samé, které jim umožňuje zákon. Zkušenost IC je pak taková, „...že úspěšnost následných podání na soud je velmi vysoká, např. z 82 vykázaní v roce 2009 jsme tak v 99 % podávali nějaká další opatření k soudu a z nich zamítnuto, bylo pouze asi jen do 5 případů ...“. Další řešení situace soudní cestou je podle IC, ale i policie a poradny totiž klíčové a velmi významné. Bez možnosti prodloužení vykázaní prostřednictvím soudního předběžného opatření by totiž podle nich samotné policejní vykázaní zcela jistě tak účinně nefungovalo. V tomto směru chválí poradna zejména činnost intervenčního centra

„...pokud dojde v případě domácího násilí k vykázání, ve většině případů se situace ohrožených osob hlavně díky IC vyřeší, v tomto směru pracuje IC skutečně dobře...“.

Za největší motivaci k tomu, aby ohrožené osoby po vykázání násilníka svoji situaci řešily, pak intervenční centrum považuje samotnou institucionální formu vykázání a následnou interdisciplinární spolupráci při pomoci ohroženým osobám „...tím, že jsou do intervence zapojeny i státní složky jako policie, sociálně-právní orgán, tak ohrožené osoby cítí větší zodpovědnost k řešení své situace i situace svých dětí, na rozdíl od nízkoprahových kontaktů intervenčního centra...“. Je na ně tedy prostřednictvím institucí vyvíjen větší tlak, „...ohrožená osoba má jednak podporu většinou všech institucí, cítí se v centru zájmu a považuje to za závažné, když se kolem ní pohybuje tolik lidí...“, což se pak následně pozitivně odráží v dořešení její situace např. rozvodem, zrušením bytového práva násilnému dítěti a další.

Velký vliv na efektivitu institutu vykázání má rozhodně **informovanost o této možnosti ochrany**. Všichni respondenti se shodli na tom, že informovanost ohrožených osob je různá, ale objektivně se za ty tři roky fungování institutu vykázání rozhodně zvýšila jak u veřejnosti, tak u ohrožených osob. Za jeden z ukazatelů větší informovanosti ohrožených osob považuje IC skutečnost, „...že se na nás obracejí klienti mnohem dříve než před třemi lety, tedy v ranějším stádiu násilného vztahu. Tím tedy nejsou tyto případy, ve velké sumě případů, tak závažné...“. Tedy tím, že již ohrožené osoby rozpoznají tento jev dříve, dokáží jej také dříve řešit. Vědí, že se mohou bránit a mají mnohem více prostředků pomoci. Také v případech, kdy policie situaci ohrožení nevyhodnotí jako dostatečnou pro vykázání, pak nespokojeně ohrožené osoby kontaktují jak IC, tak poradnu a domáhají se opětovně tohoto opatření. Což dokazuje, že jsou o této možnosti dobře informovány.

Tento stav však není ještě stoprocentní, jelikož zejména informovanost o možnosti soudního prodloužení zůstává podle všech tří organizací velmi slabá. IC také zdůraznilo skutečnost, že „...skutečné oběti, které jsou izolovány od internetu, sociálního prostředí, od přístupu k informacím, tak těch informací mají málo, to zůstává pořád stejné...“. Na rozdílnou informovanost ohrožených osob v městech a vesnicích pak poukázala poradna, což spojuje se samotným rozdílným způsobem života ve městě a na vesnici, kde je anonymita mnohem menší. „...Na vesnici se všichni znají, a pak je to pro ohroženou osobu daleko těžší vyjít se svou ostudou ven. Většinou to totiž pro ni znamená, že bude vyvržena z rodiny a bude muset odejít jinam, začít jinde znovu a úplně

sama...“. V tomto směru pak poradna ukazuje na to, že informovanost o domácím násilí by měla být stále daleko větší, o co se také s IC v rámci své činnosti aktivně snaží.

Pozitivní zvyšování informovanosti má ale také svoji negativní stránku, a to zneužití vykázaní násilníkem. „...*Několikrát jsem se setkala s případem, kdy násilník vyhrožoval oběti domácího násilí, že ji nechá vykázat. A protože se např. v tomto případě policie nezachovala úplně tak, jak by měla, tak ta klientka potom sama nevěděla, co má dělat...*“ Takovou zkušenost měla respondentka z poradny a dokládá to tedy i fakt, že informovanost o institutu vykázaní je někdy také dvousečná zbraň. Podobnou zkušenost má také policie, kdy se naopak ve své praxi setkává s tím, že „...*jsou i takové ohrožené osoby, které přijdou s požadavkem, já chci, abyste ho vykázali! To jim pak musíme vysvětlit, že je to rozhodnutí policie a záleží na nás, jak tu situaci posoudíme, zda jsou tam podklady pro vykázaní a ne, že to bude její přání...*“ V těchto případech se jedná tedy také o falešné ohrožené osoby, které tento institut znají a vědí jak je ho možné zneužít.

Zásadní vliv na efektivitu institutu vykázaní samozřejmě nese **schopnost policejních orgánů jej profesionálně a vhodně aplikovat v konkrétní situaci domácího násilí**. Všechny tři organizace se shodly na tom, že institut vykázaní je policisty využíván dobře, ale spíše je v tomto situace lepší v Brně než v menších městech kraje. K tomuto stavu pak podle IC i poradny zcela jistě přispívá existence brněnské specializované skupiny policie na domácí násilí. Na obranu svých venkovských kolegů, ale policie poznačila, „...*určitě to tam mají těžší, čím menší město, tím to může být pro toho policistu v případě rozhodování těžší i v rámci samotného šetření. Ona i ta anonymita je tam menší a vztahy s lidmi bližší, což jim to vykázaní může ztěžovat. Určitě to musí být už hodně vážný případ, kdy se to vykázaní už uskuteční...*“. Zkušenost IC i poradny je pak taková, že se většinou setkávají s tím, že policie přistupuje k vykázaní velmi opatrně. To je samozřejmě podle nich dáno také tím, že policejní vykázaní je opravdu velký zásah i do práv násilné osoby. Z toho důvodu musí být ze strany policie vždy rozhodnutí o vykázaní důkazně doloženo „...*nikdy své rozhodnutí nemůžeme stavět jen na výpovědi té ohrožené osoby, protože bychom se samozřejmě mohli dopustit, jak se říká excesu...*“.

Celkově se všechny organizace shodly na tom, že domácí násilí je tak složitý jev, že jeho rozpoznání není jednoduchá záležitost ani pro policisty. Přestože se IC i poradna stále setkávají ze strany policie s bagatelizací domácího násilí, v tomto směru

IC kritizovalo zejména policejní orgány v okrese Hodonín, a neustálou existencí i neprofesionálních zásahů, celkově hodnotí situaci v oblasti vzdělanosti policistů o domácím násilí jako mnohem lepší než před třemi lety. Sociální pracovnice z poradny k tomuto pak také potvrdila „...*Sama mám při výjezdech do našich detašovaných pracovišť v Židlochovicích, Slavkově, Tišnově a Ivančicích zkušenost, že i ti místní policisté problematiku domácího násilí znají, jsou proškolení v tomto tématu, takže skutečně si myslím, že ten rozdíl za ty tři roky je znatelný...*“. Samotný přístup policistů k řešení domácího násilí je pak podle všech tří organizací velmi individuální.

Otázka největších **slabin institutu vykázání** pak jak podle policie tak i poradny nespočívá přímo v tomto legislativním opatření, ale naopak v samotných ohrožených osobách, potom co se násilník vykáže. V jejich psychologii a schopnostech odhadnout rozsah vážnosti jejich situace a nutnosti udělat další krok k její vyřešení. Policie k tomuto dodává „...*Pokud my jim dáme prostřednictvím vykázání šanci dvakrát, třikrát a oni ji následně nevyužijí, tak to je těžké někde pomáhat, kde není vůle k tomu, aby se to někam pohnulo...*“.

Za další velkou slabinu pak IC i poradna považuje neexistenci programů pro násilné osoby, „...*ta vlastně po vykázání zůstane viset v prázdném prostoru a není s ní pracováno, takže se dá předpokládat, že v momentě, kdy se vrátí nebo najde nový vztah, tak začne nový kolotoč domácího násilí znovu a to bude dále pokračovat...*“, sdělila sociální pracovnice poradny. Tuto zkušenost, kdy byly dvě ohrožené osoby ohrožovány jednou násilnou osobou, má ze své praxe i IC. Podle psycholožky IC také sami ohrožené osoby často požadují odbornou psychoterapeutickou péči o násilnou osobu. Jedná se zejména o případy násilník – dítě, rodič - ohrožená osoba. Zatím se podle těchto organizací o tomto problému pouze hodně mluví, ale realizace programů pro násilné osoby vážne.

Specifické riziko pak dle zkušenosti IC existuje při aplikaci institutu vykázání u minorit a lidí z jiného socio-kulturního prostředí, kde onen preventivní prvek tohoto opatření vůbec nezafunguje. „...*Jelikož oni přicházejí ze zcela odlišného kontextu kultury a nechápou to jako preventivní opatření, jako nějakou výstrahu společnosti, že dělá něco, co naše společnost netoleruje. Ale naopak, mnohdy to chápou jako nějakou potupu, hrozbu, ohrožení, berou to jako zásah do svých práv...což může vyvolat ještě větší agresivitu...*“. Pro tyto osoby je tedy asi těžké respektovat něco, co nevychází z jejich kultury, dochází tak u nich často k recidivě a eskalaci domácího násilí.

5.4 Shrnutí a závěry výsledků průzkumu

Za tři roky implementace institutu vykázání v praxi je možné také v rámci Jihomoravského kraje, na základě výsledků průzkumu názorů a zkušeností pracovníků organizací pomáhajících osobám ohroženým domácím násilím s tímto institutem, vysledovat řadu efektivních změn v oblasti ochrany před domácím násilím.

Jedním z přínosů institutu vykázání je zejména „snížení recidivy domácího násilí“, ke které dochází maximálně v 10 % případů vykázání. Tato skutečnost je pak také jedním z ukazatelů dalšího efektu institutu vykázání a to „aktivizace ohrožených osob při řešení jejich situace“, kdy zejména díky intervenčnímu centru dochází ve většině případů k následnému využití dalších ochranných opatření. Ohrožené osoby tak velmi často, také díky institucionálnímu tlaku pomáhajících organizací, dotáhnou řešení své nepříznivé situace do konce a oddělí se od násilného vztahu.

Evidentní je také „zvýšení informovanosti veřejnosti i ohrožených osob o problematice domácího násilí za poslední tři roky“. To se pozitivně odráží zejména v tom, že „se domáhají vykázání i méně závažné případy domácího násilí“. Čím dříve se pak podle mne do násilného vztahu zasáhne, tím jednoduší je většinou z něj vystoupit. Vedlejším efektem zvyšování informovanosti je pak také možnost jejího zneužití, což se dá jen těžko ovlivnit, ale spíše pracovat na tom, aby intervenující orgány byly schopny daný jev odhalit. „Práce policie se celkově podle všech zkoumaných organizací, díky jejich proškolení v této problematice, velmi pozitivně posunula“, ale samotný přístup v konkrétních případech možné aplikace institutu vykázání je velmi individuální. Lepší je v této souvislosti přístup policie ČR v Brně než mimo města Brna.

Cílem tohoto průzkumu bylo zjistit a popsat, nakolik je z pohledu pracovníků zabývajících se pomocí v případech domácího násilí efektivní možnost ochrany před domácím násilím prostřednictvím využití institutu vykázání po jeho tříleté aplikaci v praxi. Na základě výše uvedených výsledků průzkumu, v rámci analyzované oblasti Jihomoravského kraje, lze tedy shrnout, že institut vykázání svůj účel zcela jistě plní a po třech letech jeho využívání se zde efektivita tohoto opatření evidentně zvyšuje, přestože statistická čísla počtů vykázání zůstávají v tomto kraji na konstantní, ale vyšší úrovni, v rámci porovnání s jinými kraji (příloha č. 2).

Výsledky průzkumu však také poukazují na další skutečnosti, které naopak efektivitu institutu vykázání mohou snižovat. Stále například existují i ohrožené osoby,

keré svoji šanci, jež jim toto opatření poskytuje, nevyužijí. Je však vždy nutné respektovat, že samotné rozhodnutí o ukončení násilného vztahu je pouze jejich rozhodnutím a otázkou jejich vůle. Zde je podle mne pak nutné s těmito osobami pracovat zejména důsledně na bezpečnostním plánu (příloha č. 3) tak, aby je domácí násilí zejména neohrožovalo na životě.

Průzkum také poukázal na fakt, že v rámci aplikace institutu vykázání, se bohužel doposud zcela opomíjí následná nutnost terapeutické práce s násilnou osobou. Absence terapeutických programů pro násilné osoby se pak mnohdy odráží na recidivě domácího násilí v dalších partnerských vztazích těchto osob. V rámci Jihomoravského kraje doposud bohužel není žádný takový terapeutický program nabízen. Na přípravě i následné realizaci takovýchto programů by pak podle mne mohly být nápomocni vedle odborníků z řad psychologů také sociální pedagogové, kteří by s násilnou osobou pracovali v rámci terapie prostřednictvím převýchovného působení.

Podle výsledků průzkumu je nutné dále také zaměřit větší pozornost na zvýšení informovanosti ohrožených osob a veřejnosti o možnostech prodloužení vykázání prostřednictvím předběžného opatření, ale i dalších možnostech ochrany před domácím násilím, čímž se mi také potvrdilo aktuálnost mnou zvoleného tématu práce. Celkově je nutné věnovat se více informovanosti o tomto jevu na venkově a u všech specifických skupin ohrožených osob, obzvláště jiných minorit a kultur. Také zde nacházím jistou příležitost pro uplatnění profese sociálního pedagoga, v rámci již výše zmiňované oblasti prevence, neboť právě tyto skupiny osob jsou jedním z předmětů zájmu sociální pedagogiky v rovině ohrožení sociálně patologickými jevy. Můžeme se pokusit zmírnit či zabránit jejich diskriminaci tím, že informace o možnostech ochrany před domácím násilím a následné poradenské pomoci budou lingvisticky i kulturně dostupné všem těmto skupinám, a že k jejich příslušníkům a existujícímu problému domácího násilí nebudeme lhostejní.

Pokud pak celkově porovnáám hodnocení institutu vykázání u zkoumaných organizací s jejich hodnocením koncem roku 2007, pak mohu konstatovat, že jednotlivé poznatky o přínosech jeho působení byly vyzorovány již tehdy, ale zvýšila se zejména jejich míra. Naopak tříletá praxe ukazuje, že se stále vyskytují také slabá místa této problematiky, na které je třeba účinně reagovat.

Závěr

Přestože se i v České republice stalo domácí násilí již věcí veřejnou a byla přijata i moderní právní úprava k jeho řešení, existence domácího násilí v České republice je neustále markantní a výskyt tohoto jevu ani pravděpodobně neklesl. Tuto skutečnost potvrzují ročně nejen statistiky o policejních a soudních vykázaních násilných osob, ale zejména vysoké počty nízkoprahových příjmů ohrožených osob v intervenčních centrech a poradnách pro oběti domácího násilí.

Aktuálnost tohoto tématu a nutnost komplexního přiblížení současných možností ochrany před domácím násilím, které jsem si stanovila za jeden z cílů této práce, mi pak potvrdily také výsledky empirického průzkumu provedeného mezi pracovníky zabývajícími se pomocí v případech domácího násilí v Jihomoravském kraji. Jeho cílem bylo zjistit, nakolik efektivní je možnost ochrany před domácím násilím prostřednictvím využití institutu vykázaní po jeho tříleté aplikaci v praxi.

Zkušenosti a názory těchto pracovníků potvrdily, že v rámci Jihomoravského kraje je toto opatření po třech letech velmi účinné a jeho efektivita se zvýšila. Výsledky průzkumu poukazují zejména na snížení recidivy domácího násilí, zvýšení počtu ohrožených osob následně aktivně řešících svoji nelehkou situaci a také na větší informovanost ohrožených osob i veřejnosti o této možnosti ochrany a pomoci. Jsem si však díky zvolené metodě a rozsahu tohoto průzkumu vědoma jeho úskalí, spočívajících zejména v nemožnosti standardizace a nízké reliabilitě. Přesto by podle mne bylo zajímavé porovnat výsledky podobného průzkumu názorů také v rámci jiných krajů České republiky nebo se pokusit kvantitativním průzkumem otestovat výsledky mnou zjištěných poznatků.

Jak jsem naznačila v této práci, prostředky právní ochrany před domácím násilím, nástroje jeho včasného systémového řešení jsou k dispozici a také preventivní aktivity jak státních a nestátních institucí se snaží přispívat k zcitlivění této problematiky. Jejich samotné využití však vždy záleží na lidském faktoru. Prostřednictvím přiblížení tématu možností ochrany před domácím násilím a také provedením výše uvedeného průzkumu jsem se snažila najít i slabá místa této problematiky, při jejichž řešení by mohla být sociálně pedagogická činnost nápomocna.

V této souvislosti jsem pak v práci poukázala na skutečnost, že je neustále nutné zvyšovat informovanost o komplexní problematice a škodlivosti tohoto sociálně patologického jevu u všech cílových skupin. Je tedy potřeba nadále vzdělávat v tomto směru jak veřejnost, všechny intervenující orgány v případech domácího násilí, tak i ohrožené osoby, zejména pak jejich specifické skupiny jako jsou senioři, migranti a příslušníci národnostních menšin.

V tomto směru může podle mne sehrát významnou roli právě činnost sociálního pedagoga v oblasti prevence domácího násilí. Také terapeutické programy pro násilné osoby, které jsou tak žádány a v České republice je jejich budování teprve v počátcích, by pak podle mne mohly být také příležitostí pro uplatnění sociálního pedagoga. Za zásadní možnost přispět prostřednictvím sociální pedagogiky k pomoci snížení výskytu domácího násilí, pak považuji výchovný aspekt tohoto oboru. Ten může přispět ke kultivaci jak jedinců, tak celé společnosti prostřednictvím sociálně-výchovného působení. To by mělo být zaměřeno na každodenní zvládnání životních situací bez použití násilí a na připravenost umět se vyrovnat se zátěžovými životními situacemi a negativními jevy provázejícími lidskou společnost, jako je domácí násilí.

Závěrem pak mohu shrnout, že práce celkově poukazuje na to, že česká společnost by se podle mne měla v souvislosti s domácím násilím stále v první řadě zaměřovat na ochranu všech osob ohrožených tímto druhem násilí. Dalším krokem eliminace tohoto jevu a jeho následků by pak měla být především prevence a intervence proti jeho opakování, v rámci které je nutné věnovat se v budoucnu také terapii pachatelů domácího násilí. Minulost i současnost potvrzuje, že samotná represivní ani ochranná opatření recidivě násilného chování nezabrání. K tomu je potřeba, aby byla společnost schopna a připravena nabídnout násilným osobám možnost či příležitost k tomu, aby překonali sami sebe a začali své agresivní chování řešit, například právě prostřednictvím absolvování antiagresivních terapeutických programů.

Resumé

Tato práce přibližuje současné možnosti ochrany před domácím násilím v České republice. Práce je rozdělena do pěti částí. První část práce se zaměřuje na objasnění současného pojetí, základních příčin a forem domácího násilí, věnuje se také významu identifikace domácího násilí a specifickým charakteristikám jednotlivých kategorií a skupin osob ohrožených domácím násilím.

V druhé části práce se zabývám současným komplexním legislativním zakotvením ochrany před domácím násilím v ČR (vycházejí z právního stavu k 31. 12. 2009), přičemž jsem se zaměřila pouze na právní instituty související s bezprostřední ochranou života, zdraví, svobody a lidské důstojnosti ohrožených osob. Na zákony garantovanou ochranu ze strany státních orgánů pak v třetí části práce navazují přiblížením profesionální pomoci osobám ohroženým domácím násilím, poskytované prostřednictvím sociálních služeb.

Jelikož prevence je podle mne základní a tou nejlepší možnou ochranou před domácím násilím, věnuji se ve čtvrté části práce právě této problematice. Předkládám zde jak teoretické pojetí prevence domácího násilí a jejích možností, tak také současné preventivní aktivity jak státních, tak i nestátních institucí v České republice. V souvislosti s prevencí domácího násilí zde také přibližuji vztah oboru Sociální pedagogika k danému tématu a možnosti uplatnění profese sociálního pedagoga právě v této oblasti.

Poslední pátá část práce se pak popisuje mnou provedený, sociologicky zaměřený empirický průzkum. Jeho cílem bylo zodpovězení otázky, nakolik je z pohledu pracovníků organizací, zabývajících se pomocí v případech domácího násilí v Jihomoravském kraji, efektivní možnost ochrany před domácím násilím prostřednictvím využití institutu vykazání po jeho tříleté aplikaci v praxi. Rozhovory, provedenými s pracovníky policie, intervenčního centra a poradny pro oběti domácího násilí, jsem se pokusila získat výpovědi o jejich praktických zkušenostech v této problematice. Výsledky průzkumu nejen prezentují jejich názory a hodnocení institutu vykazání po jeho tříletém ověření praxí, ale také slabá místa této problematiky, při jejichž řešení nalézám také příležitost pro sociálně pedagogickou praxi.

Slezáková, K. *Možnosti ochrany před domácím násilím v ČR*. Diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, Brno, 2010, 92 s.

Anotace

Domácí násilí zastupuje velmi vážný a specifický sociální fenomén formy násilí. Přestože se již tento dlouho tabuizovaný jev stal i v České republice veřejně řešeným problémem, jak na mediální, tak i odborné úrovni, na ochranu před ním byla přijata také moderní právní úprava, domácímu násilí se stále daří přežívat a osob ohrožených tímto násilím zcela jistě neubývá. Tato práce se tak svým obsahem v teoretické rovině zaměřuje na přiblížení tohoto společenského problému a na současné legislativní zakotvení ochrany před ním v České republice. Pojednává také o možnostech pomoci osobám ohroženým domácím násilím ze strany sociálních služeb a o významu prevence tohoto sociálně patologického jevu. Průzkum provedený mezi pracovníky organizací, zabývajících se pomocí osobám ohroženým domácím násilím, pak v poslední části práce přináší zhodnocení efektivity institutu vykazání, prostřednictvím přiblížení jejich názorů a zkušeností, po jeho tříleté aplikaci v praxi.

Klíčová slova

domácí násilí, ohrožená osoba, násilná osoba, ochrana, prevence, institut vykazání

Annotation

Domestic violence represents a very serious and specific social phenomenon of the form of violence. However, this long tabooed sign has become publicly solved in the Czech Republic, at media as well as professional level, and there have been some modern legal rules adopted for this purpose, domestic violence is still going through successfully and the number of such threatened people has not been surely reduced. At theoretic level, the content of this work is focused on explanation of this social issue and the current legislation adopted in respect of the protection against domestic violence in the Czech Republic. This work is also dealing with the options of help to the people threatened by domestic violence provided by the social services and implication of prevention of this social pathological sign. The conclusion of this work follows up on the research performed among the people working for the organizations providing a help to the people threatened by domestic violence and based on their opinions and experience; the evaluation of effectiveness of the institute of banishing after its three year application in practice is also included there.

Key words

domestic violence, threatened person, violent person, protection, prevention, institute of banishing

Seznam použité literatury

Právní předpisy

1. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, ve znění Vyhlášky ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., ve znění pozdějších předpisů
2. Úmluva o právech dítěte, vyhlášena Sdělením Ministerstva zahraničních věcí č.104/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
3. Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod, vyhlášena Sdělením federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
5. Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 40/1964 sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
16. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
17. Zákon č. 317/2009 Zz. SR, o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmeně a doplnení niektorých zákonov

Literatura

18. BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3.vyd. Bratislava: public promotion, 2008, 251 s. ISBN 978-80-96994403
19. BUSCOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácim násilí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008, 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6
20. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8
21. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2
22. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008, 372 s. ISBN 978-80-246-0139-7
23. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000, 101 s. ISBN 80-7021-416-3
24. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2
25. HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině*. Praha: C. H. Beck, 2009, 586 s. ISBN: 978-80-7400-061-4
26. JUSKO, P. *Sociálna práca s mládežou a sociálnopatologické javy*. Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela. Občanské združenie Pedagóg, 2009, 217 s. ISBN 978-80-8083-705-1
27. KOL. AUTORŮ. *Domáci násilí – Násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6
28. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3
29. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – Prostředí – Výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2
30. MACH, J., ŠMOLKA, P. *Když vás trápí někdo blízký*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 176 s. ISBN 80-7178-337-4
31. MARVANOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D. a kol. *Partnerské násilí*. Praha. LINDE, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4
32. VANGELI, B. *Zákon o Policii české republiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 458 s. ISBN: 978-80-7400-142-0

33. SZCEPANIKOVÁ, A., ŽÁKOVÁ, M., LANGANSOVÁ, H. *Jak jednat v případech domácího násilí?* Brno: Liga lidských práv, 2004, 24 s. ISBN 80-239-2207-6
34. STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999, 228 s. ISBN 80-85834-60-X
35. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 4.vyd. Praha: Portál, 2008, 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4
36. VOŇKOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, R. a kol. *Domácí násilí právní minimum pro lékaře*. 2. vyd. Praha: proFem, 2004, 62 s. ISBN: 80-239-4026-0
37. VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004, 194 s. ISBN 80-239-2106-1
38. VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vyd. Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 978-80-903626-7-3
39. VOŇKOVÁ, J. *Vaše právo – první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. 5. vyd. Praha: proFem, 2006, 75 s. ISBN 978-80-903626-4-2
40. ZICH, F. *Úvod do sociologického výzkumu*. 1.vyd. Praha: VŠFS v edici EUPRESS, 2004, 115 s. ISBN 80-86754-19-7

Jiné zdroje

41. ČECHOVÁ, M., ČECHOVÁ, J. a kol. *Bílá místa v péči o oběti domácího násilí*. Analýza systému pomoci obětem domácího násilí s výstupy monitoringu domácího násilí v Jihomoravském kraji. www.persefona.cz. (07. 11. 2009)
42. ČÍRTKOVÁ, L. *Problematika týraného muže*. www.domacinasili.info.cze (11. 11. 2009)
43. JELÍNEK, J. *K trestněprávnímu postihu domácího násilí*. In: *Časopis Kriminallistika*, 2005, č. 4
44. KOHOUTEK, R. *Terminologický slovník pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2007, 164 s.
45. MAN, V., ŽÁK, P. *Základy ústavního práva*. Institut mezioborových studií Brno, Brno: 2003, 101 s.

46. MITLÖNNER, M. a kol. *Domácí násilí a zdravotně postižení*. Brno, 2007. www.orfeus-cr.cz (15. 11. 2009)
47. RADVAN, E., VAVŘÍK, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Institut mezioborových studií Brno, 2009, 57 s.
48. SLEZÁKOVÁ, K., *Domácí násilí páchané na ženách*. Bakalářská práce, Univerzita Tomáše bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, Brno, 2008, 45 s.
49. SMITH, M., STRAUS, M. A. *Primární prevence násilí mezi partnery*. www.domacinasili.cz (17. 11. 2009)
50. SOKÁČOVÁ, L. Češi umí migrantům pomáhat lépe, to nezmění ani internetová žvanilové. www.feminismus.cz (31. 7. 2009)
51. VANĚK, J. *Je specializace na domácí násilí u Policie ČR zapotřebí?* In: Časopis Policista, 2007, č. 10
52. VARGOVÁ, B., VAVROŇOVÁ, M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci, Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*, ROSA, 2006, 89 s., www.rosa-os.cz (11. 11. 2009)
53. VITOUŠOVÁ, P. *Komentář k analýze dat o „Vykázání/zákazu vstupu ČR v roce 2008“*. Bílý kruh bezpečí, 2008. www.domacinasili.cz (10. 11. 2009)
54. VITOUŠOVÁ, P. *Vykázání v ČR v roce 2009*. Bílý kruh bezpečí, 2008. www.domacinasili.cz (15. 1. 2010)
55. *Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí za rok 2008*. www.mvcr.cz (30. 4. 2009)
56. *Metodické opatření Ministerstva zdravotnictví pro postup lékařů primární péče při podezření ze syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syCAN)*. In: Věstník MZ ČR částka 3 z roku 2008.
57. *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018*. www.vlada.cz (12. 11. 2009)
58. *Modelový mezioborový projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí*. www.mvcr.cz (24. 11. 2009)
59. *O fyzickém násilí nemůže být ve vztahu ani řeč*. In: Časopis Romano hangos, ročník 9, č. 7, ze dne 16. 4. 2007. www.romanohangos.cz (17. 11. 2009)

60. *Sociologická sonda klientek o. s. ROSA a jejich dětí za rok 2006.* www.rosa-os.cz (10. 11. 2009)
61. *Sociologická sonda o. s. ROSA v rámci projektu Prevence kriminality Magistrátu hl. města Prahy: "To si dovolit nesmíš", 2006.* www.rosa-os. (11. 11. 2009)
62. *Závazný pokyn policejního prezidenta č. 200/2008 o provádění vykázaní.* www.mpsv.cz (20. 12. 2009)

Odkazy na webové stránky

63. www.amrp.cz
64. www.azylovedomy.cz
65. www.bkb.cz
66. www.domacinasili.cz
67. www.feminismus.cz
68. www.koordona.cz
69. www.magdalenium.cz
70. www.mpsv.cz
71. www.msmt.cz
72. www.mvcr.cz
73. www.mzcr.cz
74. www.persefona.cz
75. www.orfeus.cz
76. www.rosa-os.cz
77. www.soscentrum.cz
78. www.spondea.cz
79. www.stopnasili.cz
80. www.vlada.cz
81. www.zivot90.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1 Příběh z intervenčního centra

Příloha č. 2 Přehled počtu vykázaní v ČR dle krajů v roce 2009

Příloha č. 3 Bezpečnostní plán pro osoby ohrožené domácím násilím

Příloha č. 1 Příběh z intervenčního centra

Senioři ohroženi domácím násilím

Na podzim roku 2008 přišel v doprovodu svého příbuzného do poradny Intervenčního centra Bílého kruhu bezpečí sedmdesátiletý muž. Smutně vyprávěl o několikaletém problematickém soužití se svým synem, alkoholikem, dříve již trestně stíhaným v jiných souvislostech, který se na něm dopouštěl dlouhodobého psychického a hlavně fyzického násilí. Svůj problém dosud nikomu nesvěřil, pouze příbuznému, který jej přiměl k tomu, aby vyhledal odbornou pomoc. Pán se cítil vyčerpaně a bezradně. Nedokázal si však představit, že záležitost může řešit oficiální cestou. Byla to dlouhá a náročná konzultace. Ještě ten večer jej syn znovu napadnul. Tentokrát otec přivolal Policii ČR, podal trestní oznámení na syna a policisté rozhodli o vykázání. Ze strany Intervenčního centra byla otci mimo jiné nabídnuta pomoc při sepsání návrhu na předběžné opatření, kterým by soud prodloužil desetidenní lhůtu vykázání, a další konzultace. Z té se však pán telefonicky omluvil. Prý nemůže dopustit, aby jeho syn skončil na „ulici“, chce mu dát ještě jednu šanci, dovolí mu, aby se vrátil zpátky domů.

Několik hodin po tomto telefonátu i přes zákaz vnikl syn násilím do společného bytu a otce pobodal nožem. Pracovnice IC v rámci výjezdu navštívily zraněného muže v nemocnici a za pomoci příbuzného byl sepsán návrh na prodloužení vykázání. Syn byl stíhán vazebně. Příslušný okresní soud zároveň schválil návrh na předběžné opatření, stejně tak i jeho další prodloužení. Zraněný otec prožíval toto období po psychické stránce velmi špatně, odmítal spolupracovat s kriminalisty, s rodinou i s blízkými, odmítal psychologickou pomoc. Byl ve spojení pouze s poradnou Intervenčního centra, vyčítal si svá rozhodnutí. Při každém kontaktu s ním byla nutná maximálně citlivá podpora. Celou situaci zhoršoval i fakt, že syn i otec měli možnost být v kontaktu v rámci povolených návštěv ve vazební věznici. Tímto způsobem syn nadále manipuloval s otcem, citově ho vydíral a vyčítal mu jeho jednání. To umocňovalo otcovo sebeobviňování. Letos na jaře byl syn odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Nadále má možnost kontaktu s otcem, který opět zneužívá k opakovaným nátlakům. Otec je přesvědčen o své vině, věří, že v roli rodiče selhal, a tím ublížil svému synovi.

Zdroj: www.domacinasili.cz (14. 11. 2009)

Příloha č. 2 Přehled počtu vykázání v ČR dle krajů v roce 2009

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ DLE KRAJŮ V ROCE 2009													
KRAJ	Ve spolupráci s APIC v ČR - zpracoval Bílý kruh bezpečí, o.s. - 6.1. 2010												Celkem
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Jihočeský	6	5	2	1	5	3	4	3	0	3	1	2	35
Jihomoravský	8	6	10	8	6	6	5	7	10	3	5	8	82
Karlovarský	4	2	4	5	6	4	1	8	7	2	4	2	49
Králové- hradecký	1	3	0	3	2	1	0	1	1	0	3	1	16
Liberecký	1	6	11	9	5	5	6	3	3	7	3	9	68
Moravsko- slezský	8	12	14	9	8	7	9	11	9	6	11	7	111
Olomoucký	3	2	8	2	3	4	5	2	5	3	4	2	43
Pardubický	1	2	5	5	4	6	4	6	1	4	1	5	44
Plzeňský	1	1	4	0	0	1	3	1	0	1	1	1	14
Hlavní město Praha	5	7	6	4	4	4	1	2	6	4	2	3	48
Středočeský	8	10	5	7	9	3	1	4	4	2	1	5	59
Ústecký	12	15	13	7	15	12	14	8	8	7	10	13	134
Vysočina	2	3	3	5	4	5	2	2	2	4	3	4	39
Zlínský	3	4	8	3	5	1	4	1	2	1	2	2	36
CELKEM VYKÁZÁNÍ	63	78	93	68	76	62	59	59	58	47	51	64	778

	2007 - žádný případ
	2008 - žádný případ

„Copyright Bílý kruh bezpečí, o. s.“

Zdroj: www.domcinasili.cz (15. 1. 2010)

Příloha č. 3 Bezpečnostní plán pro osoby ohrožené domácím násilím

Jste-li ohroženi domácím násilím, máme pro Vás několik užitečných rad:

- snažte se rozeznat situace, kdy se schyluje k násilí a opusťte v takovém případě byt/místnost
- při incidentu se nenechejte zavřít v části domu nebo bytu, kde nejsou žádná okna nebo východ nebo kde se nacházejí jakékoli možné zbraně (např. nože v kuchyni)
- zapamatujte si některé z důležitých telefonních čísel (nonstop telefonní linka, policie, azylový dům,...). Naučte toto telefonní číslo i Vaše děti
- svěřte se přátelům nebo příbuzným, ke kterým máte důvěru
- promyslete si a naplánujte možné únikové cesty
- promyslete si přijatelné a důvěryhodné důvody, kvůli kterým byste mohla z domu odejít (např. jít k sousedům, na nákup,...). Po opuštění domu zavolejte pomoc
- předem si promyslete, kam půjdete (kamarádky, rodinní příslušníci, krizová centra v okolí,..- zjistěte si důležité kontakty)
- zabalte si pohotovostní tašku s penězi, oblečením a důležitými dokumenty (OP, rodné listy, kartičku zdravotní pojišťovny, pasy, platební kartu,..). Tašku schovejte na bezpečném místě (např. u kamarádky, v práci,..)
- uschovejte jakékoli důkazy o fyzickém násilí! (roztrhané oblečení, fotografie, potvrzení o lékařském vyšetření,..)

PŘI NÁHLÉM ODCHODU Z DOMOVA SI S SEBOU VEZMĚTE:

- průkaz totožnosti, rodný list a rodné listy dětí
- kartičku zdravotní pojišťovny
- doklady o svém vztahu k bytu/domu – nájemní smlouvu, kupní smlouvu, apod.
- léky, brýle, lékařské potřeby a věci denní potřeby pro sebe a děti (oblečení, hygienické potřeby, oblíbenou hračku)
- policejní záznamy o dřívějších napadeních
- jiné důležité dokumenty – pracovní smlouvu, doklady o přístupu k účtu, rozhodnutí ze sociálních úřadů, rozhodnutí od soudu, apod.

„Nepodceňuj svou vlastní hodnotu! Nikdy neztrácej důvěru sám v sebe, vědomí své lidské důstojnosti.“

ADOLF BARON VON KNIGGE

Zpracováno podle informačních materiálů Odboru zdravotnictví Magistrátu města Brna ve spolupráci s Interdisciplinárním týmem pro oblast domácího násilí

Zdroj: www.magdalenium.cz. (20. 1. 2010)